

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav hospodářských a sociálních dějin

Diplomová práce

Bc. Lubomír Kubíček

Tábory lidu v Čechách v 19. století

Political mass public meetings in Bohemia in the 19th century

Praha 2014

vedoucí práce: Prof. PhDr. Jiří Štaif, CSc.

Děkuji Prof. PhDr. Jiřímu Štaifovi, CSc., vedoucímu mé diplomové práce, za to, že byl nápomocen radou a připomínkami při jejím zpracování a za trpělivost, kterou se mnou projevil. A dále PhDr. Oldřišce Tomíčkové z městského muzea v Hořicích za vstřícnost a spolupráci při studiu městských kronik a dalších materiálů vztahujících se k mému tématu práce.

Chodovice, 2. ledna 2014

podpis

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Chodovice, 2. ledna 2014

podpis

Abstrakt

Práce zkoumá táborové hnutí v Čechách s bližším zaměřením na oblast Podkrkonoší. Seznamuje se základními událostmi, které předcházely táborovému hnutí nebo ho inspirovaly. Práce řeší především revoluci roku 1848, obnovení ústavního života v habsburské monarchii, prusko-rakouskou válku a rakousko-uherské vyrovnání. Hlavní zájem se soustředí, především, na atmosféru vybraných táborů lidu a životy obyvatel a státních úředníků v Hořicích během let 1868 - 1870. Práce pojednává i o průběhu táborového hnutí v Čechách a na Moravě a jeho vlivu na českou státoprávní politiku.

Klíčová slova

Prusko-rakouská válka

Rakousko-uherské vyrovnání

Tábory lidu

Hořice v Podkrkonoší

Fundamentální články

19. století

Abstract

The work examines the political public mass meetings in Bohemia with specialization on Podkrkonoší. It informs about incidents, which had happened before political public mass meetings took place, or which inspired meetings. Thesis informs about main events as the Revolutions of 1848 in the Austrian Empire, the restoration constitutional life in the Austrian Empire, the Austro-Prussian War and the Austro-Hungarian Compromise of 1867. The main thesis purpose is the presentation of atmosphere of selected political mass meetings and the activities of local people and civil servants in Hořice during 1868 – 1870. Also, the work gives us basic information about political public mass meetings in Bohemia and Moravia and their influence on the Czech constitutional fight.

Key word

The Austro-Prussian War

The Austro-Hungarian Compromise of 1867

The political public mass meetings

Hořice

The Fundamental articles of 1871

19th century

Obsah

SEZNAM ZKRATEK.....	8
1. ÚVOD.....	9
2. INSPIRACE Hnutí.....	12
2.1 IRSKÉ MEETINGY	12
2.2 HUSITSKÉ TÁBORY	14
3. CESTA K TÁBOROVÉMU Hnutí.....	17
3.1 ROK 1848	17
3.2 OBNOVENÍ ÚSTAVNÍHO ŽIVOTA V HABSBUKSKÉ MONARCHII.....	21
3.3 VÁLKA ROKU 1866 A RAKOUSKO-UHERSKÉ VYROVNÁNÍ.....	26
4. TÁBOROVÉ Hnutí V ČECHÁCH A NA MORAVĚ	30
4.1 DŮVODY, PŘÍČINY	30
4.2 PRŮBĚH Hnutí.....	31
4.2.1 Rok 1868.....	31
4.2.2 Osvědčení poslanců českých.....	34
4.2.3 Rok 1869.....	34
4.2.4 Slovanská Lípa.....	36
4.2.5 Fundamentální články.....	37
4.2.6 Rok 1870 - 1871.....	42
4.3 VÝSLEDKY Hnutí.....	44
5. TÁBORY LIDU V SEVEROVÝCHODNÍCH ČECHÁCH.....	46
5.1 HOŘICE V PODKRKONOŠÍ.....	46
5.2 TÁBOR LIDU NA CHLUMĚ U HRADCE KRÁLOVÉ	47
5.2.1 Předpoklady.....	47
5.2.2 Tábor lidu.....	48
5.2.3 Všetřování.....	49
5.3 TÁBOR LIDU NA ZVIČINĚ.....	50
5.4 TÁBOR LIDU NA LÉVINĚ.....	52
5.5 TÁBOR LIDU V KONECCHLUMÍ	53
5.6 TÁBOR LIDU NA VRCHU GOTHARD	55
5.7 TÁBORY LIDU NA PETRUŠKOVÝCH VRŠÍCH	61
6. INFORMACE O ZÁKULISÍ TÁBORŮ LIDU	67
6.1 ORGANIZÁTOŘI TÁBORŮ LIDU	67
6.1.1 Karel Čížek.....	67
6.1.1.1 Životní osudy.....	67
6.1.1.2 Účinkování Karla Čížka a města Hořic během táborového hnutí.....	68
6.1.1.3 Aféra Constitutionell a vybírání daní.....	71
6.1.1.4 Sjezd studentstva do Hořic - Krakonoš.....	72
6.1.2 Antonín Kotík.....	74
6.1.2.1 Kotíkův spor o Levín.....	76
6.1.2.2 Soudní spor.....	77
6.2 VĚZNĚNÍ FRANTIŠKA ŠAFRÁNKA ZA CHLUMSKÝ TÁBOR V TRESTNICI V HRADCI KRÁLOVÉ.....	78
6.3 VĚZNĚNÍ FRANTIŠKA MILA HÁJKA	81
6.4 AFÉRA VILIBALDA LINHARTA.....	84
6.5 ÚŘEDNÍCI.....	87
6.5.1 Alois Moštenský.....	88
6.5.2 Eduard Sponner.....	89
7. ZÁVĚR.....	91
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	96
8.1 SEZNAM LITERATURY	96
8.2 PERIODIKA	97
8.3 PRAMENY TIŠTĚNÉ	97
8.4 PRAMENY VYDANÉ.....	97

PŘÍLOHA 1	98
PŘÍLOHA 2	98
PŘÍLOHA 3	99
PŘÍLOHA 4	99
PŘÍLOHA 5	100

Seznam zkratk

c. k.	císařsko-královský
ČSČH	Československý časopis historický
eds.	Vydavatelé
i. č.	inventární číslo
MMaGH	Městské muzeum a Galerie Hořice
NLN	Nakladatelství Lidových novin
SOkA	Státní okresní archiv
vyd.	vydání

1. Úvod

Diplomová práce má za cíl popsat bouřlivé události během táborového hnutí mezi léty 1868-1871 v Čechách, s bližším zaměřením na severovýchodní Čechy v okolí města Hořice v Podkrkonoší. K volbě tématu mě inspirovala práce na studii o městu Hořice v Podkrkonoší, která se zabývala životem ve městě mezi léty 1860-1868. Během pročitání hořické kroniky jsem narazil na hnutí, o kterém jsem do té doby moc nevěděl. Začal jsem si o něm tedy získávat více informací. Zjistil jsem, že zmíněnému hnutí nevěnovala česká historiografie takovou pozornost, jakou by si jistě zasloužilo, a rozhodl jsem se, že se podívám na uvedené téma hlouběji. Navíc z tohoto kraje pocházím a v blízkém okolí města se narodili velcí čeští spisovatelé Eduard Štorch, Karel Jaromír Erben nebo Karel Václav Rais.

Hořice v Podkrkonoší jsou malé české město, které se v minulosti proslavilo především bitvou na Gothardě, kde Jan Žižka z Trocnova roku 1423 porazil vojsko panské jednoty vedené Čeňkem z Vartenberka. Navíc v 17. století majitel hořického panství, hrabě Petr Strozzi, odkázal svůj majetek na postavení pražské invalidovny v Karlíně. Dnes jsou Hořice známé zejména hořickými trubičkami, které koncem 19. století proslavil cukrář Karel Kofránek, který je začal expedovat do celého světa.¹ Dále jsou Hořice známé bohatou sochařskou výzdobou, jelikož se zde nachází nejstarší kamenosochařská škola v České republice, která byla považována za nejstarší už za dob habsburské monarchie. Škola zde byla zbudována díky kvalitnímu pískovci, který kraji získal jméno, protože se posílal na nejdůležitější stavby po celé monarchii a který se hodil i na tvorbu soch. Každoročně se také v Hořicích pořádá proslulý závod motocyklů *300 zatáček Gustava Havla*. Jedná se o jeden z posledních městských závodních okruhů v Evropě.

Ve své práci jsem se rozhodl zabývat několika aspekty táborového hnutí v Čechách. Prvně jsem se rozhodl prozkoumat inspirace táborového hnutí, čím se organizátoři inspirovali k pořádání demonstrací, kterých se účastnilo tisíce lidí po celých Čechách. Češi se inspirovali repealovým hnutím v Irsku, ale aby došlo k českému označení, tehdy mladý historik Jaroslav Goll přirovnal hnutí k husitským táborům, které se konaly především v jižních Čechách v 15. století. Takže se prvním demonstracím neříkalo již „meetingy“, ale tábory lidu. V této části jsem použil literaturu *Dějiny Irska* od Thomase Moodyho, *Husitská revoluce* od Františka Šmahela a 5. díl *Velkých dějin zemí Koruny české* od Petra Čorneje.

V další části jsem se věnoval státoprávnímu boji české společnosti. Tento boj počínal revolucí roku 1848 a pokračujícím v 60. letech 19. století do táborového hnutí roku 1868. Hlavní body kapitoly jsou právě revoluce roku 1848, vydání říjnového diplomu a tzv.

¹ BUKAČ, Václav, *Příběh hořických trubiček - 200 let tradiční výroby 1812-2012*, Jičín: 2012, s. 24.

Únorové ústavy, důležitá zasedání říšské rady a českého zemského sněmu, válka roku 1866 a rakousko-uherské vyrovnání. Hlavní publikace, které chci v této části použít, jsou *Česká společnost 1848-1918* od Otty Urbana a *Století české politiky* od Zdeňka Šolleho.

Následující část se bude zabývat základními informacemi o táborovém hnutí v dané oblasti. Chci zde postihnout hlavní důvody táborového hnutí a základní informace o velkých nebo zajímavých táborech lidu v Čechách a na Moravě. Pozornost je zaměřena také na důležitá politická jednání českých politiků o vyrovnání českého království s císařem Františkem Josefem I. Zde jsem byl limitován literaturou, jelikož žádná novější publikace, která by se zabývala táborovým hnutím nebyla vydána. Existují dvě studie. Jedna od Jaroslava Purše popisuje táborové hnutí v Čechách a na Moravě do roku 1871, která sice pochází z roku 1958, ale je kvalitní a poskytne dostatek informací. Druhá studie od Jana Janáka se týká táborového hnutí na Moravě do konce roku 1873 a je psána podobným stylem jako práce Jaroslava Purše. Pochází i ze stejného období.

Svoji hlavní badatelskou činnost jsem rozdělil na dvě části. V první části popíšu mnou vybrané tábory lidu, které se konaly v blízkosti Hořic v Podkrkonoší a byly většinou c. k. úřady zakázány. K těmto táborům jsem se rozhodl přidat dva tábory, které se konaly na Petruškových vrších v blízkosti Vysokého nad Jizerou. Navíc vybrané tábory byly svým průběhem velmi bouřlivé. Chci seznámit, proč si organizátoři táborů zvolili právě ta místa, na kterých se tábory lidu konaly. Mým cílem je dokázat, že většinou šlo o místo, které bylo buď dobře dosažitelné pro velké množství obyvatel, podobně jako v Irsku, nebo mělo zažitou symboliku spojenou s českou historií nebo církevními poutěmi. Dále se budu zabývat průběhem táborů a podám informace o vyšetřování účastníků táborů lidu od c. k. soudů.

V druhé části zamýšlím obsáhnout události, které s táborovým hnutím úzce souvisely. V kapitole chci informovat o dvou hlavních organizátorech táborového hnutí v Hořicích a okolí, o Karlu Čížkovi a Antonínu Kotíkovi. Budu se zabývat jejich životy a jejich rolí v táborovém hnutí. Také se zaměřím na situaci v Hořicích během táborového hnutí a trestání mnoha hořických občanů za účastenství na táborech. V této části práce se zabývám, jak mohlo vypadat věznění účastníka tábora lidu a doložím to na pamětech dvou vězněných účastníků, Františka Šafránka z Hořic a Františka Mila Hájka z Vysokého nad Jizerou. Získáme informace o aféře Vilibalda Linharta, hořického sládky, kterému byly zabaveny tři vozy, které byly draženy v Hořicích. Posledním tématem, kterým se chci zabývat, je osud c. k. úředníků v Hořicích. Jejich příběh můžeme zajisté vztáhnout na mnoho jiných úředníků po celých Čechách, kteří si museli vytrpět ústrky od českého obyvatelstva za to, že konali svoji práci.

V badatelské části chci použít kroniku města Hořic, kterou tehdy psal učitel Josef Horák. Psal ji velmi svědomitě, což mu v osmdesátých letech přineslo mnoho nepříjemnosti, jelikož se v kronice zmínil o aféře na městském úřadě a městská rada mu poručila, aby list byl odstraněn, čehož Josef Horák neuposlechl.² Dalším zdrojem informací budou české noviny, které tehdy vycházely a o táborovém hnutí vydávaly spoustu informací. Jedná se především o mladočeské Národní listy a staročeský Národní Pokrok, v menší míře pak vládní Pražský denník. Během táborového hnutí docházelo z nařízení c. k. úřadů k pozastavení vydávání těchto novin, ale vydavatelé na to reagovali jiným pojmenováním svých deníků. Z tohoto důvodu se Národní pokrok v říjnu roku 1868 přejmenoval na Korunu a v květnu 1869 na Pokrok. Národní listy se v průběhu roku 1868 přejmenovaly na Národní noviny a poté na Naše listy. Zamýšlím využít archivních fondů Státního okresního archivu v Jičíně. Z paměti chci využít vydané paměti Františka Mila Hájka, které vydal za první republiky Jaroslav Skrbek, a paměti Františka Šafránka během jeho věznění roku 1869, uložené v městském muzeu v Hořicích.

Diplomová práce má za cíl přinést nové poznatky o táborovém hnutí a jejich organizátorech. Na rozdíl od práce Jaroslava Purše, která je obsáhlá, ale nezabývá se bližšími informacemi o jednotlivých táborech, bude tato práce zaměřena na dosud neprobádanou oblast. Očekávám, že mnou získané poznatky se budou moct aplikovat i na jiná místa než město Hořice v Podkrkonoší.

² TOMÍČKOVÁ, Oldřiška, *O hořických kronikách a kronikářích*, Jičín: 2006, s. 28.

2. Inspirace hnutí

2.1 Irské meetingy

Táborové hnutí v Čechách se hodně zpočátku inspirovalo irským hnutím, které usilovalo o obnovení irského parlamentu, který byl sloučen s anglickým parlamentem roku 1800. V Irsku existovala velká řada problémů. Jedním z největších problémů byla otázka půdy. Irsko nemělo dostatek zemědělské půdy, která by uživila všechny, kteří na ní byli závislí.³ Počet obyvatelstva rychle rostl a sním i nájmy za pronájem zemědělské půdy. Problém byl v tom, že většina půdy se pronajímala, a proto ti kteří jí obdělávali, se ji nesnažili efektivněji využívat, poněvadž kdyby půdu zúrodnili, statkář by jim zvedl nájem.⁴ Životní podmínky zemědělců se rok od roku neustále zhoršovaly, dokud hladomor mezi lety 1845-1848 nesnížil počet obyvatel na únosnou míru.

Přestože byla půda nejpálčivějším problémem Irska na počátku 19. století, nedělal politikům starosti až do doby velkého hladomoru. Katolíci a presbyteriáni v Irsku se bouřili, že musejí odvádět desátky státní (anglikánské) církvi. Místní správu měly v rukou malé oligarchické kliky. Neexistovaly prostředky pro podporu těch nejobožejších a mnoho irských průmyslových odvětví upadalo, protože nebyly schopny konkurovat mohutné britské výrobě.⁵

Problém, který stál v prvních letech unie v popředí všeobecného zájmu, byl požadavek katolíků na plné zrovnoprávnění. V 80. a 90. letech 18. století došlo k zrušení většiny trestních zákonů, takže katolíci mohli mít své školy, zastávat svobodná povolání a dostali volební právo, pořád ještě však nemohli vykonávat žádné důležitější funkce ve státním aparátu. Nesměli zasedat v parlamentě, stát se soudci, získat hodnost plukovníka v armádě nebo kapitána v námořnictvu či se stát ministry ve vládě, a ve státní správě mohli dostat jen ty nejpodřadnější místa. Všechna tato omezení katolíky pochopitelně silně roztrpčovala i proto, že když byla roku 1800 vytvořena britsko-irská unie, předseda vlády William Pitt výslovně slíbil, že plné zrovnoprávnění katolíků bude brzy následovat.⁶ A zde se v irských dějinách významně objevuje osoba Daniela O'Connella. Jeho politická dráha byla pestrá a bouřlivá, ale nás zajímá pouze dvě hnutí, s kterými je spojen. Úspěšný boj za zrovnoprávnění katolíků ve 20. letech a neúspěšný zápas o zrušení unie s Velkou Británií v letech čtyřicátých 19. století.

V roce 1823 Daniel O'Connell založil v Irsku Katolický svaz (Catholic Association) a tím začal skutečný boj za zrovnoprávnění katolíků.⁷ O'Connell měl bohatou zkušenost

³ MOODY, Theodor W, *Dějiny Irska*, Praha: 2012, s. 178.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž, s. 179.

⁷ Tamtéž.

s neefektivní katolickou politikou a jeho hnutí se zásadně lišilo od předešlých pokusů. Zatímco dříve se členství v hnutí orientovala především na bohaté, tak nyní hnutí kladlo velký důraz na získání co nejširších vrstev společnosti. Pomoc přitom hledal především u katolických duchovních, kteří se stali místními představiteli hnutí a byl to od O'Connella geniální tah. Co bylo však ještě důležitější, bylo zavedení tzv. katolického poplatku, což byl nízký členský poplatek, který si mohl dovolit zaplatit i člověk z nejhudších vrstev.⁸ Tím Katolický svaz získal víc prostředků, než všechny podobné pokusy dohromady.

Agitace svazu pomohla ve volbách do anglického parlamentu, kdy svaz podporoval v jednotlivých hrabstvích ty kandidáty, kteří ač protestanti, neměli problém se zrovnoprávněním katolíků. A tito kandidáti byli i zvoleni.⁹ Britským premiérem byl v té době vévoda Wellington, který si uvědomoval vzniklou situaci a poněvadž i v britském parlamentu, v dolní sněmovně byla většina poslanců pro zrovnoprávnění katolíků, předložil roku 1829 sněmovně návrh zákona o jejich zrovnoprávnění. Obě komory britského parlamentu zákon schválily a tak 13. dubna vstoupil v platnost.¹⁰ Sice katolíci stále nemohli zastávat úřad lorda místodržícího nebo úřad anglického a irského lorda kancléře, ale jinak veškerá omezení padla. Bylo to velké vítězství Katolického svazu a ukázka, jak může veřejné mínění pohnout s britskou vládou bez použití násilí.¹¹ Ovšem je třeba dodat, že hnutí nestálo proti zatvrzelým nepřátelům, ale proti rozdělené sněmovně, kdy většina nakonec sympatizovala s hnutím, ale jak hned uvidíme v rámci druhého problému i sebevětší tlak veřejného mínění v Irsku nevedl ke zrušení unie s Velkou Británií, pokud byli angličtí poslanci proti.

V roce 1841 vyhráli volby do dolní sněmovny konzervatisté a Daniel O'Connell, nyní poslanec a vůdce irských poslanců v dolní sněmovně britského parlamentu, který podporoval liberály, se rozhodl, že nemá cenu čekat a rozpoutal hnutí za zrušení unie a znovuoživení irského parlamentu.¹² O'Connell mohl počítat s podporou většiny irského obyvatelstva a hnutí vedl podobně jako v otázce zrovnoprávnění katolíků. Již roku 1840 založil Svaz za zrušení unie (Repeal Association), který pracoval podobně jako Katolický svaz.¹³ Nejcharakterističtějším znakem nové kampaně se stala masová hnutí. Probíhala už v době kampaně za zrovnoprávnění, nyní se ale organizovala na daleko širším základě. V průběhu roku 1843, kdy hnutí vrcholilo, se takových shromáždění konalo přes čtyřicet a organizátoři zvolili jejich místo tak, aby bylo pokud možno co nejlépe dosažitelné pro největší počet lidí i

⁸ MOODY, *Dějiny Irska*, s. 179.

⁹ Tamtéž, s. 180.

¹⁰ Tamtéž, s. 182.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž, s. 183.

¹³ Tamtéž, s. 184.

z dalekého okolí.¹⁴ Zúčastnilo se jich velké množství lidí, jsou záznamy o statisícových návštěvách těchto setkání. O'Connell chtěl stejně jako v roce 1829 dosáhnout pomocí veřejného mínění splnění svých požadavků britskou vládou pokojnou cestou.

Ovšem tady narazil, zatímco v roce 1829 měl za sebou dolní sněmovnu, tak nyní byla většina dolní sněmovny a nejen dolní sněmovny zásadně proti zrušení unie a nepohnulo s nimi nic. Britský ministerský předseda Robert Peel vyjádřil toto stanovisko zcela nepokrytě dne 9. května 1843: „*Neexistuje žádný prostředek, žádná moc ani autorita dané vládě výsadou koruny a stávající zákony, které bychom ve snaze udržet unii nepoužili. Její zrušení by nejen vyžadovalo odvolat parlamentní zákon, ale mělo by za následek i zánik tohoto velkého impéria... Přestože si hnuším každou válku, a válku občanskou především, domnívám se, že jde o alternativu přijatelnější než rozpad naší říše.*“¹⁵

Poslední a největší shromáždění se mělo konat 8. října 1843 na předměstí Dublinu, ale vláda nakonec pár hodin před shromážděním, shromáždění zakázala a Daniel O'Connell věrný své zásadně počínat si pokojně a dodržovat zákony shromáždění rozpustil.¹⁶ Neznamenalo to úplný konec kampaně za zrušení unie, ale symbolický konec jedné etapy to znamenalo určitě. Sice se dále vybírali příspěvky, ale hnutí se rozpadlo, díky vnitřním rozporům mezi vůdci, kteří se obviňovali z neúspěchů ve vyjednávání. Tento neúspěch znamenal i konec mírumilovnému řešení a v Irsku vznikali radikálnější skupiny, které začali prosazovat i použití síly k prosazení svých požadavků. Jako příklad jednoho z těchto radikálů můžeme použít Johna Mitchela, který byl nejrozhodnějším zastáncem úplného oddělení Irska od Velké Británie.¹⁷ Ovšem Irsko stálo před daleko větším problémem, jelikož již roku 1845 vypukl v zemi díky neúrodě velký hladomor, který na dlouhou dobu ostatní problémy Irska upozadil. A tím i končím exkurs do irského meetingového hnutí, které v závěru mé práce srovnám s českým táborovým hnutím.

2.2 Husitské tábory

V debatách umělecké besedy roku 1868, připomněl tehdy dvaadvacetiletý historik Jaroslav Goll, že čeština má pro velká shromáždění lidu, která tehdy lidé nazývali podle irského vlivu „mítinky“, vlastní označení z husitských dob *tábory*.¹⁸ A o těchto husitských táborech se nyní dovíme něco bližšího.

¹⁴ MOODY, *Dějiny Irska*, s. 184.

¹⁵ Tamtéž, s. 186.

¹⁶ Tamtéž, s. 187.

¹⁷ Tamtéž, s. 188.

¹⁸ KOŘALKA, Jiří, *Tábor: realita, mýtus, symbolika*, in: *Paměť míst, událostí a osobností*, Praha: 2011, s. 472.

Husitské tábory vypukly v jižních Čechách na počátku roku 1419 a byly spojeny s bojem o fary v jižních Čechách.¹⁹ Kritická situace byla pro husity především na panstvích, která měla katolickou vrchnost, která byla na straně římského a uherského krále Zikmunda. Byly to především regiony Mladovožicka, Kamenicka a užšího Bechyňska.²⁰ Oldřich II. z Rožmberka, který převzal obrovské dědictví, byl vychován v kališnické víře a postupoval zatím podle pokynů svého bývalého poručníka pana Čeňka z Vartenberka.²¹

Z náznaků pramenů plyne, že pronásledování kališníků bylo jen jedním z mnoha důvodů k tzv. poutím na hory, které uvedly do pohybu lid z jihočeského i jiného venkova. Jinak obtížná nutnost docházet za kázáním a bohoslužbou do vzdálených míst měla z hlediska vnitřního stmelení venkovského husitství mimořádně pozitivní přínos. Vesničtí i městští husité se při společných obřadech vzájemně poznávali, sblížovali i podporovali.²² Velké poutě umocňovaly svou atmosférou náboženský prožitek, posilovaly společné odhodlání a v neposlední řadě sjednocovaly ideové poselství dříve rozptýlené kazatelské agitace. První pout' na horu Tábor proběhla 16. dubna 1419.²³

Biblické názvy, propůjčované jihočeským, západočeským a východočeským návrším (často jen mírným vyvýšeninám), na nichž se husité scházeli, aby tu vyslechli kázání a zúčastnili se zjednodušené bohoslužby, vypovídají, jaké autoritě se Písmo svaté těšilo a jakou výzvu představovalo. Vždyť právě Bible sdělovala, že k základním událostem, ovlivňujícím život křesťanstva, docházelo na horách a na nich se také věrní křesťané dočkají spasení. S výjimkou Orebu odkazovala všechna biblická jména husitských hor k Novému zákonu, především ke christologickému motivu, i když v dalších významových plánech vyvolávala též starozákonní asociace.²⁴

Název Beránek evokoval Krista jako beránka božího a vykupitele hříchů světa. Olivetská hora byla v Písmu místem, pod jehož svahy vítal lid Ježíše při vjezdu do Jeruzaléma, kde Spasitel prorokoval zkázu města i chrámu a kam se s apoštoly uchýlil po Poslední večeři.²⁵ Proslulé jméno Tábor se pak inspirovalo horou v Galileji. V starozákonním příběhu zde Debora shromažďovala vojsko před útokem na oddíly Kananejských, ale raně křesťanská tradice ztotožňovala Tábor i s vysokou, leč v novozákonním textu nejmenovanou horou, na níž došlo k proměnění Páně před užaslými zraky jeho učedníků Petra, Jakuba, a

¹⁹ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce 2*, Praha: 1996, s. 312.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Čeňek z Vartenberka byl tehdy nejvyšším pražským purkrabím a nejvýznamnějším kališníkem.

²² ŠMAHEL, *Husitská revoluce 2*, s. 313.

²³ Tamtéž.

²⁴ ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny země Koruny české V. svazek*, Praha: 2000, s. 205.

²⁵ Tamtéž.

Jana.²⁶ Podobně jako apoštolové rozpoznali (na údajném Táboře) božskou podstatu Kristovu, pokládali venkovští husité své hory Tábor za místa, kde se poutníci seznamují s věčnými božími pravdami a přesvědčují se o jejich závaznosti.²⁷ Zákonitě se pak jihočeským husitským radikálům začalo říkat „táboři“.

Tím končím exkurs do inspirací táborového hnutí v 19. století.

²⁶ ČORNEJ, *Velké dějiny...*, s. 205.

²⁷ Tamtéž, s. 206.

3. Cesta k táborovému hnutí

Táborové hnutí bylo vyústěním snah širokých vrstev českého národa o vytvoření federace v rámci rakouské a od roku 1867 rakousko-uherské říše. Podíváme se zde na několik mezníků, které tuto cestu vymezovaly.

Cesta za obnovením českého státního práva za vlády Habsburků byla dlouhá a trnitá a skončila rokem 1918, vznikem Československé republiky, ale to není cílem této práce. Cílem této kapitoly je popsat vývoj boje za státní právo od roku 1848 do vypuknutí táborového hnutí v Čechách a na Moravě. Předním mužům Českého království šlo o autonomii zemí Koruny české v rámci Habsburské monarchie, přibližně na podobném základě jakého se dostalo uherskému království v rámci rakousko-uherského vyrovnání v roce 1867. Což se ale této generaci českých politiků nepodařilo.

3.1 Rok 1848

Počátky tohoto snažení můžeme vidět v revolučním roce 1848, kdy mezi mnoha požadavky je požadavek za federalizaci rakouského císařství. F. A. Brauner si to představoval tak, že Čechy, Morava a České Slezsko vytvoří jednotný celek s vnitřní samosprávou zakotvený v rámci rakouského císařství.²⁸ Karel Havlíček Borovský na stránkách Pražských novin 19. března 1848, shrnul Braunerův program do tzv. „4 artikulů pražských“: 1. Održení zemí Koruny české od Německého spolku a jejich zakotvení v Rakousku; 2. Dosažení úplné administrativní samostatnosti českých zemí se samostatnou ústavou a zastupitelskými orgány; 3. Prosazení a respektování naprosté národnostní rovnoprávnosti ve všech oblastech veřejného života; 4. Odstranění středověké stavovské reprezentace a vytvoření orgánů, v nichž by odpovídajícím způsobem bylo zastoupeno mínění všech vrstev obyvatelstva.²⁹ Limity tohoto programu byly v tom, že na rozdíl od jiných národnostních snah, jako byly italské, maďarské nebo sjednocení německé, počítal tento program se zachováním rakouského státu, zatímco potenciální spojenci počítali s jeho úplným rozbitím.³⁰ Navíc zde vznikla protestní skupina, která se nazývala „Spolek Němců z Čech Moravy a Slezska na obranu své národnosti“, která přednesla 9. dubna 1848 ve Vídni své obavy, co kdyby došlo k odtržení českých zemí od ostatních rakouských zemí. Čeští Němci naopak vládu žádali připojení českých zemí spolu s německorakouskými zeměmi k Německu.³¹

²⁸ URBAN, Otto, *Česká společnost 1848-1918*, Praha: 1982, s. 27.

²⁹ Tamtéž, s. 31.

³⁰ Tamtéž, s. 32.

³¹ Tamtéž, s.33.

Frankfurtský sněm, kde se mělo utvořit nové sjednocené velké Německo, pozval pochopitelně i zástupce českých zemí a došlo k známému přečtení dopisu Františka Palackého před frankfurtským sněmem 11. dubna 1848, kdy jeho zdvořilé, ale i rozhodně zdůvodněné odmítnutí účastnit se ve Frankfurtu zasedání, způsobilo šok shromážděným. Palacký prezentoval dosavadní vztah zemí koruny české vůči Německu, jako vztah panovníka s panovníkem, nikoliv národa s národem a Palacký si netroufal o tomto novém svazku rozhodovat, jelikož k němu neměl dostatečný mandát.³² Rakousko viděl Palacký jako stát malých národů mezi Německem a Ruskem, kde mají tyto národy šanci žít a rozvíjet se aniž by byly omezovány. Pochyboval totiž o síle a důslednosti německé revoluce, o odhodlání německých liberálů provést proklamaci německé republiky jako jediné možné cesty trvalejšího uspořádání německých poměrů.³³ Palacký na konci svého psaní do Frankfurtu vyslovil přání o ustavení rovnoprávné německé a rakouské říše, kdyby tyto státy uzavřely obranný spolek a například i celní unii.³⁴ Tímto listem se z Palackého stal politický vůdce českého národa, jelikož do té doby byl brán hlavně jako zemský historiograf a vědec, jehož dílo *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě* vycházelo do roku 1848 pouze německy a roku 1848 vyšly první díly i v češtině.

Ovšem čeští Němci nebyli jediní, komu se spojení českých zemí nelíbilo a bylo to možná i závažnější. Proti spojení českých zemí do jednoho státoprávního celku se výrazně postavil moravský zemský sněm, který 14. dubna 1848 v petici panovníkovi odmítl politický spolek Čech a Moravy³⁵ a akcentoval tak moravskou nezávislost na Čechách.

Seznámení se Němců s českými snahami, rozpoutal boj na stránkách novin. Z německých názorů jsou asi tyto nejkřiklavější: „Připustit vznik slovanského státního života v Čechách by znamenalo vrazit otrávený meč do hrudi Německa.“³⁶ „Uvolnit Čechy z německého státního spolku a přenechat je ruskému vlivu a panslavistické propagandě by se nerovnilo ničemu jinému než sebevraždě Německa. Češi v Čechách nemají jinou volbu než být Němci anebo nebýt. Přejeme jim jejich jazyk, jejich zvyky, jejich vzpomínky, dokonce i jejich naděje, ale požadujeme, aby přijali za svůj německý zákon a zřekli se jakéhokoli pokusu odloučit se od německých dějin.“³⁷

Začátkem června 1848 zahájil v Praze zasedání Slovanský sjezd, který se ve svém prohlášení distancoval od separatismu a panslavismu a přihlašoval se k jednotě a celistvosti

³² URBAN, *Česká společnost...*, s. 34.

³³ Tamtéž, s. 35.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž, s. 36.

³⁷ Tamtéž.

habsburské říše a k rovnoprávnosti všech národů monarchie.³⁸ Starostou sjezdu byl František Palacký. Výsledek jednání slovanského sjezdu byl jednak manifest evropským národům, ve kterém podávaly informace a požadavky slovanských národů habsburské říše jednak kritika nakládání se Slovy v Evropě, kdy manifest rozhodně odsuzoval rozdělení Polska, poněmčování Poláků v pruském záboru Polska, Lužických Srbů v Sasku, potlačování práv Slováků, Srbů, Chorvatů a Rusínů od Maďarů a na turecké zacházení se Slovy.³⁹ Další dokument, který vznikl na zasedání slovanského sjezdu, byla adresa císaři Ferdinandovi I., ve které byly vypočteny požadavky jednotlivých slovanských národů rakouské říše.⁴⁰

Ovšem následuje poměrně známé období, kdy do Prahy v červnu dorazil rakouský maršál Alfred Windisgratz, který pomocí vojenských oddílů zostřil situaci v Praze,⁴¹ která vedla k několikadennímu ozbrojenému povstání, které bylo Windisgratzem potlačeno.⁴² Po uklidnění situace v Praze se vydal s vojáků v říjnu 1848 k Vídni, kde se situace opakovala. Vídeň povstala v říjnu 1848, jelikož Vídeňané nesouhlasili s krokem vlády potlačit revoluci v Uhrách a zabránili vyslání oddílu z Vídně, čímž se spustil ozbrojený střet.⁴³ Dvůr byl evakuován do Olomouce, rakouský říšský sněm byl také přesunut na Moravu a to do malebného města Kroměříž. Dne 2. prosince 1848 rakouský císař Ferdinand I. rezignoval na svůj panovnický úřad ve prospěch svého synovce Františka Josefa I., kterému tehdy bylo pouhých 18 let, a započal svoji panovnickou dráhu za tak revolučních okolností, kterému jistě nikdo nezáviděl. Rekapitulujme, povstání v Itálii, kde zájmy habsburského rodu úspěšně hájil rakouský maršál českého původu Josef Václav Radecký z Radče, povstání ve Vídni, které potlačil stejně jako v Praze rakouský maršál, český šlechtic Alfréd Windisgratz, povstání v Uhrách, kde za panovníkovy zájmy bojoval chorvatský bán Josif Jelačić a po potlačení Vídně i Alfréd Windisgratz.⁴⁴ A do toho všeho musíme započítat i ústavodárný sněm ve Frankfurtu nad Mohanem, který vyzýval všechny německé země ke sjednocení do německé republiky, tedy začátek vlády pro mladého rakouského císaře nebyl jednoduchý. Ferdinand I. se ihned po abdikaci vydal do Prahy,⁴⁵ kterou si zvolil za svou hlavní rezidenci a kde žil až do své smrti roku 1875.

Na zasedáních říšského sněmu v Kroměříži se řešilo kromě zrušení roboty a jiných problémů i státoprávní uspořádání. Z českých poslanců měl jistě nejdůležitější slovo František

³⁸ URBAN, *Česká společnost...*, s. 36.

³⁹ ŠOLLE, Zdeněk, *Století české politiky*, Praha: 1998, s. 26.

⁴⁰ URBAN, *Česká společnost...*, s. 42.

⁴¹ ŠTAIF, Jiří, *Obezřetná elita - Česká společnost mezi tradicí a revolucí 1830-1851*, Praha: 2005, s. 255.

⁴² Tamtéž, s. 263.

⁴³ URBAN, *Česká společnost...*, s. 66.

⁴⁴ Tamtéž, s. 65.

⁴⁵ Tamtéž, s. 68.

Palacký, který byl velice aktivní při sněmovním jednání i prací ve výborech. Svými postoji byl federalista. Jeho první návrh, který předložil k projednání sněmu, měl několik zásad. Palacký chtěl rozdělit rakouské císařství na několik federativních zemí,⁴⁶ které by měly svůj zemský sněm, který by vyšel z přímých voleb.⁴⁷ Bližší podmínky voleb si měla určit každá země sama. Společný orgán říše by byla říšská rada, kterou by tvořili zástupci zemských sněmů. V čele každé země by byl, podle Palackého, zemský ministr, kterému by byli podřízeni ministerští radové s pravomocemi na politickou správu, justici, zemské finance a pro kult a vyučování. Říšské ministerstvo, jako protějšek říšské rady, by bylo složeno z ministerského předsedy, ministra zahraničí, ministra války, ministra financí a ministra obchodu a veřejných prací. Panovník měl mít podle tohoto návrhu pouze právo odkladného veta a třikrát přijatý návrh zákona měl automaticky vstoupit v platnost bez ohledu na eventuální další námítky.⁴⁸

Tento jeho první návrh, ale nevzbudil v shromáždění velké nadšení. Objevily se protinávhrhy, které měnily počet zemí na základě jiného pohledu na národnostní složení zemí. Palacký přednesl svůj druhý program důsledné etnické federalizace.⁴⁹ Ani s tímto návrhem sněm v Kroměříži úspěch neslavil. Palacký se stáhl do ústraní a 3. února 1849 oficiálně vystoupil z ústavního výboru.⁵⁰ Výbor se nakonec usnesl na kompromisním řešení, které kombinovalo zemské a krajské zřízení. Země měly být ponechány v historických hranicích a odpovídalo to Stadionově pojetí. Větší země měly být rozděleny na kraje.⁵¹

Jelikož se císař cítil opět dostatečně silný a tak se v březnu 1849 rozhodl rozpustit říšský sněm v Kroměříži. V čele vlády byl Felix Schwarzenberg, který byl švagrem Alfreda Windisgratze. Tato vláda vypracovala návrh ústavy, která vešla ve známost 4. března 1849, jako „Stadionova ústava“, podle ministra vnitra Stadionu, který ji prosadil. V Čechách tuto ústavu známe pod názvem, který ji přivtělil český novinář Karel Havlíček Borovský, „oktrojovaná ústava“.⁵² Tato ústava nikterak neřešila nové státoprávní uspořádání, počítala se zachováním centralistické monarchie. Musíme si uvědomit, že v této době stále trvala revoluce v Uhrách, kdy se vzbouřeným Maďarům vedlo dobře proti vojskům Františka Josefa I. Situace v Uhrách se vyřešila až po ruské intervenci v srpnu 1849, kdy byli Maďaři drtivě poraženi v bitvě u Világoše. V Německu se situace také zklidnila, poněvadž po prohlášení Františka Josefa I., kdy se razantně postavil proti začlenění rakouských německých zemí do

⁴⁶ URBAN, *Česká společnost...*, s. 74.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž, s. 75

⁴⁹ Tyto federativní státy měly představovat národní státy, jež měly být vytvořeny na základě etnických hranic.

⁵⁰ ŠTAIF, Jiří, *Obezřetná elita ...*, s. 350.

⁵¹ URBAN, *Česká společnost...*, s. 76.

⁵² Tamtéž, s. 81.

velkého Německa, zasáhl pruský král, který nechal frankfurtský sněm rozehnat, i když mu frankfurtský sněm nabídl německou korunu.⁵³ Prusko se pokusilo o vlastní sjednocení Německa, ale muselo svůj záměr, kvůli odporu Rakouska, opustit a přistoupit na tzv. Olomoucké punktace, v kterých Prusko uznalo jako suveréna Německého spolku Rakousko.⁵⁴

V Praze vládlo po rozpuštění sněmu v Kroměříži rozčarování z nastalého vývoje a byly zde pokusy a radikální řešení. Ovšem těmto tendencím bylo zamezeno vojenskou správou, která nad Prahou opět zavládla. Zatýkali se lidé, kteří byli v podezření ze zločinů proti státu. Mezi zatčenými byl Josef Václav Frič, Karel Sabina, Karel Sladkovský a další.⁵⁵ Všichni byli odsouzeni k mnoha letům vězení, Karel Sabina dokonce k trestu smrti, ale odsouzení byli postupně amnestováni. Amnestie byly provedeny v letech 1854, 1855, 1856 a většina až při generální amnestii 8. března 1857.⁵⁶ „Oktrojovaná ústava“ neměla dlouhého trvání, byla zrušena tzv. silvestrovskými patenty roku 1851.⁵⁷

3.2 Obnovení ústavního života v habsburské monarchii

Roku 1860 rakouský císař František Josef I. v říjnu vydal tzv. říjnový diplom, ve kterém slíbil vydat ústavu, která byla vydána v únoru 1861. Cesta, která k tomuto činu vedla, byla dlouhá a císař k němu byl donucen okolnostmi. Zatímco roku 1851 měl císař všechny trumfy ve svých rukou, tak roku 1860 mělo rakouské císařství velké potíže. Roku 1853 vypukla válka mezi Tureckem a Ruskem, do konfliktu se na straně Turecka zapojila i Velká Británie a Francie, které nechtěly připustit zhroucení Turecka a posílení moci Ruska na Balkáně. To nechtělo ani Rakousko a tak svého spojence Rusko, můžeme říci, zradilo, protože mu nepomohlo proti nepřátelům a navíc dalo Rakousko Rusku ultimatum o vyklizení tureckého území.⁵⁸ Tzv. Krymská válka skončila pro Rusko roku 1856 porážkou a Rakousko přišlo o spojence, který Rakousku pomohl při potlačení maďarského povstání.

Ovšem sardinské království obnovilo své snahy z roku 1848 na sjednocení Itálie a chtělo získat italské provincie rakouského císařství Lombardii a Benátsko. Sardinie uzavřela spojení s Francií namířené proti Rakousku. Vypukla válka, kterou začalo Rakousko, když napadlo sardinské království. Ale rakouská vojska byla poražena ve dvou bitvách u Solferina a Magenty roku 1859.⁵⁹ Rakousko ztratilo ve prospěch Sardinie Lombardii, což byla

⁵³ ŠTAIF, *Obezřetná elita...*, s. 375.

⁵⁴ URBAN, *Česká společnost...*, s. 86.

⁵⁵ Tamtéž, s. 82.

⁵⁶ Tamtéž, s. 84.

⁵⁷ ŠTAIF, *Obezřetná elita...*, s. 411.

⁵⁸ URBAN, *Česká společnost...*, s. 120.

⁵⁹ Tamtéž, s. 137.

nejbohatší provincie a musela respektovat vznik italského království pod vedením Sardinie. Díky této prohrané válce se dostalo Rakousko do velkých finančních potíží a zahraniční věřitelé požadovali po Rakousku reformy ve vedení státu. Navíc bylo potřeba také reformovat armádu a i prestiž Rakouska v zahraničí jako jedné z prvořadých mocností doznala trhliny. První, kdo odnesl prohranou válku, byl ministr vnitra Alexandr Bach.⁶⁰ Poté prosákly na veřejnost zprávy o plýtvání a podvodech při zásobování armády a o schodku státního rozpočtu na rok 1860, kdy při výdajích 541 milionů zlatých měl činit schodek rovných 280 milionů zlatých.⁶¹ Na to musel císař slíbit, že příště bude otázky finanční řešit pouze za součinnosti s říšskou radou⁶². Ovšem to nestačilo a tak musel František Josef I. Říjnovým diplomem přislíbit vznik ústavy a obnovení ústavního života. Diplom vydal 20. října 1860. Dokument, především potvrzoval existující právní vztahy a navíc rozmnožoval politický systém dynastické moci o eventuální nové instituce.⁶³

Císařův názor na diplom vyplývá z dopisu, který napsal druhý den své matce: *„Dostaneme teď trochu parlamentního života, avšak moc zůstane v mých rukou a moc je dobře uzpůsobena rakouským poměrům.“*⁶⁴ Ovšem to se císař poněkud zmýlil. Diplom obsahoval tři hlavní body: 1. Císař bude vydávat, měnit nebo rušit zákony pouze za součinnosti se zemskými sněmy nebo říšskou radou⁶⁵; 2. Předměty zákonodárství, které jsou společné všem zemím, které se týkají armády, peněžnictví, obchodu a komunikací, bude císař konzultovat s říšskou radou a i rozpočet bude schvalovat říšská rada; 3. všechny ostatní oblasti zákonodárství měly být rozhodovány zemskými sněmy. Ovšem toto rozvržení nestačilo uherské šlechtě, která požadovala daleko větší ústupky. Císař jmenoval novou vládu, v jejímž čele stanul německý liberální politik Anton von Schmerling. Tato vláda měla jako hlavní úkol vypracovat novou ústavu říše, která by vycházela z Říjnového diplomu. Schmerling uznal obnovení uherské samostatnosti v rámci říjnových opatření, ale zároveň se snažil vytvořit účinnou protiváhu uherskému sněmu. Vytvořil tedy dualisticky modifikovaný centralismus s výrazným vlivem nové říšské rady.⁶⁶ Návrhy nové ústavy byly schváleny 20. února 1861 a 26. února je císař František Josef I. stvrdil podpisem. Byl velký spěch, aby se ústava prosadila do konce února, aby se zabránilo asociacím s březnovou ústavou během revoluce 1848 a 1849. Ústava byla známá po svém tvůrci „Schmerlingova“ nebo také

⁶⁰ URBAN, *Česká společnost...*, s. 142.

⁶¹ Tamtéž, s. 145.

⁶² V této době říšská rada nebyla parlamentem, ale poradním sborem císaře.

⁶³ URBAN, *Česká společnost...*, s. 148.

⁶⁴ URBAN, Otto, *František Josef I.*, Praha: 1991, s. 112.

⁶⁵ Říšská rada, celofíšský parlament, který až do roku 1873 obesílaly jednotlivé zemské sněmy svými zástupci.

⁶⁶ URBAN, *Česká společnost...*, s. 149.

„Únorová“.⁶⁷ Tato ústava společně s pragmatickou sankcí z roku 1713 a Říjnovým diplomem byly základními zákony říše. Co se týče parlamentního uspořádání, tak nejvyšší význam měla říšská rada, která byla podle zákona o říšském zastupitelstvu rozdělena na dvě komory, na panskou a poslaneckou sněmovnu. Panská sněmovna nebyla omezena počtem poslanců a členy jmenoval sám císař. Poslanecká sněmovna měla mít celkem 343 členů, kdy neuherské a neitalské země měly garantováno 203 poslanců, přičemž na Čechy připadalo 54, na Moravu 22 a Slezsko 6 poslanců.⁶⁸ Poslance vysílaly na jednání říšské rady jednotlivé zemské sněmy. Mimořádně mohl císař vypsat přímé volby do říšské rady pro jednotlivé země, pokud by například nějaký zemský sněm nechtěl své zástupce na říšskou radu vyslat. Funkční období poslanecké sněmovny končilo zvolením nové sněmovny a panovník měl právo rozpustit či odročit jednání říšské rady.⁶⁹ František Josef I. po schválení ústavy prohlásil, že to je nejzazší hranice omezení panovnické moci, ke kterému je ochoten přistoupit. V Čechách došlo brzy z nové ústavy k vystřízlivění a kronikář města Hořic v Podkrkonoší k tomu po roce zapsal do městské kroniky záznam, že po roce vydání ústavy, kdy se konala ve městě slavnost, že ji spíše Němci slavili a z Čechů ji neslavil už žádný.⁷⁰

Český zemský sněm měl mít podle zemského zřízení⁷¹ celkem 241 poslanců, kdy 4 místa měli garantováni 4 nejvyšší katoličtí duchovní v Čechách⁷² a rektor pražské univerzity. Zbytek míst byl rozdělen do tří kurií, na velkostatkářskou kurii, kurii měst a obchodních a živnostenských komor a kurii venkovských obcí. Volební právo v jednotlivých kuriích bylo rozdílné, většinou se jednalo o právo volit podle daňového cenzu, kdy byly určeny minimální částky placených daní. V kurii venkovských obcí se volilo nepřímě, tedy tak, že 500 voličů volilo 1 volitele a tito volitelé volili poslance. Volební právo měli muži starší 24 let.⁷³ Působnost zemských sněmů byla přesně vymezena. Měly plnou moc v záležitostech týkajících se zemědělství, výstavby budov a zařízení na zemské náklady, správy dobročinných institucí dotovaných ze zemských prostředků a ve věcech zemského rozpočtu vůbec. Neúplnou kompetenci měly zemské sněmy v obecních, církevních a školních záležitostech a v otázkách přípravy, ubytování a zásobování vojska.⁷⁴

V rámci tohoto jednání o nové ústavě, byly plně opomenuty české politické kruhy a bylo to z toho důvodu, že pro rozhodující vládní kruhy česká společnost v této době

⁶⁷ URBAN, *Česká společnost...*, s. 154.

⁶⁸ Tamtéž, s. 151.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ *Kronika města Hořic*, I. díl 1856-1875, kronikář Josef Horák, s. 369.

⁷¹ Jednotlivá zemská zřízení tvořil Schmerlingův předchůdce hrabě Goluchowski.

⁷² Pražský arcibiskup a tři biskupové čeští.

⁷³ URBAN, *Česká společnost...*, s. 153.

⁷⁴ Tamtéž, s. 152.

neexistovala. Důvod byl i ten, že čeští liberálové zůstávali v pozadí a teprve formovali svou politiku a vyčkávali na vhodnou příležitost. Čeští liberálové roku 1860 začali vydávat svoje noviny *Čas*, které vydával Alois Krása, ale 1. ledna 1861 začaly vycházet noviny, které se staly hlavním českým politickým deníkem a o pár let později oporou mladočeské politiky. Tyto noviny se nazývaly *Národní listy* a vydávali je bratři Eduard a Julius Grégrové.⁷⁵ V této době neexistovalo ani spojení mezi českými liberály a českými konzervativci.⁷⁶ Toto spojení se utvořilo začátkem ledna 1861 v bytě Václava Vladivoje Tomka, kde se František Ladislav Rieger dohodl s vůdcem českých konzervativců Jindřichem Clam-Martinicem na podmíněném spojení na půdě českého zemského sněmu a říšské rady.⁷⁷ Došlo tedy k významné akci, kdy došlo k sjednocení českých politiků, kteří mohli hájit zájmy království a národa, podobně jako Maďaři nebo Poláci. Ovšem toto spojení čekalo v budoucnu mnoho náročných zkoušek.

Český zemský sněm se poprvé sešel 6. dubna 1861 a první zasedání mělo být pouze volební, jelikož císař vyžadoval volbu zástupců sněmu do říšské rady. Za české liberální poslance vystoupil František Ladislav Rieger a přečetl ohrazení vůči volebnímu řádu, který čeští liberálové neuznávají. Za české konzervativce vystoupil kardinál Bedřich Schwarzenberg, který tlumočil státoprávní ohrazení českého království a přednesl návrh na vyslání delegace k císaři, aby se nechal korunovat českým králem. Návrh byl přijat a císař ve Vídni delegaci slíbil, že se českým králem dá korunovat.⁷⁸ Zatímco český sněm vyhověl a zvolil své zástupce do říšské rady, uherský sněm neposlal do Vídně žádného svého zástupce.⁷⁹ Na zasedání říšské rady se 26. dubna 1861 sešli pouze zástupci neuherských a neitalských zemí, tedy tzv. užší říšská rada. Čeští poslanci byli se svými snahami v menšině a tak se Rieger pouštěl na půdě říšské rady do projevů, kterými útočil na stávající stav ve státě a žádal větší pravomoci českému zemskému sněmu. Proti tomu se zase ozývaly hlasy německých liberálů.⁸⁰ Vydavatel novin *Čas* Alois Krása se na říšské radě oddělil od politiky státoprávní většiny, což pro jeho noviny znamenalo odchod většiny významných redaktorů do *Národních listů*.⁸¹ První zasedání říšské rady bylo dlouhé, končilo oficiálně až 18. prosince 1862, ale formálně již v srpnu téhož roku. Na zasedáních byly schváleny státní rozpočty na roky 1861 a 1862 a navíc bylo projednáno 22 vládních návrhů. Čeští liberální poslanci nebyli z jednání ve

⁷⁵ URBAN, *Česká společnost...*, s. 162.

⁷⁶ Česká šlechta, která hájila zájmy českého království, vedená především hrabětem Jindřichem Clam-Martinicem, dalšími významnými muži byli hrabě Jan Harrach, Karel Schwarzenberg a další významní šlechtici.

⁷⁷ URBAN, *Česká společnost...*, s. 165.

⁷⁸ Tamtéž, s. 167.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž, s. 171.

⁸¹ Tamtéž, s. 172.

Vídni příliš nadšení a tak se roku 1863 rozhodli, že na další zasedání říšské rady nevyšlou své zástupce podobně jako to učinily sněmy uherské a italské.⁸²

Na novém zasedání českého zemského sněmu roku 1863, přednesl František Palacký jménem českých poslanců návrh na změnu volebního řádu do českého zemského sněmu, ovšem tomuto návrhu nebylo od německých poslanců a aristokratů vyhověno, jelikož by je nové změny ve volebním řádu znevýhodnily. Při jednání o novém zákoně o obecním zřízení se čeští liberálové postavili na stranu německých liberálů vůči návrhu šlechty, kdy měly být deskové statky vyňaty z obecních svazků jako samosprávné jednotky a při jednotlivém hlasování o paragrafech se český klub již úplně rozpadl. Avšak Karel Sladkovský na konci zasedání sněmu potvrdil, že čeští poslanci tvoří celek, ve kterém ovšem zaznívají různé názory na všeobecně přijímaný fakt,⁸³ tedy můžeme říci dvě frakce uvnitř české národní strany staročeši a mladočeši, kteří měli stejný cíl, ale každý ho chtěl dosáhnout jinými prostředky.

Roku 1863 začal vycházet nový deník Boleslavan, který ostře útočil na Františka Palackého a jeho postoj k polskému povstání roku 1863, kdy byl Palacký k tomuto povstání velmi skeptický.⁸⁴ Palacký se bránil v Národních listech a na jeho obhajobu vystoupil i jeho zeť František Ladislav Rieger. Za Boleslavanem stál kníže Rudolf Thurn-Taxis, který chtěl vytvořit roku 1864 novou českou liberální stranu, což se mu, ale z důvodů snahy o národní jednotu nepodařilo.⁸⁵

Kvůli neúspěchu jednání Františka Josefa I. na půdě německého spolku, kdy k jednání nedorazil pruský král, se začala zhoršovat pozice Antona Schmerlinga u císaře. Navíc na jednání říšské rady nepřišli kromě italských, uherských, velké části českých nyní i polští zástupci z Haliče. Roku 1864 se habsburská monarchie zapojila po boku Pruska do války s Dánskem, které bylo rychle poraženo, ale výsledky pro monarchii nebyly do budoucna příznivé. Získané území Holštýnska se stalo záminkou vypuknutí války roku 1866 a velká část politické veřejnosti v říšské radě si to uvědomovala a kritizovala spojenectví s Pruskem. Tato nespokojenost vyvrcholila nakonec natolik, že František Josef I. Schmerlingovu vládu koncem června roku 1865 odvolal.

Roku 1865 panovník vydal 20. září manifest, ve kterém s politováním konstatoval, že se nezdařil jeho pevný úmysl uspořádat v celém mocnářství poměry na základě „ústavního zřízení právního“. Císař oznámil, že vešel ve srozumění se zástupci uherského a chorvatského

⁸² URBAN, *Česká společnost...*, s. 173.

⁸³ Tamtéž, s. 177.

⁸⁴ Tamtéž, s. 178.

⁸⁵ Tamtéž, s. 181.

sněmu, jimž bude předložen k přijetí Říjnový diplom z roku 1860 a únorové patenty z roku 1861. Protože se podle panovníka nehodilo, aby v jedné části monarchie Únorová ústava platila, a v druhé části se teprve o ní jednalo, pozastavil manifestem platnost ústavy, dokud nebude přijata od zmíněných sněmů. Pokud budou dojednány nějaké změny ústavy, dají se tyto změny ke schválení zbývajícím zemským sněmům.⁸⁶ Zářijový manifest byl přijat veřejností rozdílně. Byly zde naděje nejen českých federalistů, ale tento manifest byl především vítězstvím uherského státoprávního boje. Bylo proto jen logické, že tento stav povzbudil jednotnou frontu českého liberálního měšťanstva na státoprávní základně.⁸⁷ České státní právo se stalo nadšeně proklamovaným programem. Byl tu ale velký problém, protože na rozdíl od Uher česká koruna nebyla tak jednotná v hájení svých požadavků, jak se ukázalo později, a byla odsouzena k neúspěchu. České obyvatelstvo přijalo rozhodnutí pozastavit ústavu s nadšením, protože se jim zdálo, že jsou touto ústavou kráceni a šizeni, ovšem jejich očekávání muselo být roku 1867 velmi zklamáno.

V této době roku 1865 vychází snad nejznámější politické dílo Františka Palackého, tedy *Idea státu rakouského*, ve které se snaží obsáhnout historii rakouského soustátí do dnešních dnů, jaká idea ho držela pohromadě. Podle Palackého to byla především nutnost obrany Evropy před útokem muslimských Turků, který byl již v té době přežitý, a proto by mělo Rakousko najít nový smysl svého bytí.⁸⁸ A ten viděl Palacký ve federalizaci monarchie, kdyby monarchie garantovala malým středoevropským národům bezpečí a právo na rozvoj jazykový a národní. Naopak kritizoval snahy o dualistické řešení, které podle něj povede pouze ke zhoršení situace, kdy již dnes slavně dodal: „*My Slované budeme hleděti s upřímnou bolestí vstříc, ale bez bázně. Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.*“⁸⁹

3.3 Válka roku 1866 a rakousko-uherské vyrovnání

Ovšem jednání vládních špiček směřovalo pomalými krůčky k rakousko-uherskému vyrovnání, které uspíšila prusko-rakouská válka, která se rozhořela v létě roku 1866. Pruský kancléř Bismarck využil příležitosti a pruská armáda obsadila rakouskou kořist, kterou získala při válce společné válce s Dánskem Holštýnsko.⁹⁰ Navíc Bismarck na půdě německého spolku vyzval Rakousko, aby vystoupilo ze spolku.⁹¹ Nato nemohl František Josef I. zareagovat jinak než vyhlášením války. Na stranu Pruska se postavilo italské království a Rakousko mělo za spojence většinu ostatních zemí německého spolku, jejichž armády, ale

⁸⁶ URBAN, *Česká společnost...*, s. 195.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ PALACKÝ, František, *Palackého spisy drobné I. díl*, uspořádal Bohuš Rieger, Praha: 1898, s. 213.

⁸⁹ Tamtéž, s. 296.

⁹⁰ BĚLINA, Pavel a FUČÍK, Josef, *Válka 1866*, Praha: 2005, s. 74.

⁹¹ Tamtéž, s. 83.

nezaměstnaly Prusy tak jak si nejspíš rakouská generalita představovala. Rakousko muselo svoji armádu rozdělit na dvě části, kdy se „italské“ armádě, kterou vedl strýc Františka Josefa I. Albrecht, vedlo proti početnějším silám nadmíru dobře a italskou armádu porazilo v bitvě u Custozy.⁹² Hůře na tom byla tzv. Severní armáda, kterou vedl polní zbrojmistr Ludvík von Benedek, která po malých srážkách s pruskou armádou v Čechách nedokázala postup Prusů zastavit, což nakonec vedlo k rozhodující bitvě u Hradce Králové, kde se střetlo více než 400 000 mužů ve zbrani. Rakousko bylo v této bitvě poraženo a rakouská armáda se stahovala k Vídni, kde se formovala nová armáda z přesunutých jednotek z Itálie a z ustupujících jednotek. K další bitvě již, ale nedošlo, jelikož bylo v Mikulově uzavřeno příměří a v Praze mír, ve kterém se Rakousko vzdalo svého vlivu v německém spolku.⁹³ Prusko nepožadovalo žádné velké reparace na rozdíl od další války s Francií. Rakousko bylo pouze nuceno odstoupit Itálii Benátsko, což jistě nebyla malá ztráta. Prusko vidělo v Rakousku po vzniku německého státu přirozeného spojence a nemělo zájem mít Rakousko na úplných kolenou. Tento názor se podařilo prosadit právě kancléři Otto von Bismarckovi.

Po prohrané válce musel císař František Josef I. přistoupit k dalším jednáním s opozicí v monarchii. Císař především jednal s uherskou politickou reprezentací během mírových jednání, kdy se formuloval názor na rakousko-uherské vyrovnání. Čeští vedoucí politici Rieger a Palacký se také vydali do Vídně, ale nebyli pozváni císařem ani vládou. Jednali zde se svými polskými a chorvatskými kolegy na společném postupu vůči vládě, kdy prosazovali federalistický koncept monarchie na základě Ideje státu rakouského podle Františka Palackého.⁹⁴ Ovšem vláda s Čechy nechtěla vůbec jednat. To vedlo v Čechách k velké kritice předsedy vlády Belcrediho českým tiskem, že upřednostňuje uherské zájmy před českými.⁹⁵ Svůj díl viny na tom měla i česká aristokracie, která nechtěla jet do Vídně k jednáním, jelikož nebyla císařem k žádným jednáním přizvána. Touto svou zdrženlivostí částečně české vyjednávání poškodila.⁹⁶

Český zemský sněm se snažil na jednání v prosinci 1866 zabránit začlenění zemí Koruny české do nového státního útvaru bez souhlasu zákonných zástupců. Tím sněm reagoval na jednání o rakousko-uherském vyrovnání, kdyby české země byly zahrnuty do rakouské části říše. Ovšem mladočechům rakousko-uherské vyrovnání nevadilo, protože

⁹² BĚLINA, FUČÍK, *Válka 1866*, s. 172.

⁹³ Tamtéž, s. 479

⁹⁴ URBAN, *Česká společnost...*, s. 212.

⁹⁵ Tamtéž, s. 213.

⁹⁶ Tamtéž, s. 212.

v něm spatřovali možnost vyjednat Čechám podobné podmínky jako Uhrám. Český zemský sněm schválil adresu, v níž jasně deklaroval české státní právo.⁹⁷

V této době ale byly české názory v pozadí a moc se k nim u vlády nepřihlíželo. Hlavní zřetel pozornosti se upínal na uherský sněm, který zasedal od listopadu 1866 a zamítl kompromisní návrh císaře, takže prozatím zůstávalo vše při starém. Po prohrané válce Rakousko ale nemělo pouze problémy státoprávní, ale to přinášelo také otázky hospodářské, sociální, kulturní a politické. Také bylo potřeba výrazně ozdravit veřejné finance, které byly již několik let v deficitu.⁹⁸ Ovšem do jednání o vyrovnání s Uhrami významně vstoupil nový ministr zahraničí, bývalý saský ministr zahraničí, Ferdinand Beust.⁹⁹ Beustovi pomohl v jeho jednání s uherskou reprezentací jeho nadhled, kdy nebyl vázán žádnými ohledy a předpojatostí. Při jednání o císařově reskriptu v Pešti v prosinci 1866 pochopil situaci a na jednání s Andrássem přijal jeho pohled na rakousko-uherské soustátí. Při jednání s císařem tento názor podpořil a rozhodlo se, že vyrovnání se provede na základě „státního převratu“ bez možnosti zásahu dalších zastupitelských orgánů, které mohly vyrovnání zhatit.¹⁰⁰ Na zasedání uherského sněmu 18. února 1867 byl slavnostně přečten královský reskript Františka Josefa I., ve kterém panovník akceptoval uherské požadavky a Andrassy byl zvolen předsedou uherské vlády. Vyrovnávací elaboráty byly přepracovány v zákon, který byl slavnostně zpečetěn 8. června 1867 při korunovaci Františka Josefa I. uherským králem. Uherský sněm schválil jako svou ústavu tu, která vycházela z březnové ústavy z roku 1848-1849.¹⁰¹

Rakousko-uherské vyrovnání vedlo k rozkladu dosavadní vládní politiky. Becredi byl odvolán a novým ministrem vnitra, nyní již pouze Předlitavska, byl jmenován Eduard Taaffe, který v této době zastupoval za předsedu vlády, který prozatím nebyl jmenován. Byla svolána ústavní říšská rada, ale nebylo jisté, jestli se vůbec sejde, jelikož jednotlivé zemské sněmy se sešly o týden později, než předpokládala vláda. A tak se stalo, že zatímco uherský sněm 18. února 1867 jásal, tak na půdě českého zemského sněmu zavládlo rozčarování a hluboké zklamání. Na adresu sněmům neuherské části se oznamovaly důvody, proč nebyla svolána mimořádná říšská rada. Adresa zdůvodňovala, že vyrovnání již bylo hotovou věcí a nebylo by tedy o čem jednat. K tomu adresa vyzývala sněmy k vyslání svých zástupců na říšskou radu západní poloviny říše, aby došlo k schválení vyrovnávacích zákonů. Český zemský sněm ovšem obeslat říšskou radu zásadně odmítl, jelikož se podle názorů státoprávní většiny na

⁹⁷ URBAN, *Česká společnost...*, s. 213.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž, s. 216.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 217.

¹⁰¹ Tamtéž.

půdě českého sněmu nemohou účastnit na zasedání nezákonném shromáždění nějaké západní polovice říše.¹⁰² Vláda zareagovala tím, že český sněm rozpustila a byly vypsané nové volby, které znamenaly rozdíl, co se týče velkostatkářské kurie, kdy byla při agitaci císaře a ministra Beusta zvolena především ústavověrná šlechta, která podpořila německé liberály v Čechách při obeslání říšské rady. Ovšem české snahy nadobro pohřbili politici v Haliči, kteří výrazně obeslali říšskou radu a došlo k rozpadu federalistické opozice v Předlitavsku a čeští poslanci, se dostali v monarchii do izolace. Při jednání o volbě do říšské rady přečetl František Ladislav Rieger jménem 88 poslanců protest, ve kterém se ohrazoval proti „nové“ říšské radě a prohlásil její usnesení pro obyvatelstvo českých zemí za nezávazná. Po přečtení protestu čeští poslanci opustili jednání sněmu a volba zástupců do říšské rady byla dokončena.¹⁰³

Říšská rada se sešla 20. května 1867. Na říšské radě měli navrch němečtí liberálové, kteří zásadním významem ovlivnili změny, které se na ní uskutečnily. Na více než 200 zasedáních se projednaly a schválily desítky předloh a návrhů.¹⁰⁴ Základní páteří byly ústavní zákony, které byly zahrnuty do tzv. prosincové ústavy koncem roku 1867. Tato říšská rada trvala až do 15. května 1869. Říšská rada dosáhla nakonec skutečných výsledků, které přesáhly záměr nejen panovníka ale i vlády.¹⁰⁵ Dualistické vyrovnání mezi císařem Františkem Josefem I. a uherským královstvím bylo schváleno říšskou radou 21. prosince 1867. Společnými záležitostmi obou částí říše se stala zahraniční politika, armáda a ministerstvo financí. Vše ostatní jinak bylo samostatnou záležitostí uherského sněmu pro Uhry a říšské rady pro „Království a země na říšské radě zastoupené“ jak nyní zněl oficiální název pro rakouskou část říše.¹⁰⁶ Poměr hrazení společných výdajů byl určen na 70 % pro Předlitavsko a 30 % pro Zalitavsko. Tento poměr se nezměnil až do konce století. O společných záležitostech a zákonech měly diskutovat delegace z obou zákonodárných sněmů.¹⁰⁷

¹⁰² URBAN, *Česká společnost...*, s. 220.

¹⁰³ Tamtéž, s. 221.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 222.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 224.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 225.

4. Táborové hnutí v Čechách a na Moravě

V této kapitole se budeme zabývat táborovým hnutím v Čechách a na Moravě obecně, kde se dozvíme o nejdůležitějších táborech v Čechách a všeobecnou situaci, co se základních informací týká.

4.1 Důvody, příčiny

Na počátku si musíme vyjasnit důvody, proč vůbec táborové hnutí vzniklo a čeho chtělo dosáhnout. Hlavním důvodem bylo rakousko-uherské vyrovnání, kdy byly opomenuty zásluhy České koruny a českému táborovému hnutí šlo především o snahu přinutit vládu k podobnému vyrovnání s Českým královstvím. Zde byl ale problém, co se týče táborového hnutí na Moravě, protože se českým obyvatelům na Moravě nelíbila představa, kdy by byla Morava podřízena Čechám¹⁰⁸ a došlo tedy k rozporům, co se vyjednávání týče. To nakonec vedlo k tomu, že když vláda Karla Hohenwarta vyjednávala s českou politickou reprezentací o vyrovnání vlády s Čechami, nebyla do tohoto vyjednávání zahrnuta Morava.¹⁰⁹

Dalším důvodem, kterým se táborové hnutí zabývalo, byla daňová otázka, kdy vládl všeobecný názor, že české země jsou zatíženy až příliš daňovým břemenem a mělo by dojít k snížení daňové zátěže v českých zemích. Noviny udávaly informace, že se v českých zemích vybere víc na daních než v Bavorsku, v Belgii nebo Portugalsku.¹¹⁰ Jedním z argumentů bylo i to, že se Čechami a Moravou prohnala roku 1866 válka, která za sebou nechala nemalé škody na úrodě, a mnoho lidí ještě z této doby nemělo zaplacený daně. Navíc roku 1868 nebyla dobrá úroda.

Tábory se na svých zasedáních zajímaly i o další problémy, neméně důležité. Mezi nimi můžeme jmenovat vznik českých středních škol a gymnázií, snaha o všeobecné hlasovací právo, o pracovních podmínkách českého dělnictva a o problémech jednotlivých oblastí, kde se tábory konaly. K dalším projevům patřilo odpírání daní a nenastoupení k armádě.

Vůdčí úlohu v táborovém hnutí měli především mladočeští vrcholoví politici, kteří se aktivně podíleli na pořádání táborů. Kromě státoprávního programu prosazovali mladočeši všechny politické svobody pro všechny svéprávné občany. Mladočeši museli mnohdy ze svých radikálních názorů slevit, kvůli národnostní jednotě na půdě zemského sněmu. Staročeši totiž ne vždy souhlasili s jejich názory na řešení situace.¹¹¹ Staročeši, reprezentováni Františkem Palackým a Františkem Ladislavem Riegrem, byli, co se týče aktivní účasti,

¹⁰⁸ V této době byla totiž Morava na stejné státoprávní úrovni jako Čechy, obě byly provinciemi Předlitavska.

¹⁰⁹ URBAN, *Česká společnost...*, s. 254.

¹¹⁰ Národní pokrok, roč. I, č. 218, 28. července 1868.

¹¹¹ URBAN, *Česká společnost...*, s. 238.

poměrně zdrženliví. Staročeši využívali táborového hnutí jako argumentu, ale zůstali v pozadí a využívali především salónní a sněmovní politiky. Podporu veřejného mínění výslovně staročeští politikové neodmítali, ale ani o ni výrazně neusilovali.¹¹² Ovšem staročeši, kteří působili na okresech a v městských zastupitelstvech, byli v táborovém hnutí také velmi aktivní, jak uvidíme v další kapitole na příkladu Karla Čížka. Další významnou silou v táborovém hnutí byla krajní levice, tedy dělníci, kteří pořádali „své“ dělnické tábory,¹¹³ kterými se bohužel hlouběji nebudeme zabývat, jelikož se ve vybrané oblasti severovýchodních Čech vůbec nevyskytovaly.

Táborové hnutí bylo spojeno i s velkou perzekucí českého opozičního tisku, kdy velké množství redaktorů novin bylo mnohokrát pokutováno a redaktoři trávili čas táborového hnutí velmi často ve vězení. Zprávy nejen o této perzekuci vydal o několik let později novinář Jakub Arbes, který svůj spisek pojmenoval *Pláč koruny české čili nové persekuce* v Praze roku 1870.¹¹⁴ Arbes se inspiroval spiskem Antonína Kotíka z roku 1866, který se jmenoval také *Pláč koruny české*, ale vysvětlovalo se v něm, že je během války s Prusy příležitost k osamostatnění Čech od Rakouska.

Kromě soudních sporů s redaktory novin se vedly soudní pře i s vydavateli a majiteli novin samotných. Mnohdy došlo k zákazu vydávání novin, ale vydavatelé to vyřešili tím, že novinám změnili název a tisklo se dál. To se stalo jak Národním listům, tak Národnímu pokroku, které se několikrát přejmenovaly. Noviny byly odsuzovány i k vysokým pokutám a mnohdy byly jejich výtisky zabaveny.

4.2 Průběh hnutí

4.2.1 Rok 1868

Táborové hnutí v Čechách vypuklo při slavnosti vyzdvižení základního kamene na hoře Říp, které se konalo 10. května 1868 a kde se shromáždilo až 20 000 účastníků a byla tam schválena první rezoluce tábora, ve které účastníci požadovali obnovení českého historického práva, všeobecné hlasovací právo, požadavek, aby zákony pro Čechy vydával pouze český zemský sněm a důležitý bod byl i snížení daní, které se v Čechách vybíraly.¹¹⁵ Řípským táborem vypuklo hnutí, které do této doby nemělo v Čechách obdoby.

V období od řípského tábora do října 1868 neuplynul týden, kdy by se někde po Čechách nekonal tábor lidu. Většina těchto táborů byla c. k. úřady zakázána. Kdo se na

¹¹² URBAN, *Česká společnost...*, s. 238.

¹¹³ Tamtéž, s. 239.

¹¹⁴ ARBES, Jakub, *Pláč koruny české čili nové persekuce*, Praha: 1870, s. 7.

¹¹⁵ PURŠ, Jaroslav, *Tábory v českých zemích 1868-1871*, in: *ČSČH* 1958, s. 241.

pořádání táborů nejvíce podílel, co se týče povolání, byli okresní tajemníci. Okresní tajemníci byli úředníci okresních zastupitelstev, které vznikly v Čechách roku 1864 jako samosprávný orgán.¹¹⁶ Zde byl právě nejpodstatnější rozdíl s táborovým hnutím na Moravě, protože na Moravě okresní zastupitelstva nevznikla.¹¹⁷ Hlavní oblasti v Čechách, kde mělo hnutí největší podporu, byly střední Čechy s Prahou jako centrem, oblast Roudnicka, Boleslavska a Podkrkonoší.¹¹⁸

V Praze se po slavnosti položení základních kamenů k Národnímu divadlu,¹¹⁹ kterou bychom mohli také považovat za státoprávní demonstraci, konal dělnický tábor lidu na Sřeleckém ostrově 17. května 1868. Rezolucí tohoto tábora bylo to, že se dělnictvo zavázalo být jednotné s celým národem a nesnažit se o samostatné dělnické hnutí.¹²⁰ Ve stejný den se sešlo v Praze 60 okresních tajemníků, kteří si zvolili pěti členný výbor, který měl připravovat další zasedání tajemníků.¹²¹

Z Prahy se táborové hnutí rozšířilo do dalších míst. Hlavním smyslem této práce není vyjmenovat všechny tábory, které se v tomto období konaly, ale vybrat ty nejdůležitější a nejzajímavější. Jedním z těchto táborů byl tábor na Bezdězu, který se konal 26. června 1868 a účastnilo se ho na 10 000 účastníků a třetina z nich byli němečtí rolníci, i když byli německým tiskem od účastenství na tomto táboře odrazováni. Na tomto táboře byla vyjadřována jednota mezi Čechy a českými Němci, kteří mají tvořit jeden politický národ. Tím chtěli Češi získat oporu ve státoprávním boji.¹²² Tento tábor byl jako poslední na dlouhou dobu povolený, jelikož po tomto táboře krajský úředník ve zprávě pro místodržitelství doporučoval, aby byly tyto tábory zakazovány, nemá-li dojít ke katastrofě.¹²³

Další dělnický tábor, který se konal v Praze na Žižkově 28. září 1868, se zabýval zapojením dělnického hnutí do politiky na půdě českého zemského sněmu. Jelikož byl zakázaný, pokusili se policejní úředníci tento tábor rozehnat, ale byli od přítomných účastníků zbiti a zahánáni na útěk. Ovšem na ně bylo povoláno vojsko a tábor byl rozehán.¹²⁴ Nejbouřlivějším táborem roku 1868 byl tábor na Pankráci, který se konal 4. října. Den předtím informovali české noviny o svržení Bourbonů ve Španělsku velmi provokativním způsobem, že by se podobně mělo naložit se všemi monarchy.¹²⁵ Místodržitelství chtělo

¹¹⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka a kol., *Dějiny správy v českých zemích*, Praha: 2007, s. 304.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 305.

¹¹⁸ PURŠ, *Tábory...*, s. 250.

¹¹⁹ Slavnost kladení základních kamenů Národního divadla se konala 16. května 1868.

¹²⁰ PURŠ, *Tábory...*, s. 242.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž, s. 243.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž, s. 247

¹²⁵ Tamtéž.

táboru zabránit tím, že obeslala všechny majitele továren zprávou, aby nepouštěli své dělníky, ale tábor se přesto konal. Odhady jsou velmi rozdílné, zatímco úřady odhadovaly účast na 5 000 účastníků, tak české noviny odhadovaly účast kolem 20 000. Demonstrovalo se za české státní právo, proti jezuitům a utlačovatelům dělnictva.¹²⁶ Účastníky tábora byli napadeni tajní policisté, načež nastoupila armáda, která měla tábor rozehnat, ale účastníci po vojácích házeli kamení, takže vojáci dostali rozkaz k palbě. Byli čtyři těžce ranění účastníci a mnoho účastníků bylo zraněno úderem šavlí. Vojsku se ale nepodařilo shromáždění úplně rozehnat, většina demonstrantů se vydala do města, kde kamením rozbili okna koleje jezuitů u sv. Ignáce, německého divadla a německého kasina.¹²⁷ Situace v Praze byla velmi vyhrocená. Byla zde obava, z vypuknutí revoluce a tak vláda vyhlásila nad Prahou 11. října 1868 výjimečný stav.¹²⁸ Došlo tedy k omezení mnoha práv garantovaných ústavou, např. právo spolčovací; shromažďovací a právo na svobodu tisku.¹²⁹

Táborové hnutí na Moravě roku 1868 bylo slabé, první tábor na Moravě se konal 14. června v Kravsku u Znojma, kde shromáždění manifestovali za práva moravského markrabství, za státoprávní uspořádání s českým královstvím a za smíření Čechů s Němci.¹³⁰ Tábor v Kravsku byl první a zároveň poslední tábor, který byl roku 1868 na Moravě povolen.¹³¹ Moravských táborů se ve větší míře účastnili i čeští Němci. Tábor, který se konal 11. července na Žižkově poli u Přibyslavi, byl mimořádný tím, že účastníci byli jak z Čech tak z Moravy a demonstrovalo to tedy česko-moravskou vzájemnost.¹³²

Podle údajů českého tisku se roku 1868 sešlo v Čechách na táborech lidu 338 000 lidí a na Moravě 20 000 účastníků. Policejní zprávy udávali poloviční počet.¹³³ Organizátoři v Čechách mohli být s výsledky hnutí spokojeni, podařilo se jim zaujmout široké masy obyvatel a bylo toho využito i další rok. Situace na Moravě byla odlišná, zájem o táborové hnutí na Moravě se zvedl v době, kdy zase v Čechách tento potenciál vyprchal. Na Moravě pořádali tábory především neznámí rolníci, drobní řemeslníci a obchodníci. Hnutí mělo vůči dynastii loajální charakter.¹³⁴

¹²⁶ PURŠ, *Tábory...*, s. 247.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž, s. 248.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž, s. 250.

¹³¹ JANÁK, Jan, *Táborové hnutí na Moravě v letech 1868 - 1874*, in: *Časopis Matice moravské*, roč. 77, Brno 1958, s. 294.

¹³² Tamtéž, s. 295.

¹³³ PURŠ, *Tábory...*, s. 250.

¹³⁴ JANÁK, *Táborové hnutí...*, s. 297.

4.2.2 *Osvědčení poslanců českých*

Po hlavních táborech roku 1868 se vrátíme trochu zpátky v čase do srpna stejného roku, kdy 22. srpna vydali čeští poslanci na zasedání českého zemského sněmu státoprávní ohrazení, což znamenalo nastoupení pasivní rezistence vůči říšské radě i zemskému sněmu. Že toto rozhodnutí nebylo úplně jednomyslné, je jasné. Staročeši sympatizovali s českou historickou šlechtou, která neměla na zemském sněmu své zástupce, a tak staročeši s historickou šlechtou prosazovali pasivní rezistenci, zatímco mladočeši byli proti pasivní rezistenci z důvodu ztrát hospodářských, nechtěli se zbavovat tak jednoduše parlamentní tribuny. Ovšem nakonec se mladočeši nechali přesvědčit v rámci národní jednoty a český poslanecký klub na půdě zemského sněmu osobou Františka Ladislava Riegra předal deklaraci, která obsahovala deset bodů, které měli být splněny, aby se čeští poslanci vrátili na půdu českého zemského sněmu a říšské rady.

V požadavcích bylo hlavním bodem splnění státoprávních požadavků, kdy se vše odvíjelo od uznání českých zemí jako státního celku na podobném principu jako uherské království.¹³⁵ Navazující body se týkaly pravomocí a změnou volebních řádů. Podobně jako v Čechách učinili 24. srpna čeští poslanci na moravském zemském sněmu, kdy předali deklaraci, která se, ale od té české v některých bodech liší. Vyhláší stejně jako česká pasivní rezistenci vůči říšské radě a zemskému sněmu, ale státoprávní momenty byly v daleko větší rovnováze s momenty národními a církevními.¹³⁶ Je to dáno argumenty, o kterých jsme se dozvěděli výše. Tedy, že Morava nechtěla být podřízena Čechám, a tak při jednání moravských politiků s Riegreem odmítli Moravané Riegrův návrh na vytvoření generálního sněmu, chtěli rovnoprávné postavení Moravy a Čech v společném státoprávním celku.¹³⁷ To byla největší slabina českého státoprávního boje. Obyvatelé českých měst a vesnic se svými politickými zástupci souhlasili a v novinách vycházely na podzim souhlasné telegramy s tímto krokem. V září roku 1869 se konaly doplňovací volby do českého zemského sněmu za české poslance, kteří se vzdali mandátů. Všichni deklaranti kandidovali znovu, byli zvoleni, ale opět na půdu zemského sněmu nevstoupili.¹³⁸

4.2.3 *Rok 1869*

Tento rok byl, co se týče táborového hnutí v Čechách, daleko klidnější. Úřady se snažili zákulisními jednáními dosáhnout klidnější situace a tak bylo mnoho táborů úřady povoleno. Důvod byl ten, že se začala měnit zahraničně politická situace, kdy začalo vzrůstat

¹³⁵ Národní pokrok, roč. I, č. 243, 23. srpna 1868.

¹³⁶ Národní pokrok, roč. I, č. 248, 28. srpna 1868.

¹³⁷ URBAN, *Česká společnost...*, s. 236.

¹³⁸ Tamtéž, s. 240.

napětí mezi Pruskem a Francií a Rakousko-Uhersko připravovalo odvetu Prusku za porážku ve válce roku 1866.¹³⁹ Rakousko-Uhersko potřebovalo uklidnit situaci v Čechách a započalo vyjednávání o určitém vyrovnání Čech s vládou. V dubnu byl zrušen výjimečný stav nad Prahou, takže se zde mohly opět začít pořádat tábory lidu v Praze a okolí.¹⁴⁰

Táborové hnutí v Čechách se přesunulo v tomto roce spíše do okolí velkých měst¹⁴¹ na rozdíl od roku 1868, kdy se mnoho táborů konalo na venkově, což nyní bylo ojedinělé. Proto podle počtu účastníků, bylo tohoto roku více účastníků při menším počtu táborů lidu oproti roku 1868. Účast na táborech byla největší z období 1868-1871, kdy se táborů účastnilo v Čechách na 414 000 účastníků.¹⁴² V tomto roce také bylo širší zapojení táborového hnutí na Moravě, kdy se podle českého tisku účastnilo 162 000 lidí.¹⁴³ Táborové hnutí se dostalo i do Slezska, kde ale toto hnutí nemělo moc šancí na úspěch, protože většinu obyvatel zde tvořili Němci. Účast na táborech byla kolem 20 000 lidí.

V květnu se konal v Praze jeden z největších táborů lidu v námi sledovaném období. Konal se na Letenské pláni 16. května a účastnilo se ho nejméně 40 000 lidí.¹⁴⁴ V resoluci tábora se žádala podpora českého hospodářského podnikání a vzniku spolku slovanské omladiny. Tomuto bodu se dostalo podpory a vznikl spolek Slovanská Lípa, která poukazovala na tradici z roku 1848.¹⁴⁵ Slovanská Lípa začala organizovat nové tábory a stala se, do svého rozpuštění, důležitou organizací. Další zajímavý tábor se konal 18. července v Podhradí u Chocně, kde promluvil jako jeden z řečníků Eduard Grégr a i jedna místní žena, což bylo první vystoupení ženy na veřejném shromáždění v této době.¹⁴⁶ Resoluce se v této době zaobíraly především podporou českého hospodářství, řešily otázku armády, kdy názor české veřejnosti upřednostňoval zavedení všeobecné hotovosti, na rozdíl od stálého vojska. Další požadavek byl, aby dodávky pro armádu mohli dodávat i menší dodavatelé. Navíc se požadovala větší podpora českému školství a návrat pražské univerzity českému národu a snahy o smír Čechů a Němců v Čechách.¹⁴⁷ Velmi symbolický tábor se konal 6. září v Husinci, rodišti Jana Husa, kde se podle českých novin sešlo na 60 000 lidí, i když budějovický biskup vyzýval duchovní, aby z kazatelen varovali lid před účastí na tomto táboře, a aby se lidé modlili za ušetření od pohrom, které Čechy za Husa a Luthera zasáhly.¹⁴⁸

¹³⁹ PURŠ, *Tábory...*, s. 254.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 255.

¹⁴² Tamtéž, s. 661.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 256.

¹⁴⁵ ŠTAIF, *Obezřetná elita...*, s. 366.

¹⁴⁶ PURŠ, *Tábory...*, s. 258.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 259.

Na tomto táboru řečnil kromě mladočecha Karla Sladkovského i František Ladislav Rieger, vůdce staročechů, který se snažil podpořit uvádající autoritu staročeské strany.

Na Moravě se konal velký tábor lidu na Bílé hoře u Brna 27. června, kterého se zúčastnilo na 30 000 lidí a požadavky byly podobné jako v Čechách, dával se důraz na rozvoj českého školství na Moravě a podpora vzniku české univerzity v Brně.¹⁴⁹ Táboru předcházely stávkové v brněnských textilkách, kdy se dělníci dožadovali vyšších mezd.¹⁵⁰ Úřady měly obavy ze vzrůstající podpory českého obyvatelstva Moravy táborovému hnutí a i moravští politici ztráceli nad hnutím kontrolu, kdy lidé chtěli více, než politici vyslovili. Další zajímavý tábor se konal 18. července v Hájku u Loštic, kde se sešlo na 15 000 účastníků, kdy třetina byli čeští Němci. Hlavním požadavkem bylo státoprávní spojení s Čechami, ale s podmínkou, že musela být zachována autonomie Moravy. Němcům se slibovala úplná samospráva v obcích a okresech, pokud podpoří české státoprávní snahy.¹⁵¹ Tábor lidu, který se konal blízko Svíbnice u Těšína 22. srpna, byl prvním ve Slezsku a účastnilo se ho převážně české a polské obyvatelstvo. Zde se převážně zdůrazňovalo spojení s českými zeměmi a důležitost vzniku národních spolků ve Slezsku a podporu českého školství, jelikož situace Čechů ve Slezsku byla jistě nejobtížnější, jelikož zde Češi byli v menšině.

4.2.4 Slovánská Lípa

Již jsme se o tomto spolku dozvěděli několik základních informací, ale tento spolek měl významnou úlohu a zaslouží si o něm říci více informací.

Ustavující schůze spolku se konala 5. července 1869 a spolek navazoval na tradici z roku 1848. Členy spolku byli hlavně mladočeši. Spolek měl mít ústředí v Praze a měl mít tajné odbočky po českém venkově, z čehož byly rakouské úřady znepokojeny.¹⁵² Hlavním účelem spolku, podle programu, bylo zasazení se o rovnoprávnost národů v Rakousku, hájit samostatnost českých zemí, přestovat vzájemnost mezi slovanskými národy v monarchii, bránit konstituční zřízení a zasadit se o rovnoprávnost jednotlivých obyvatel monarchie bez rozdílu na majetku, vyznání nebo národnosti.¹⁵³ Spolek byl hned zpočátku zaměřen proti autoritě staročeských vůdců, kteří ani nebyli pozváni na ustavující schůzi. Předsedou byl sice zvolen Karel Sladkovský, ale „duší“ spolku byl dr. Jan Kučera. Nejzávažnějším činem spolku byla příprava několika desítek táborů v září 1869, které měli doporučit voličům, které kandidáty měli ve volbách do českého zemského sněmu volit. To se, ale nelíbilo Karlu Sladkovskému, protože by to vedlo k úplnému politickému odloučení mladočechů od

¹⁴⁹ PURŠ, *Tábory...*, s. 260.

¹⁵⁰ JANÁK, *Táborové hnutí...*, s. 300.

¹⁵¹ PURŠ, *Tábory...*, s. 262.

¹⁵² Tamtéž, s. 263.

¹⁵³ Tamtéž.

staročechů a byla by narušena národní jednota, jelikož do té doby vhodné kandidáty doporučoval staročeský sbor důvěrníků.¹⁵⁴ Vedlo to k malé roztržce, ale nakonec se členové Slovanské Lípy usnesli, že podpoří kandidáty, které navrhne sbor důvěrníků.

Spolek připravoval na 80 předvolebních táborů po celých Čechách a předpokládal na nich účast kolem půl milionu lidí. K organizaci spolek přizval i okresní tajemníky a společně předpokládali, že to otřese politickými základy v Předlitavsku.¹⁵⁵ Místodržitelství se dívalo na toto jednání velmi obezřetně, jelikož se obávalo, aby to nevyústilo v Čechách k revoluci. Rozhodlo se tedy, že 7. srpna 1869 Slovanskou Lípu rozpustí a s vedoucími členy bylo vedeno trestní řízení. Tábory byly zakázány a na místa bylo posláno vojsko nebo četnictvo. Největší pohotovost mělo vojsko v Praze.¹⁵⁶ Tím skončila hlavní vlna táborového hnutí v Čechách roku 1869.

4.2.5 *Fundamentální články*

V této části se budeme více zabývat vyjednáváním mezi českou politickou reprezentací a předlitavskou vládou, která probíhala během táborového hnutí a událostmi, které tomu předcházely. V roce 1867 došlo k rakousko-uherskému vyrovnání a Češi byli ve svém boji za širší federalizaci monarchie osamoceni. Čeští politici se ještě roku 1867 vydali na národopisnou výstavu do Moskvy, kdy Rieger s Palackým jeli do Ruska oklikou přes Paříž, kde vyjednávali s polskými emigranty o významu cesty do Moskvy a chtěli Rusy s Poláky usmířit, ale Poláci ani Rusové o to neměli výraznější zájem.¹⁵⁷ S haličskými Poláky vůbec Češi nejednali, protože jim měli za zlé, že Poláci souhlasili s rakousko-uherským vyrovnáním. V Rusku vyrazila česká výprava nejdřív do Petrohradu, kde byla přijata u cara, což bylo u české veřejnosti velmi kvitováno, že doma odstrkovaní Češi byli přijati u největšího ze všech Slovanů.¹⁵⁸ Přes tuto audienci ale česká politická reprezentace v Moskvě nedosáhla žádných záruk ani pomoci. Jednalo se ale o pokus ozřejmit evropské veřejnosti českou otázku a její řešení. Kvůli tomu se roku 1869 vydal František Ladislav Rieger do Paříže, kde byl přijat francouzským císařem Napoleonem III., kterého seznámil s českým problémem a tlumočil mu přátelské vztahy Čechů k Francii a případné politické podpoře Francie při vzrůstajícím napětí s Pruskem.¹⁵⁹ Ovšem ani v Paříži Rieger nezískal žádné ujištění stran podpory českého státoprávního boje.

¹⁵⁴ PURŠ, *Tábory...*, s. 263.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 264.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 265.

¹⁵⁷ URBAN, *Česká společnost...*, s. 227.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 228.

Když říšská rada schválila 30. prosince 1867 tzv. prosincovou ústavu, jmenoval František Josef I. novou vládu Karla Auersperga, jejíž politický program v Předlitavsku byl, aby Rakousko bylo modernizované, liberalizované a jednotné, což znamenalo favorizovat německou buržoazii.¹⁶⁰ Ovšem jak již víme, Češi se nehodlali s nastalou situací smířit a započali táborové hnutí, kterému předcházela demonstrace české svébytnosti, tedy položení základních kamenů k Národnímu divadlu v Praze v polovině května 1868.¹⁶¹ František Josef I. si byl vědom důležitosti vyřešení české otázky a chtěl osobně přispět k uklidnění situace v Čechách, ale když sám navštívil v nevhodné datum¹⁶² Prahu. Císař byl překvapen neúctou českých obyvatel vůči své osobě, jelikož ho v Praze vítaly pouze hloučky úředníků a pražských Němců.¹⁶³ Při jednání s českými politiky je císař vyzýval, aby nestupňovali napětí u české veřejnosti, navíc jim zdůraznil, že ústupky vůči Čechům se musí opírat o zásady prosincové ústavy. Ale čeští politici zdůrazňovali státoprávní hledisko problému spojenou s revizí ústavy.¹⁶⁴

V Praze navíc došlo ke skandálu, který vedl Karla Auersperga k rezignaci, jelikož jeho ministr zahraničí Beust měl u císaře daleko větší důvěru než on a vedl tajná jednání jménem císaře s českými politiky, což se Auersperga velmi dotklo a rezignoval na svou funkci.¹⁶⁵ Jednání mezi Čechy a císařem prozatím ztroskotala, ale císař přislíbil další návštěvu Prahy v září téhož roku, což nakonec nedodržel z důvodů vyhlášení výjimečného stavu v Praze.¹⁶⁶ V srpnu 1868 vydali čeští poslanci deklaraci, v které požadovali splnění svých požadavků a do jejich splnění opustili český zemský sněm i říšskou radu. Po bouřlivých událostech roku 1868 se císař v únoru 1869 rozhodl, že „české otázce“ se musí dát veškeré pozornosti. Ovšem jednání s českými politiky Riegrem a Sladkovským nevedla ke kompromisu. Rieger zopakoval své tři body a pořadí, podle kterých se měl problém vyřešit: 1. Státoprávní otázka, 2. ústavní otázka, a 3. národnostní a jazyková otázka.¹⁶⁷

Rakouská vláda doufala, že se Češi brzo unaví a sami se vrátí do zemského sněmu, ale to se zatím nedělo. Císař v dubnu 1870 jmenoval novou vládu, v jejímž čele byl Alfréd Potocki. Nová vláda zahájila nová jednání s českými liberály a českou historickou šlechtou. Při jednání v Praze se čeští liberálové s historickou šlechtou shodli na bodech, které vycházely z deklarace českých poslanců z roku 1868. Hlavní postavou historické šlechty byl

¹⁶⁰ URBAN, *Česká společnost...*, s. 230.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Císař Prahu navštívil 21. června 1868, tedy v den výročí popravy 27 českých pánů z roku 1621.

¹⁶³ URBAN, *František Josef I.*, s. 121.

¹⁶⁴ URBAN, *Česká společnost...*, s. 233.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 239.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 233.

hrabě Jindřich Clam-Martinič. Po prvních jednání s Potockým se čeští liberálové se šlechtou sešli na významné schůzce v Lobkovickém paláci 16. května 1870, na které byli pozváni i zástupci Moravy v čele s Aloisem Pražákem a vůdcem moravských konzervativců hrabětem Egbertem Belcredim.¹⁶⁸

Jednání probíhala, ale stále bez nějakého výsledku, císař stále požadoval, aby výsledné ústupky vycházely z prosincové ústavy, což bylo ale pro české politiky nedostatečné. Po doplňovacích volbách do českého zemského sněmu měla historická šlechta s českými liberály většinu a čeští poslanci se podmíněně vrátili na sněm.¹⁶⁹ František Josef I. vyzýval sněm, aby především zvolil své zástupce do říšské rady. Ovšem tuto výzvu čeští poslanci neuposlechli, pouze přislíbili posláním delegace, kvůli řešení záležitostí říše, tedy na podobném základě jako Uhry.¹⁷⁰ Císař poslal tedy druhou žádost, ale ani tu sněm nevyslyšel a pouze udal panovníkovi důvody, proč nelze volbu provést, že pouze dohoda mezi panovníkem a českým politickým národem může vnést do problému světlo.¹⁷¹ Panovník nato zareagoval vypsáním mimořádných přímých voleb do říšské rady, kdy čeští liberálové a konzervativci nevstoupili do říšské rady, ale němečtí liberálové a ústavověrná šlechta ano.

V polovině ledna 1871 bylo ve Versailles slavnostně proklamováno Německé císařství.¹⁷² Můžeme říci, že tím došlo k vyřešení české otázky, ačkoliv to vypadalo pro české snahy zpočátku velice dobře. Na začátku února přijal František Josef I. demisi Potockého vlády a jmenoval novou vládu, kterou vedl Karel Hohenwarth. Tím, že došlo ke vzniku Německého císařství, musel František Josef I. zapomenout na jakékoli myšlenky možného rakouského vlivu v německých státech. Naopak se živě diskutovalo o tom, že Předlitavsko, dříve nebo později, bude připojeno k Německu. Z „prvního německého panovníka“, se František Josef I. stal „skutečně rakouským císařem“, který stál nad národy a stranami.¹⁷³ Hohenwarthova vláda se chovala velmi obezřetně, co se týče říšské rady, jelikož zde byly projevy německých liberálů, kteří hořekovali nad svým osudem, kdy se malým národnostem monarchie dostává podpory v jejich emancipačních snahách, zatímco jim je odpíráno německví a mají se spokojit s rakušanstvím.¹⁷⁴ Co se týče české otázky, počínala si vláda daleko energičtěji, kdy se snažila o dohodu s českou státoprávní opozicí. Jako vstřícný krok

¹⁶⁸ URBAN, *Česká společnost...*, s. 243.

¹⁶⁹ Poslanci přečetli státoprávní ohrazení a dodávali, že jsou na sněmu pouze z důvodů vyslechnutí si královského dopisu.

¹⁷⁰ URBAN, *Česká společnost...*, s. 246.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž, s. 247.

¹⁷³ Tamtéž, s. 248.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 249.

byla 8. února 1871 vyhlášena vládou pro politické přečiny amnestie.¹⁷⁵ K dohodě došlo v srpnu roku 1871 a 14. září se sešel český zemský sněm, aby tyto návrhy projednal. Přečetl se na něm císařský reskript, který uznával práva a zásluhy českého království a jeho obyvatel, přislíbil svoji korunovaci na českého krále a vyzýval sněm, aby přikročil k vyrovnání, které by vycházelo v souladu se státoprávními poměry celé říše.¹⁷⁶ Němečtí liberálové opustili jednání českého zemského sněmu a poslali císaři rozhodný písemný protest. Státoprávní většina zvolila komisi, jež měla vypracovat zákonné návrhy, které byly schváleny na schůzi 10. října 1871.

Fundamentální články, kterých bylo 18, byly jádrem celé vyrovnávací akce. České království se vzdalo věcí zahraničních, vojenských a finančních v prospěch společných orgánů říše a schválilo i dohody s Uhrami.¹⁷⁷ Došlo tedy k podobné dohodě jako s uherským královstvím roku 1867. Navíc se Čechy vzdávaly v rámci jednotného ujednání zemí rozhodování ve věcech obchodních, daňových, mincovních a peněžních, braných, finančních, komunikací a zákonodárství o státním občanství. O těchto věcech se mělo jednat na speciálních sjezdech delegací neuherských zemí.¹⁷⁸ Členem rakouské vlády měl být český dvorský kancléř, který by měl výlučnou administrativní odpovědnost při provádění zemského zákonodárství. Dále bylo české království ochotné jednat s ostatními zeměmi monarchie na společných zásadách a postupu při řešení dalších záležitostí, týkajících se např. sčítání lidu, uznávání akademických hodností atd.¹⁷⁹ Navíc byl sněmem schválen i zákon na ochranu národností, v kterém se garantovala úplná rovnost českého a německého obyvatelstva. Mělo dojít k vytvoření pouze českých nebo německých volebních okresů a úředním jazykem civilních státních úřadů měla být němčina společně s češtinou. Navíc měl být zemský sněm rozdělen na dvě národnostní kurie. Sněm schválil i změnu volebního řádu, kdy zůstal zachován kuriový systém, ale byly navýšeny kurie o poslance městské a venkovské. Počítalo se, že tento volební řád způsobí trvalou většinu českých liberálů s českými konzervativci.¹⁸⁰

Ačkoli české království nedosáhlo ve vyjednávání takových ústupků od vlády jako království uherské, jednalo by se o obrovský úspěch, kdyby byla formálně uznána moderní česká státnost. Národnostní zákon byl sice objektivně naprosto spravedlivý, ale v dané situaci byl vůči německému obyvatelstvu „nespravedlivý“, vůči jeho staletým pozicím jako vládnoucích vrstev. Navíc je zde nutné dodat, že by to byl úspěch českého království, ale

¹⁷⁵ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 928.

¹⁷⁶ URBAN, *Česká společnost...*, s. 251.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 252.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 253.

nikoliv zemí koruny české. Společné jednání tehdy nepřipadalo v úvahu, Slezsko nápady na spojení s Čechy úplně zavrhl a Morava požadovala naprostou rovnost mezi oběma zeměmi. Sice si vzájemně Čechy s Moravou nepřekážely, ale více zatím nedokázaly.¹⁸¹

Ovšem protivníci vyrovnání mezi Čechy a vládou, nezaháleli a vedl je kancléř Beust, který formoval opozici v Rakousku i Uhrách.¹⁸² Fundamentální články musela ještě projednat říšská rada a císař doufal, že na ni dorazí i čeští poslanci, aby mohlo být dílo ústavní přestavby dokonáno. Ale 14. října přinesl kancléř Beust císaři obsáhlé memorandum, v kterém shrnoval veškeré námitky vůči chystané akci. Beust se obával, že by vyrovnání mohlo vést ke krachu předpokládaného spolenectví říše s Německem a Itálií a přímo obhajoval německo-maďarskou hegemonii, jako základní ideu rakousko-uherského státu.¹⁸³ Beust navíc svolal na 20. října zasedání, na kterém byli předlitavská vláda, společní ministři říše, předseda uherské vlády Gyula Andrassy a zasedání předsedal samotný císař František Josef I. Na zasedání se velmi rozebíraly fundamentální články a Andrassy s Beustem měli vůči Hohenwarthovým návrhům velké výhrady.¹⁸⁴ Hohenwarth pochopil vážnost situace a telegrafoval do Prahy, aby do Vídně dorazili Clam-Martinič s Riegrem, ale ti po něm žádali o bližší informace. Hohenwarth jim pouze odepsal, že situace je velmi kritická a vážná. Předlitavská vláda dostala do rukou i alternativní návrh císařského odpovědního reskriptu. Rozdíl byl v tom, že se zdůrazňovala platnost stávajících ústavních poměrů a jakoukoliv změnu vázal na souhlas říšské rady, takže by česká státnost neměla být založena na historicky podložené smlouvě mezi zemí a panovníkem, ale měla být propůjčena říšskou radou.¹⁸⁵ Císař si byl rozdílu vědom, ale nakonec rozhodl 22. října ve prospěch textu protivníků vyrovnání.

Rieger a Clam-Martiničem dorazili do Vídně 24. října, a když se dozvěděli o změněné situaci, podali 25. října předlitavské vládě tzv. Pamětní list, v kterém zdůrazňovali, že tento reskript je porušením všech předchozích ujednání a přerváním vyrovnávacího díla.¹⁸⁶ Po tomto reskriptu nemůže český zemský sněm zvolit poslance do říšské rady a čeští poslanci se vrací do bezvýjimečné opozice. Význam Pamětního listu byl již pouze morální, protože Hohenwarthova vláda ještě toho večera podala demisi, kterou císař 27. října přijal.¹⁸⁷ Ovšem krach českého vyrovnání odnesl i kancléř Beust, kterého císař vyzval, aby mu ulehčil situaci,

¹⁸¹ URBAN, *Česká společnost...*, s. 254.

¹⁸² Tamtéž, s. 255.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 256.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Tamtéž.

který této výzvy uposlechl a 5. listopadu 1871 podal demisi „ze zdravotních důvodů,“ které císař vyhověl. Beust se poté stal vyslancem monarchie v Paříži.¹⁸⁸

Boj o český stát byl nadlouho dobu prozatím rozhodnut, ačkoliv si to málo lidí v té době uvědomilo. Teprve pozdější vývoj dal fundamentálním článkům punc dlouhodobějšího mezníku. František Josef I. musel zvolit „menší ze dvou zel“, mezi stávající opozicí českou nebo potenciální a mnohem hrozivější opozicí německou. Přepokládat vývoj monarchie, kdyby došlo k vyrovnání s Čechami, by bylo problematické a neprofesionální a v této práci by nemělo co dělat. Češi navíc po zklamání z vyrovnání, řešili obtíže hospodářské, protože roku 1873, proběhl krach na vídeňské burze, který zhoršil hospodářskou situaci říše až do 80. let 19. století.

4.2.6 Rok 1870 - 1871

V tomto období dochází k útlumu táborového hnutí, důvod byl jednoduchý, jelikož docházelo k zostření situace mezi Francií a Pruskem, Rakousko-Uhersko se připravovalo vystoupit vojensky proti Prusku, jako odvetu za porážku ve válce roku 1866. Vláda a císař se chtěli s Čechy dohodnout, aby byla vnitřní situace v monarchii, před možným konfliktem, uklidněna. Byla ustanovena vláda, která měla vyjednávání s Čechy vést. Avšak válka mezi Pruskem a Francií měla rychlý spád¹⁸⁹ a během krátké doby pruská armáda obklíčila dvě hlavní francouzské armády i s císařem Napoleonem III., které donutila ke kapitulaci. Tím se Rakousko-Uhersko nemohlo samo pustit do války proti Prusku a zachovalo neutralitu. Po vzniku Německého císařství, Hohenwarthova vláda zvýšila úsilí se dohodnout s Čechy. V tisku se totiž objevovaly názory, aby Německo nechtělo zahrnout do svých zemí i české země.¹⁹⁰ Jelikož ale německý kancléř Bismarck tyto obavy rozptýlil a zvedla se proti vyrovnání s Čechy nevole u Maďarů, českých Němců a i z Německa se ozývaly hlasy proti vyrovnání s Čechy, císař couvl a Hohenwarthovu vládu koncem října roku 1871 odvolal a tím bylo pohřbeno úsilí o vyrovnání mezi českými zeměmi a Předlitavskem. Je nutno podotknout, že zde byli Češi nejbližší dohodě až do konce první světové války, kdy se monarchie rozpadla.

Táborové hnutí v Čechách z důvodů vyjednávání českých politiků s předlitavskou vládou ztratilo na síle, počty účastníků poklesly na polovinu počtu účastníků z roku 1869 a většina těchto táborů se konala v první polovině roku 1870. Bylo to jistě i z důvodů prusko-francouzské války, která v létě roku 1870 vypukla. Lidé čekali, jak na to zareaguje Rakousko-

¹⁸⁸ URBAN, *Česká společnost...*, s. 257.

¹⁸⁹ Prusko-francouzská válka vypukla 19. července 1870 a mír byl podepsán 10. května 1871.

¹⁹⁰ PURŠ, *Tábory...*, s. 452.

Uhersko, jestli také vstoupí do války na straně Francie. Většina velkých táborů se konala v okolí Prahy nebo přímo v Praze.

Jeden z mimopražských táborů se konal 26. května 1870 v Bělé pod Bezdězem,¹⁹¹ za předsednictví Rudolfa Thurn-Taxisse¹⁹², na kterém se řečníci vyslovili pro smír národností v Čechách. Přijatá rezoluce obsahovala prohlášení, že česká a německá národnost se v ohledu státoprávní otázky slily v jeden historicko-politický nedílný národ.¹⁹³ Další zajímavý tábor během tohoto období se konal 29. června 1870 u Litovle blízko Lysé nad Labem, který se zabýval vystěhovalectvím Čechů do Ameriky. Karel Sabina k tomu podotknul, že sice jsou Spojené státy americké republikou a mají svobodné zřízení, ale mělo by jít Čechům o to, aby se demokratizovala naše společnost a provokativně se ptal, jestli by nebylo nejlepší přestěhovat Ameriku do Čech, než se stěhovat do Ameriky.¹⁹⁴ Další zajímavý tábor se konal 10. července u Poděbrad, kde se řešilo, aby došlo odstranění rozporů v české žurnalistice, rozporů mezi staročechy a mladočechy a uskutečnění politických svobod.¹⁹⁵

Jeden z největších táborů se konal 7. srpna na Ještědském pohoří, kdy ve výboru bylo 7 Čechů a 7 Němců a podle zápisů se ho účastnilo na 30 000 lidí. Účastníky byli především čeští a němečtí dělníci.¹⁹⁶ Opět bylo hlavním bodem dosažení shody mezi národnostmi v Čechách a o duchovním a hmotném blahobytu dělnictva. V české verzi rezoluce se vyzdvihovalo státoprávní uspořádání, zatímco v německé verzi se vyzdvihoval požadavek všeobecného volebního práva.¹⁹⁷ V dalších bodech rezoluce se požadovalo občanské zrovnoprávnění dělnictva, neomezené spolčovací a shromažďovací právo.¹⁹⁸

Roku 1871 se táborové hnutí v Čechách již prakticky nevyskytuje, ale zažívá velké povznesení na Moravě oproti roku 1870, kdy se hnutí účastnilo roku 1871 na 200 000 lidí.¹⁹⁹ Dne 9. července 1871 se konal tábor u Rosic, kterého se mělo zúčastnit na 20 000 účastníků, kde se tábor vyslovil proti vysokému zastoupení šlechty v politice.²⁰⁰ Účastníci navíc požadovali změny ve volebním řádu. Dále byly kritizovány vysoké daně a v rámci státoprávního uspořádání českých zemí se upřednostňovalo samosprávné postavení Moravy.²⁰¹ Další velký tábor se na Moravě konal 30. července opět v místech Bílé hory u

¹⁹¹ PURŠ, *Tábory...*, s. 456.

¹⁹² František Josef I. na adresu tohoto šlechtice prohlásil: „*Mám mezi svými příbuznými jen jednoho doktora a ten se druží s uličníky.*“

¹⁹³ PURŠ, *Tábory...*, s. 457.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 458.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 459.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 661.

²⁰⁰ JANÁK, *Táborové hnutí...*, s. 309.

²⁰¹ Tamtéž.

Brna, kde se podle českého tisku sešlo na 60 000 lidí, ale tento počet byl nejspíš nižší.²⁰² Podle programu měl tábor jednat o ochraně proti škodlivému hmyzu, ale tábor vyzněl ostře protiněmecky.

Můžeme tímto tvrdit, že táborové hnutí v Čechách a na Moravě skončilo, ale jisté dozvuky byly ještě v roce 1873. Z důvodů neúspěchů ve vyjednávání s vládou, dostalo se kritice českých stran na Moravě za pasivní rezistenci, kterou tyto strany stejně jako v Čechách zastávaly. Navíc zde byla kritika vztahu národní strany ke katolické církvi, která měla ve straně velmi silný vliv.²⁰³ Přes pokles hnutí roku 1872, hnutí zesílilo roku 1873 z důvodu návrhu změny voleb do říšské rady. Kdyby došlo k přímým volbám do říšské rady, znamenalo by to další pokles významu zemských sněmů, které do té doby vysílalo své zástupce na jednání říšské rady. V Čechách i na Moravě kvůli tomu chtěli čeští politici uspořádat protestní tábory, ale byly všechny c. k. úřady zakázány a dohlídly na to, aby byl zákaz dodržen.²⁰⁴ V Čechách byla sepsána petice, která měla na 270 000 podpisů a kníže Jiří Lobkovic jí předal osobně císaři Františku Josefovi I.²⁰⁵ Na Moravě probíhala podobná akce, za kterou bylo mnoho obcí perzekuováno. Volební reforma přesto byla 21. dubna 1873 přijata a císařem potvrzena a došlo tedy k další porážce českých federalistických snah, které znamenalo konec táborového hnutí v tomto období.²⁰⁶

4.3 Výsledky hnutí

Neúspěch Hohenwarthova pokusu o české vyrovnání byl konečným ztroskotáním radikálně státoprávní politiky. Taktika pasivní rezistence ztratila svůj smysl. Bylo tedy logické, že české strany postupně pasivní rezistenci opouštěly.²⁰⁷ Víme, ale že ten proces způsobil již úplné rozdělení české národní strany na dvě, tzv. staročechy a mladočechy.

Přestože bylo táborové hnutí v důsledku neúspěšné, kdy nedosáhlo cíle vyrovnání českého království s panovníkem na podobné úrovni jako uherské království, zanechalo v české společnosti 19. století trvalý dojem. Koncem 19. století se tábory lidu opět konaly, ovšem na nich se již rozebíraly spíše dělnické záležitosti. Další vlna táborového hnutí probíhala za československé republiky ve 20. letech 20. století a měla také sociální charakter protestu.

Tábory lidu, ve sledovaném období, byly důležitým ukazatelem angažovanosti českého a nejen českého obyvatelstva v rámci českého státoprávního boje, kdy se kromě

²⁰² PURŠ, *Tábory...*, s. 467.

²⁰³ JANÁK, *Táborové hnutí...*, s. 315.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 317.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 318.

²⁰⁷ ŠOLLE, *Století...*, s. 59.

šlechty táborového hnutí účastnily všechny vrstvy společnosti. Důležitou roli v hnutí měli úředníci městských a okresních samospráv, kteří celé hnutí organizovali.

Táborové hnutí mělo ohlas i za hranicemi českých zemí, kdy se ve Slovinsku, také v této době pořádaly tábory lidu v podobném duchu jako v Čechách.²⁰⁸

²⁰⁸ PURŠ, *Tábory...*, s. 689.

5. Táboory lidu v severovýchodních Čechách

V této kapitole se budeme zabývat jednotlivými tábory lidu. Bude nás zajímat místo, kde se tyto tábory konaly, průběh těchto shromáždění a i základní informace o vyšetřování. Většina těchto táborů byla spojena s městem Hořice v Podkrkonoší.

Tábory byly obdobou původních náboženských poutí, přičemž shodný zůstal princip pevně stanoveného předmětu uctívání, obdiv vyjadřovaný dohodnutým a obecně přijímaným způsobem a také jasná srozumitelnost symbolů. Jen předmět uctívání přešel z oblasti náboženství do oblasti světské. Identifikace s novodobým národem se prokazovala formou putování s cílem vzdát hold symbolu tohoto národa.²⁰⁹ Civilních poutí se účastnili především představitelé středních vrstev, které delší cesta ekonomicky neohrozila. Výsledek politické pouti měl také zcela jiný charakter, než tomu bylo u zbožného putování. Specialitou českých zemí bylo to, že účast na politické pouti nebyla žádným způsobem napojena na osobní vyznání, resp. církevní příslušnost jednotlivých účastníků.²¹⁰

5.1 Hořice v Podkrkonoší

Táborové hnutí mělo v Hořicích a nejen v nich velkou podporu českého obyvatelstva. Prvního tábora, kterého se občané města Hořic účastnili, byl tábor lidu na Chlumu u Hradce Králové. Nyní se podívejme na pár základních informací o městu Hořice, jelikož na toto město budeme nejvíce upínat zraky, kvůli jeho působení v rámci táborového hnutí.

Město Hořice v Podkrkonoší je malé české město, které po celou svou historii nebylo centrem žádného velkého panství. V 17. století byl posledním majitelem hořického panství hrabě Petr Strozzi, který ve své závěti odkázal panství invalidní nadaci, která měla v Praze postavit budovu invalidovny. Město tak přešlo pod správu pražského arcibiskupství. Za tereziánských a josefínských reforem zde byla provedena jako prvním panství v okolí raabizace. Došlo tedy roku 1783 k rozparcelování pěti panských dvorů a nahrazení roboty peněžitými platy.²¹¹ Hořický velkostatek tak byl omezen pouze na lesní hospodářství. Parcelací vzniklo na 457 nájemců vrchnostenské půdy.²¹²

V 19. století hořičtí občané byli velmi zasaženi národním uvědoměním. Hořice byly etnicky české město s poměrně početnou židovskou menšinou.²¹³ Většina hořických Židů žila v severní části města, kde se dodnes zachovala synagoga²¹⁴ a starý židovský hřbitov.

²⁰⁹ LENDEROVÁ, Milena, *Z dějin české každodennosti*, Praha: 2011, s. 285.

²¹⁰ Tamtéž, s. 286.

²¹¹ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška, *Hořice odedávna dodneška*, Jičín: 2009, s. 92.

²¹² Tamtéž.

²¹³ Tamtéž, s. 281.

Z významných Židů, kteří tehdy v Hořicích žili, musíme jmenovat Víta Levita, rodáka z Miletína a spolužáka Karla Jaromíra Erbena, který byl v Hořicích velmi ctěn a od roku 1850 až do své smrti roku 1877 zasedal nepřetržitě v městském zastupitelstvu.²¹⁵ Vít Levit byl vynikající lékař, který za prusko-rakouské války dostal za péči o zraněné vojáky vyznamenání jak pruské, tak rakouské a byl, můžeme říci, praotcem rodu, jelikož i jeho syn a vnuk byli vynikající lékaři. Syn Eugen Levit vedl v Hořicích okresní nemocnici a vyznamenal se za války srbsko-turecké v roce 1876, kde se stal velitelem vojenské nemocnice.²¹⁶ Vnuk Jan Levit, který konvertoval ke katolictví, se vyznamenal za první světové války jako vojenský lékař v terezínské pevnosti. Po válce se stal profesorem na Karlově univerzitě, ale přišel rok 1939 a vznik protektorátu a Jan byl deportován opět do Terezína, ovšem již ne jako lékař. Zahynul ve vyhlazovacím táboře v Osvětimi roku 1944 ve věku 60 let.²¹⁷ Hořickým Židům patřila v 19. století ve městě většina tkalcovských továren. Mezi těmito majiteli jmenujme: Rod Hirschů, Goldschmidtů a Feuersteinů.²¹⁸ Židé se příliš nezapojovali do českých národních spolků a snah a zůstávali stranou, ovšem výjimkou je právě Vít Levit, který byl členem několika z nich. V Hořicích v 60. letech 19. století žilo přes 5 000 obyvatel. V roce 1862 zde byl založen mužský zpěvácký spolek Ratibor a o dva roky později tělovýchovná jednota Sokol. Již od 30. let 19. století existoval v Hořicích spolek ochotníků.

Do roku 1868 sídlil ve městě c. k. okresní úřad, ale byl sloučen s c. k. okresním úřadem v Hradci Králové v c. k. okresní hejtmanství se sídlem v Hradci Králové.²¹⁹ V Hořicích ale stále působil c. k. okresní soud, který byl podřízen c. k. krajskému soudu v Jičíně. Jinak dnes jsou Hořice nejvíce známé díky sochařskému umění a díky tradiční pochoutce, Hořickým trubičkám.

5.2 Tábor lidu na Chlumu u Hradce Králové

5.2.1 *Předpoklady*

Místo bylo zvoleno symbolicky v místech, kde se roku 1866 konala bitva u Hradce Králové za prusko-rakouské války. Porážkou v této bitvě ztratilo rakouské císařství vliv na německé sjednocení pod pruským vedením a bylo nuceno k ústupkům vůči Maďarům, čímž došlo k rakousko-uherskému vyrovnání. Místo bylo zvoleno příhodně, jelikož se jedná o

²¹⁴ Dnes jí využívá Československá církev husitská.

²¹⁵ TOMÍČKOVÁ, Hořice odedávna dodneška, s. 251.

²¹⁶ Tamtéž, s. 252.

²¹⁷ Tamtéž, s. 253.

²¹⁸ Tamtéž, s. 153.

²¹⁹ *Kronika města Hořic*, díl I, 1856-1875, kronikář Josef Horák, s. 753.

výšinu, která byla blízko císařské silnice z Hradce Králové na Jičín²²⁰ a tudíž dosažitelné z okolních c. k. okresů a měst. Mezi těmito městy můžeme jmenovat Hořice, Hradec Králové, Nový Bydžov, Nechanice, Smiřice nebo Jaroměř.

Tábor lidu se konal 28. června 1868. Oznámení o konání tohoto tábora vyšlo v novinách 25. června 1868. V zmíněném oznámení se píše, kde se tento tábor koná, v kolik hodin, že byla poslána žádost k c. k. okresnímu úřadu v Hradci Králové o povolení konání, ale že byla tímto úřadem akce zakázána, načež výbor podal odvolání a doufá, že nakonec tábor povolen bude. Informace o tématu rokování se v oznámení nepíše.²²¹

C. k. okresní úřad v Hořicích zakázal spolkům Sokol a Ratibor²²² účastnit se zakázaného tábora, čehož spolky uposlechly, jelikož nechtěly riskovat rozpuštění svých spolků. Přesto se tábora účastnilo mnoho členů spolků, ovšem jako soukromé osoby, tj. bez oficiálních uniforem a slavnostních spolkových praporů.

5.2.2 *Tábor lidu*

Počasí 28. června 1868 nebylo nejlepší, podle informací z novin v ten den přšelo, ale přesto se na Chlumu u Hradce Králové sešlo asi kolem 10 000 lidí. C. k. úřady odhadovaly účast kolem 5 000 účastníků.²²³ Účastníci se scházeli již dopoledne a nechyběli zde ani úředníci c. k. okresních úřadů z Hradce Králové, Hořic, Nového Bydžova atd. Shromáždění se účastnili i lidé, kteří vycítili příležitost si něco přivydělat, poněvadž zde byli stánky kramářů, prodejců ovoce, pití a cukrovinek. Tito lidé utvořili dlouhou ulici při silnici, kudy procházeli účastníci.²²⁴ Tábor započal po třetí hodině odpoledne, kdy dorazil za jásotu shromážděných průvod hradeckého spolku Sokol ve vší své kráse i s praporem.²²⁵ Tábor se konal v místech, kde stálo rakouské dělostřelectvo při bitvě u Hradce Králové. Kdykoli se někdo pokusil přednést projev, bylo mu c. k. úředníky odebráno slovo. Tábor by nejspíš skončil bez nepříjemnosti, ale když se v davu provolávala sláva Rakousku a pan krajský úředník Smolarz nepozvedl na znamení úcty svůj cylindr, vedle stojící obchodník z Libčan, pan Labský, mu ho narazil tak, že Smolarz měl cylindr daleko pod oči.²²⁶ Tímto incidentem skončil pro pořadatele určitě úspěšný tábor lidu, jelikož se jednalo o jeden z prvních táborů ve

²²⁰ Dnešní silnice I/35.

²²¹ Národní pokrok, ročník I., č. 185, 25. 6. 1868.

²²² Zpěvácký spolek, který v Hořicích vznikl roku 1862.

²²³ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 735.

²²⁴ Národní listy, ročník VIII., č. 180, 2. 7. 1868.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 736.

východních Čechách.²²⁷ Bylo jím především dokázáno, že zdejší lidé jsou národně uvědomělí a ochotní demonstrovat za státoprávní uspořádání Čech v rámci rakousko-uherské říše.

5.2.3 Vyšetřování

Jelikož se ale jednalo o zakázaný tábor lidu, započalo brzy vyšetřování s účastníky a hlavně s panem Labským, který, můžeme říci, napadl krajského úředníka Smolarze. Pro noviny byl případ natolik zajímavý, že v nich výsledek soudního sporu. Soud se konal 5. srpna 1868 a Labský se hájil tím, že byl opilý a nevěděl, co a hlavně komu dělá. Podle jeho výpovědi tedy byla náhoda, že cylindr narazil zrovna panu krajskému Smolarzovi. Obžaloba se snažila dokázat, že Labský nebyl opilý a že pana krajského dobře znal.²²⁸ Ze soudu se stala poněkud fraška, jelikož obhajoba měla svědka, který dopodrobna vyjmenoval, co Labský toho dne vypil, čemuž se obecnost zasmála. Obhajoba také upozornila na skutečnost, že tam Smolarz nebyl jako úřední osoba v uniformě, takže nebyl poznán od okolních lidí. Navíc obhajoba zpochybňovala zranění, které měl Smolarz kvůli onomu naražení cylindru získat.²²⁹ Soud v Hradci Králové odsoudil Labského k trestu čtyř měsíců vězení.²³⁰ Právníkovi obžaloby Dr. Krunkemu byla toho večera vytlučena okna a státnímu návladnímu dal někdo v Hradci Králové pohlavek, když se vracel večer domů.²³¹

Vyšetřování s účastníky tábora na Chlumu započalo v Hořicích také poměrně brzy. Začátkem srpna 1868 si soud v Hradci Králové povolal k výslechu několik osob z Hořic. Jednalo se především o představitele města a hořických spolků.²³² V Hořicích se ale stalo něco, co do této doby nebylo obvyklé. Nejdříve se ohradil bývalý starosta města Petr Erban, že chce být také vyšetřován, jelikož na táboru na Chlumu byl také. Jeho příkladu následovalo dalších 105 občanů města Hořic. K tomuto doznání tito občané přidali dokument, ve kterém vysvětlují své počínání. Udávají, že nesouhlasí s vyšetřováním hořických občanů, jelikož se podle nich o tábor lidu nejednalo. Pokud ale úřady nezmění své tvrzení, že se o tábor skutečně jednalo, přiznávají se i níže podepsaní k účasti na táboru. Souzení by měli být všichni, kteří se jej účastnili.²³³ Tento čin vzbudil velkou pozornost novin. Národní noviny této problematice věnovaly celý článek a byl hodnocen velmi pozitivně.²³⁴ Navíc tím inspirovali i další

²²⁷ František Šafránek si během svého věznění v královéhradecké trestnici zapsal píseň, kterou vymysleli odsouzení účastníci. viz. Příloha 5.

²²⁸ Národní pokrok, roč. I, č. 231, 10. 8. 1868.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Hořický obzor, ročník VIII, č. 22, 31. 10. 1908.

²³¹ Národní pokrok, roč. I, č. 231, 10. 8. 1868.

²³² *Kronika města Hořic*, díl I, s. 746.

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Národní noviny, roč. II, č. 25, 10. srpna 1868.

účastníky shromáždění na Chlumu z jiných měst, především z Hradce Králové a Dvora Králové nad Labem, kteří se podle jejich vzoru udali c. k. úřadům.²³⁵

Soud, který soudil první 4 osoby z Hořic, většinou vynesl rozsudky v podobě pokuty ve výši pěti zlatých. Pokud by tuto pokutu nezaplatili, měli strávit jeden den ve vězení.²³⁶ Odsouzení, Hynek Raiman, Karel Čížek, Vilibald Linhart a Norbert Raiman²³⁷ se po vyposlechnutí rozsudku odvolali k vrchnímu soudu v Praze, který ale potvrdil rozsudek z Hradce Králové a navíc jim zvýšil pokuty. Hynku Raimanovi a Karlu Čížkovi na 70 zlatých, Vilibaldi Linhartovi a Norbertu Raimanovi na 30 zlatých pokuty. Pokud by své pokuty nezaplatili, mělo se za každý den vězení strhnout pět zlatých.

Vyšetřování s přihlášenými účastníky započalo 14. září 1868. Státní úřady nejvíc při výsleších zajímalo, kdo byl původcem dopisu, v kterém se účastníci tábora přiznali úřadům. Vyšetřování vypovídali, že onen dokument ležel v hostinci a jelikož s ním souhlasili, podepsali ho. Kdo napsal dopis, ale neprozradili. Původci a rozšiřovatelé tohoto dokumentu byli Karel Čížek a Petr Erban.²³⁸ Již 22. září 1868 se přihlášení účastníci dozvěděli své tresty. Většina odsouzených dostala jako trest pokutu 60 zlatých nebo 12 dní vězení. Důvod, proč dostali tak vysoké pokuty, byl ten, že se sami soudu přihlásili, aniž byli soudem povoláni. Tím dali najevo jisté opovržení soudem.²³⁹ Odsouzení se po zkušenosti předešlých odsouzených rezignovali na odvolání k vrchnímu zemskému soudu, protože to podle jejich názoru by je soud nezprostil viny, ale spíše by jejich tresty ještě navýšil.²⁴⁰

5.3 Tábor lidu na Zvičině

Další tábor lidu se konal nedlouho po chlumském. Mezi jeho pořadatele patřil Karel Čížek a Antonín Kotík. Místo bylo zvoleno jako u předešlého tábora velmi příhodně. Vrch Zvičina, na kterém se tábor konal, byl dostupný z mnoha míst. Zvičina se nachází blízko měst Hořice, Nová Paka, Dvůr Králové nad Labem a Lázně Bělohrad. Na vrchu stojí poutní kostel, takže zde byla tradice náboženských poutí. Navíc organizátoři určili příhodné datum na konání tábora lidu, a to 5. července 1868, tedy na výročí upálení Mistra Jana Husa. V dnešní době můžeme najít na Zvičině turistickou chatu Karla Václava Raise, který měl Zvičinu velmi rád.

²³⁵ Národní pokrok, roč. I, č. 259, 8. září 1868.

²³⁶ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 750.

²³⁷ Hynek Raiman byl hořický starosta. Karel Čížek byl tajemníkem hořického okresního zastupitelstva. Vilibald Linhart byl nájemníkem hořického pivovaru. Norbert Raiman byl hořickým radním.

²³⁸ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 756.

²³⁹ Národní pokrok, roč. I, č. 279, 28. září 1868.

²⁴⁰ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 758.

Na rozdíl od chlumského tábora nevyšla v novinách pozvánka na nadcházející tábor. Můžeme se tedy ptát, jestli se prvoplánově jednalo o tábor lidu. Organizátoři se u c. k. úřadu hájili, že se jedná o výlet na vrch Zvičinu,²⁴¹ který plánovali dlouho dopředu. Proto nechápali, když byl c. k. úřady zakázán. Z výše zmíněného důvodu se tohoto „výletu“ nemohly opět účastnit oficiálně hořické spolky.

Je těžké posoudit ze záznamů v městské kronice, kde kronikář Josef Horák také psal, že mělo jít původně opravdu jen o výlet a ne o tábor lidu, tedy demonstraci. Teprve zákaz výletu od c. k. úřadů vyprovokovalo lidi k daleko větší účasti na tomto „výletě“, čímž se přeměnil na tábor lidu. Podle zkušenosti z předchozího tábora bylo vše od začátku připravováno jako tábor lidu, ale mělo to být schováno pod roušku výletu. To ovšem neznamenalo, že se výletu neúčastnili členové těchto spolků jako soukromé osoby. Tak zněly i výmluvy od účastníků, že oni nejsou na organizovaném táboru, ale že se „čistě náhodou“ okolo 10 000 soukromých osob sešlo na Zvičině. Ještě ráno 5. července oznamoval c. k. bubeník v Hořicích již shromážděnému lidu, že výlet na Zvičinu byl úřady zakázán a seznamoval je s trestním zákonem § 283.²⁴² Ačkoliv počasí ten den nebylo vhodné pro konání „výletu“, přesto se na hořickém náměstí shromáždilo velké množství lidí z města i okolních vsí. Můžeme se domnívat, že shromáždění byli v té době trochu v napětí, jestli mají porušit zákaz, nebo od tábora lidu upustit a vrátit se do svých domovů. V tu chvíli ale přes hořické náměstí přejelo na koních 80 mužů oděných do krojů, tzv. banderium. Jelikož České země neměly „své“ vojsko, nahrazovali tito muži krásu vojenské uniformy a dodávali shromáždění punc okázalosti. V čele těchto mužů jel Jan Vávra z Dobré Vody, kterému se říkalo „národní Vávra“.²⁴³ Banderium se vydalo na Zvičinu a dav ve městě šel za ním. Shromáždění dorazili na vrch po druhé hodině odpoledne. Poté tam stále docházeli další a další lidé. Dorazili i c. k. úředníci, krajský z Jičína, Studnička, a okresní přednostové z Hořic, Nové Paky, Dvora Králové a z Hostinného. Dorazili sem i tři hudby a okrášlené vozy v národních barvách a i děvčata byla oděna do národních barev.²⁴⁴ Toto shromáždění bych tedy bral z větší míry jako slavnost než jako demonstraci. Není zmínka o pronesených projevech, nebo že by docházelo k nějakým nepříjemnostem. Přesto byli k c. k. úředníkům předvoláni „domnělí“ představitelé „výletu“, mezi nimiž nechyběl Karel Čížek. Oznámili jim, že byl výlet zakázán a aby se lidé začali okamžitě rozcházet, jelikož porušují trestní zákon § 283. Jinak že budou nuceni proti nim úředně zakročit. Na to jim ale Karel Čížek odpověděl, že se zákaz týkal pouze spolků. Ty

²⁴¹ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 737.

²⁴² Tamtéž, s. 738.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Hořický obzor, roč. VIII, č. 23, 14. listopadu 1908.

že zde nejsou, že shromáždění se týká pouze soukromých osob. Nakonec svolání k rozejtí dal c. k. okresní přednosta z Hostinného. Na to se ozval Petr Erban, bývalý hořický starosta, který vyzval k vzornému pořádku a k prošetření úředního zákazu. Nakonec byla svolána sláva králi, národu a Koruně české, načež i c. k. úředníci pozvedli své klobouky. Lid se ještě nechtěl rozejít, protože zde hrály tři hudby, zpívalo se a na Zvičině vládla poměrně dobrá nálada. Ale na další výzvu c. k. úředníků se začali lidé rozcházet v největším pořádku zase do svých domovů.

Stejně jako po táboru lidu na Chlumu u Hradce Králové pátraly c. k. úřady po organizátorech tábora lidu a také účastnících. Když byly doručeny první výzvy k výslechu, začaly se stejně jako u předchozího případu sepisovat archy účastníků, v kterých se účastníci dobrovolně přihlašovali úřadům k výslechům. Tentokrát se přihlásilo 112 účastníků z Hořic.²⁴⁵ K výslechu do Hořic dorazilo i 36 občanů ze Šárovcovy Lhoty, které doprovázela hudba, a večer se opět vraceli k domovu za zvuku kapely a za zpěvu národních písní a svoláním slávy hořickými obyvateli.²⁴⁶

5.4 Tábor lidu na Levíně

Tábor lidu na Levíně u Nové Paky se konal 19. července 1868 a mezi hlavními organizátory tohoto meetingu byl Antonín Kotík, o kterém se dozvíme více informací v následující kapitole.²⁴⁷

Tábor byl poměrně vzdálen od Hořic v Podkrkonoší, tedy města, které v této práci nejvíce sledujeme. Ale přesto se „meetingu“ účastnilo několik významných hořických měšťanů, mezi kterými nemohl chybět Karel Čížek, Norbert Raiman nebo Vilibald Linhart, nájemník hořického pivovaru.²⁴⁸

Místo bylo zvoleno na vrchu Levín, který je v okolí Staré Paky, na tzv. Staropackých horách. V blízkosti shromáždění se nachází zřícenina hradu z 13. století. Dostupnost tábora nebyla nejlepší, jelikož železnice do Nové Paky ještě nevedla, ta byla zbudována až o pár let později roku 1871.²⁴⁹ Ale i tudy vedla císařská silnice z Jičína do Trutnova a dodnes je tato silnice I/16 jednou z hlavních spojnic do Krkonoš. Tábora se ve větší míře účastnili i Češi, kteří žili na území bývalých Sudet, jak se dovídáme z pamětí účastníků.²⁵⁰ Byli zde lidé z Jilemnice, Vysokého nad Jizerou, z Jičína a Nové Paky.

²⁴⁵ Hořický obzor, roč. VIII, č. 23, 14. listopadu 1908.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ Národní noviny, roč. II, č. 7, 23. července 1868.

²⁴⁸ Pokrok, roč. II, č. 29, 30. ledna 1870.

²⁴⁹ BENEŠ, Zdeněk, *Dějiny Nové Paky I. díl*, Praha: 2012, s. 149.

²⁵⁰ SKRBEK, Jaroslav. *Zápisky vysockého omladináře, politického vězně F. M. Hájka*, Praha: 1936, s. 21.

Levínský tábor byl c. k. úřady, stejně jako ostatní, zakázán. Organizátoři sice vyhověli zákazu a z Levína odstranili již připravené podium a vlajkovou výzdobu, ale výlet přesto uspořádali.²⁵¹ Průběh byl velmi podobný předcházejícím táborům. Nová Paka byla vyzdobena národními prapory a na náměstí se scházeli nejen účastníci, ale také c. k. úředníci. Ve dvě hodiny odpoledne se účastníci vydali na Levín. Zde na ně čekali již četníci, kteří, ale účastníky nerozehnali. Krajský hejtman z Jičína tedy shromáždění do páté hodiny odpolední povolil.²⁵² Na shromáždění se rázem objevili uzenkáři a vůz s pivem, a na Levíně započala pravá výletní nálada.²⁵³ V pět hodin odpoledne se účastníci vydali v klidu domů. Účast zde byla kolem 8 000 účastníků.²⁵⁴ Na táboru byli mezi účastníky i čeští Němci, což se můžeme dozvědět z tisku.²⁵⁵

Soudy s účastníky probíhaly počátkem roku 1869, u c. k. okresního soudu v Nové Pace. Z blízké Jilemnice bylo obžalováno na 70 účastníků. Z archivních materiálů můžeme označit některé pře za velmi úsměvné. U soudu se např. řešilo, jestli účastník tábora vědomě poškodil úřední obsílku k výsledku. Obžalovaný se hájil, že byl tak moc opilý, že nevěděl, co dělá, a dokládal to několika svědky, kteří mu dosvědčili, že byl tak opilý, až byl nezpůsobilý. Obžaloba zase tvrdila, že sice obžalovaný byl opilý, ale ne tak, aby nevěděl, co dělá.²⁵⁶ Ovšem při soudech s účastníky se většina lidí hájila tím, že nevěděli, že byl levínský tábor zakázán, anebo když viděli kolik c. k. úředníků, jde na Levín, chtěli vědět, co se na Levíně bude dít. Třetí skupina se hájila, že k tomu byla oprávněna svou funkcí, jednalo se o představené obcí a měst. Čtvrtá skupina se hájila tím, že se nejednalo o tábor lidu, ale o pouhý výlet a že nemůžou za to, že mnoho jiných lidí mělo také výlet na stejné místo.²⁵⁷ Soudním sporem o Levín se budeme více zabírat v kapitole o Antonínu Kotíkovi, jehož soudní spor je velmi vypovídající a jeho zajímavá argumentace nám ukazuje jeho osobnost.

5.5 Tábor lidu v Konecchlumí

Další tábor lidu, který se konal 13. září 1868, v blízkém okolí města Hořic byl v Konecchlumí.²⁵⁸ Konecchlumí je vesnice na cestě z Hořic na Jičín. Místo bylo zvoleno symbolicky, jelikož bylo spojeno s jedním popraveným z 27 pánů na staroměstském náměstí 21. června 1621. Popraveným byl rytíř Vilém Konecchlumský. Dnes je na kopci u kostela sv.

²⁵¹ BENEŠ, *Dějiny Nové Paky*, s. 193.

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ *Národní pokrok*, roč. I, č. 220, 30. července 1868.

²⁵⁶ SOkA Jičín, fond: Okresní soud Nová Paka, krt. č. 109, i. č. 241.

²⁵⁷ *Koruna*, roč. I, č. 13, 13. listopadu 1868.

²⁵⁸ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 755.

Petra a Pavla socha Iva, který hledí ku Praze a vyhlíží návrat svého pána. Dále je Konecchlumí známé díky obrazu křížové cesty v kostele, od významného českého malíře Vladimíra Komárka.

Konecchlumí je výhodně položená vesnice, takže byla dostupná z Hořic, Nové Paky i Jičína. I tento tábor, stejně jako tábory předešlé, byl státními úřady zakázán. Dokonce vyšla i pozvánka v novinách, která zvala k účasti na tomto táboru. V programu bylo seznámení se shromažďovacím zákonem, debata o suchu a jeho následcích na úrodu. Poslední bod programu byla diskuze nad tématem, jestli se tábory mají konat spíš v údolích než na kopcích, v čemž lze znatelně číst ironii.²⁵⁹ Mezi pořadateli můžeme najít Karla Čížka, Petra Erbana, Josefa Šťastného²⁶⁰ a Hynka Raimana.²⁶¹

Zmíněného tábora se účastnilo přes 5000 lidí,²⁶² a byl poněkud neklidnější, jelikož účastníky byla především radikální omladina. Zprávy o táboru máme bohužel pouze z tisku. Když se účastníci sešli na místě, chtěl krajský úředník z Jičína shromážděným přečíst zákaz o táboru, ale nebylo ho kvůli hluku slyšet. Na shromáždění opět bylo přítomno banderium o počtu 60 jezdců z Hořic a okolí.²⁶³ Když se objevilo, dali se mu lidé naproti. C. k. úředníci se tomu pokusili zabránit, ale byli lidem tlačeni také dolů, načež by byl okresní hejtman z Jičína Studnička povalen, kdyby ho nezachytil představený z blízké vesnice Třtěnice.²⁶⁴ Ovšem to představenému z Třtěnic neprospělo, protože byl účastníky tábora zbit za to, že se okresního hejtmana zastával, že je to dobrý muž.²⁶⁵ Dav na c. k. úředníky volal, že chtějí zákon o shromažďování a že neustoupí, dokud nedosáhnou svých práv.²⁶⁶ Nato odjeli krajští úředníci pryč z Konecchlumí a účastníci tábora lidu se vrátili zpátky na místo shromáždění, které již probíhalo v klidnějším duchu. Byla svolána sláva králi, Koruně české, odsouzeným redaktorům novin a poslancům, především Palackému a Riegrovi, i historickým právům. Někteří účastníci měli poněkud zvláštní ozdobu - měli klobouk, na kterém byly přišpendleny úřední obsílky k vyšetřování tábora lidu na Chlumu. Této ozdobě se říkalo „národní kokardy“.²⁶⁷ Na táboře se ještě pronášeli projevy a byly spáleny shromážděné výtisky Pražského denníku,²⁶⁸ což byla vědomě provedená akce se „zrádčovským“ deníkem.²⁶⁹ Vůdci

²⁵⁹ Národní pokrok, roč. I, č. 262, 11. září 1868.

²⁶⁰ Velký český vlastenec, rusofil, hořický radní. Koncem 80. let 19. století nechal zbudovat v Hořicích Husitskou mohylu, která je z části popsána česky a částečně rusky.

²⁶¹ Národní pokrok, roč. I, č. 262, 11. září 1868.

²⁶² Opoziční noviny udávají počet 8000 účastníků, vládní noviny udávají počet kolem 4000.

²⁶³ Národní noviny, roč. II, č. 60, 16. září 1868.

²⁶⁴ Tamtéž.

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Národní noviny, roč. II, č. 60, 16. září 1868.

²⁶⁸ Pražský denník byly česky psané provládní noviny.

²⁶⁹ Národní pokrok, roč. I, č. 269, 18. září 1868.

skupina táborů čítala 30 členů hořické omladiny a k nim přichýlených lidí.²⁷⁰ Nejvíce účastníků bylo z Hořic, Nové Paky, Lázně Bělohradu, Pecky a Mlázovic.²⁷¹

Ještě toho dne večer se stala v Hořicích nepříjemnost při divadelním představení ochotníků. V představení účinkovali i studenti židovského vyznání. Z pramenů se dozvídáme, že 30. srpna 1868 hořická omladina hrála divadlo. Herci si vyslechli námitky k jejich hře od studentů, kteří hráli divadlo 13. září 1868. Omladina se chtěla tedy účinkujícím oplatit jejich námitky, a když se na jevišti objevil herec židovského vyznání, ozval se ohlušující pískot, načež omladina opustila místnost. To vedlo k zostření situace ve městě.²⁷²

V následujících dnech započalo v Hořicích přísné vyšetřování, které vedla komise krajského soudu v Jičíně. Z Hořic byli k výslechu pozváni Alois Stašek, Alois Hrubý, František Šťastný, Josef Vymetal a Leopold Kořínek.²⁷³ Když se vraceli z Jičína, šla jim objednaná hudba naproti do vesnice Bílsko. Nato začalo další vyšetřování, kdo tuto hudbu objednal.²⁷⁴ O následném soudním sporu se dozvíme více v další kapitole.

5.6 Tábor lidu na vrchu Gothard

V roce 1869 se konal jediný větší tábor lidu v blízkosti města Hořice v Podkrkonoší a to na vrchu Gothard v těsné blízkosti města. „Meeting“ se konal 25. dubna. Lepší veřejný prostor s větším symbolickým kapitálem se v okolí nedalo vybrat. Toto místo je nejvýznamnějším vrchem v okolí. Jedná se o místo, kde byl v 12. století postaven kostel sv. Gotharda, podle kterého vrch dostal jméno. Roku 1423 se na vrchu Gothard odehrála bitva mezi vojskem Jana Žižky z Trocnova a vojskem panské jednoty vedené Čeňkem z Vartenberka, v které vojsko Jana Žižky zvítězilo.²⁷⁵ Vrch Gothard měl tak pro táborové hnutí v 19. století silný symbolický význam, protože bylo spojeno s husitstvím a s vítěznou bitvou Jana Žižky z Trocnova. Navíc se jedná o místo spojené i s katolickou tradicí, kdy zde byly v 18. století pořádány procesí k poutnímu kostelu sv. Gotharda.²⁷⁶ V 19. století se ke kostelu sv. Gotharda přenesl hřbitov od kostela Nanebevzetí Panny Marie z Hořic. Vrch byl již v počátku 60. let 19. století místem národních slavností. Zde musíme zmínit slavnost převzetí spolkového praporu zpěváckého spolku Ratibor v roce 1862, kdy se při této slavnosti

²⁷⁰ Národní noviny, roč. II, č. 16. září 1868.

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² *Kronika města Hořic*, díl I, s. 759.

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ TOMÍČKOVÁ, *Hořice odedávna dodneška*, s. 105.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 107.

sešlo na 10 000 účastníků.²⁷⁷ Byla tedy zde tradice pro použití zmíněného místa jako veřejného prostoru.

Na rozdíl od předchozích táborů lidu, které jsme měli možnost sledovat, tak tento tábor byl státními úřady povolen.²⁷⁸ Původně se měl konat o týden dříve, a to 18. dubna 1869, ale jelikož oznámení o povolení tábora bylo úřady doručeno příliš pozdě, pořadatelé se rozhodli datum konání o týden odložit.²⁷⁹ Hořická omladina vylepila kvůli odložení tábora po městě množství plakátů a stala se zde jedna nepříjemnost. Starosta města pan Hynek Raiman, když šel domů, jeden z těchto plakátů strhnul a ve městě se proti němu obrátila veškerá hořická omladina.²⁸⁰ Došlo to tak daleko, že hned 20. dubna se starosta chtěl vzdát svého úřadu. Ale ani městské zastupitelstvo, ani c. k. okresní hejtmánství jeho rezignaci nepřijalo. Alespoň tedy na 14 dní předal svůj úřad městskému zastupitelstvu, takže jeden týden vykonával úřad starosty první radní František Hubený a další týden vykonával úřad dr. Ašenbrenner.

V organizačním výboru tohoto tábora můžeme vidět Karla Čížka a Petra Erbana. Sešlo se na něm okolo 6 000 účastníků, zachovala se nám dokonce i kresba z tohoto tábora v časopise Květy.²⁸¹ Některé noviny informovaly, že třetina účastníků byly ženy a děti.²⁸² Byla to obrovská událost pro město i bývalý hořický okres. Od rána se sjížděli účastníci shromáždění. Dorazili především z blízkých měst a vesnic jako jsou Jičín, Nový Bydžov, Hradec Králové, Dvůr Králové, Miletín nebo Mlázovice. Pro tento tábor organizátoři vybrali téma rokování: „*Jak by se omladina učiti, cvičiti a tužiti měla, aby v ní říše jednou zdárných a rázných synů nabyla.*“²⁸³

Účastníci se seřadili na hořickém náměstí před radnicí. Musíme dodat, že tohoto tábora se mohly bez obav účastnit i spolky se svými prapory, takže dorazily sokolské jednoty z blízkého i dalekého okolí. Kdo se nezúčastnil se svým praporem, byl hořický zpěvácký spolek Ratibor, jelikož dostal pozvání od omladiny příliš pozdě. Výsledkem bylo, že se spolek účastnil, ale kvůli spolkovým stanovám bez praporu.²⁸⁴ Z náměstí se dav spořádaně vydal za zvuku hudby na výšinu Gothard, kde byla postavena slavnostní brána s nápisem „Tam, kde býval Žižkův stan“ i tribuna pro řečníky. Na takovém shromáždění samozřejmě nesměl

²⁷⁷ TOMÍČKOVÁ, Hořice odedávna dodneška, s. 120.

²⁷⁸ Kronika města Hořic, díl I, s. 789.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ MAIXNER, Karel. Tábor omladiny na vrchu Gothard. in: Květy, roč. IV, č. 20, 1869, s. 157, viz. příloha 1.

²⁸² Pražský denník, roč. IV, č. 116, 26. 4. 1869.

²⁸³ Kronika města Hořic, díl I, s. 789.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 780.

chybět zástupce státní moci, a to komisař c. k. okresního hejtmanství v Hradci Králové, který dohlížel na průběh shromáždění.²⁸⁵

Tábor zahájil svoji řečí předseda shromáždění, kterým byl bývalý starosta města Petr Erban. Jeho projev se týkal událostí předešlých, tedy táborů lidu, a pokutování, věznění účastníků předcházejících táborů rakouským státem. Ve svém referátu dodává, že omladina nečekala, že tento tábor bude povolen, a proto musí omladina dokázat, že nejsou jen „jaloví křiklouni,“ ale že zbraní, kterou chtějí bojovat, je zbraň důstojná a má se mládež podporovat. Petr Erban nakonec shromáždění vyzval, aby nezůstalo jen u slov.²⁸⁶ Jelikož u předchozích táborů se nám projevy nedochovaly, u tohoto tábora si ukážeme, jak projevy vypadaly. Další řečník Josef Šťastný přednesl velmi zajímavou řeč:

„V neštěstí poznáš své přátele! Nechci právě říci, že by nynější tuhá doba byla našemu národu neštěstím, avšak že velice k vytržení našich řad přispěje o tom pochybovat nelze. Hanba vojínu, jenž dovede být jen v čase míru hrdinou, pravil žurnalisticky náš Havlíček a výrok ten měli by si mnozí z nás zapsat do svých srdcí. U nás jest dosud velmi mnoho povah netopýřích, kteréž jsou tak nestatečné, že ani nechápou hodnotu pravé odvahy a obětavosti vlastenecké. Rádi by vlastenčili jen, kdyby je žádný neviděl a kdyby to nic nestálo. A změnily by se poměry příznivě, jsou tu první a mluví do světa, že to je jejich dílo, k tomu že tajně pracovali. Hle, vlastenecké hlavy vstávají z hrobů.

Nyní je čas, abychom ve všech kruzích prohlédli své řady! V této době přiznal každý z nás nejlépe barvu – a byla by škoda, abychom nepoužili zkušeností nyní nabytých. I boj, i zápas národa řídí se dle pevných pravidel a prvním pravidlem jest, aby národ nespolehal se na nespolehlivé. Spíše spasí vlast hrstka Leonidových Sparťanů, nežli přčetný dav a voj zbrakovaných polomužů. Proto vyčistíme dům svůj, ať prost je neřesti veškeré! Chopme se onoho klíče národní hrdosti a spějme rovnou cestou k vytnutému cíli. Probudili jsme se k novému životu a tím k novému zápasu a boji a tu ovšem opatřit se musíme dobrou a silnou zbraní, abychom vítězně vztyčili prapor národnosti, aby vlál zase hrdě v rukou omladiny jako druhdy za dob slávy.“²⁸⁷ Josef Šťastný ve svém projevu ještě vyzdvihl nutnost podpory českého školství a české kultury. Po Josefu Šťastném se ujal slova Pecháček z Hořic. I on pokračoval v podobném duchu jako Josef Šťastný, také viděl v mládeži budoucnost národa a nutnost zlepšit české školství. Z jeho projevu vybíráme poslední část:

„Mějme dosti škol, ale ať jsou v pravdě národní; školy přestávají být čistě národní, nejsou-li spravovány muži z národa vyvolenými. Potom dokážeme, co jest škola a život, pak

²⁸⁵ Kronika města Hořic, díl I, s. 780.

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ Naše listy, roč. II, č. 116, 27. dubna 1869.

*budeme moci všestranně závodit s jinými národy. O kéž vláda k tomu pomáhá neúnavně stejnou měrou všem svým národům, abychom dokázali, že ciziny nepotřebujeme, že co dovedou Francouzové, Angličané a jiní, dovedeme i my, nebo jak známo, mnoho a mnoho peněz ubíhá za rozličné výrobky do ciziny. Neschází nám dovednosti, Čech dokázal už mnoho; máme svého Resslera, vynálezce šroubové lodi, a mnoho jiných. Nechtějme však cizinou pohrdat. Úctu vzdejme cizině, ale lásku vlasti! Každý jinoch odebere se do světa, by rozmnožil svých vědomostí i stal se pak řádným občanem prospěšným sobě i vlasti. Jen takovým způsobem národové bohatnou, my pak se budeme moci směle postavit proti nepřátelům naší vlasti, naší národnosti a jistě neklesneme více v porobu! Myslím, že jen tak a ne jinak se můžeme samostatnosti dodělat, jinak pro nás zbude jen otázka: chceme-li být kladivem anebo kovádlinou? A kdo o své ruce být může, nebud' pod cizí; už i slavný vítězný Staročech kázal svému lidu: Vzdáme-li se mečem našich vrahův, sami vraždu nad sebou pácháme. Mrzkost jest poroba hospodinu, hřích v porobu samochtěc dát šiju.*²⁸⁸

Po Pecháčkovi se ujal slova František Vrána, který ve svém projevu vyzdvihl tělovýchovné jednoty, které nepěstovaly pouze tělesnou zdatnost, ale i lásku k vlasti.²⁸⁹ Jako další řečník vystoupil Antonín Vachek z Hradce Králové, který ve svém projevu upozornil na to, že nestačí pouze fyzická zdatnost, ale že je i důležitá potrava duchovní. Z jeho projevu je zajímavá tato část: *„Každý národ má výtečníky, kteří v první řadě stojí. Mužové, ti nejsou válečníci, kteří proudy krve prolévali, nejsou státníci, kteří lstivou hrou národy na šňůrce vůle své vodili; jsou to spisovatelé, kteří vlohy ducha svého literaturou národům věnem dali. Bohaté statky ducha svého učinili majetkem všech – celého národa. Jinde podporují národové muže takové – u nás musejí zanikat talenty, nemajíce chleba, obětují sebe, umírají a po smrti teprve postaví jim na hrob kámen. A kdo je tím vinen? My všichni, celý národ! Podporujme literaturu, čtème a číňme, aby jiní četli a tím se vzdělávali a tím budeme podporovat muže o národ zasloužilé!*

*„Vždyť ale čtème!“ namítne mi někdo. – Ano, čtete, ale co čtete?! Škváry bezcenné, v kalu vylovené knihy, romány, které z němčiny v roucho české přioděny jsou nezkaženému žaludku Vašemu nezáživnou potravou, jsou jedem, který ducha zprvu rozčílí, pak umrtví! Takové knihy dryáčnickým titulem Vás vábíci nečtete, ty vrzte v plameny, ty v bláto zašlapte, odkud povstaly. Naše literatura je již dosti bohatá, abyste v ní hojný počet zábavných knih našli; podporujte literaturu, odebírejte knihy a časopisy a když uvidí snahu Vaši, budou se teprv starat o to, aby Vám poskytl spisovatelé naši, čeho potřebujete, čeho žádáte.*²⁹⁰

²⁸⁸ Naše listy, roč. II, č. 117, 28. dubna 1869.

²⁸⁹ Naše listy, roč. II, č. 118, 29. dubna 1869.

²⁹⁰ Tamtéž.

Jako další řečník se ujal slova Karel Fiedler z Hradce Králové. Fiedler ve svém proslovu upozornil na nutnost znalosti českých dějin širokou veřejností, aby národ věděl, o jaká historická práva český národ bojuje. A proto by se podle něj měla věnovat pozornost výuce českých dějin na školách.²⁹¹ Stejně jako u předcházejících řečníků, i u Karla Fiedlera se seznámíme s částí jeho projevu, který přednesl na táboru lidu na Gothardě, jelikož je i v tomto projevu několik myšlenek, z kterých bychom se mohli poučit i dnes:

„Čtěme dějiny – a pak jednejme! Jednat musíme! Či máme založit ruce v klín? Máme nechat sebou vzmítat po rozbouřeném moři? Nemáme se chopit vesel i kormidla? Máme zanechat vlast potomkům v smutnějším stavu, než v jakém jsme ji zdědili? Nikoli! Musíme ji dětem zachovat svobodnou, aspoň prací naší zesílenou. A děti pak z vděčnosti budou sahat po knize, v níž budou zapsány naše činy. Či bylo by Vám to milé, kdyby synové z nevděčnosti pohodili dějinami Vašimi, jako Vy pohazujete nevšímavě dějinami předků svých? – Neopovrhujete Vy otci svými a synové nebudou opovrhovat Vámi, ctěte vy své předky, pokolení Vaše bude Vás také ctít! Čtěme dějiny!

Omladina má být přede všemi vzdělaná, neboť nemůže se vymlouvat, že neměla v dobách nynějších prostředků ku vzdělání se. Můžeť ona, jak toho dnešní den jest důkazem, i shromáždění lidu svolat, aby se o věci té poradila. Národ stane se vzdělaným, když nejdříve jeho mládež a pak zkušenější již omladina vzdělávat sebe se vynasnaží. Mysl mladíků jest jako vosk, do kteréhož se mistrem i nejdokonalější i nejhnusnější obraz snadno vtisknout dá. Zdokonalujte si tuto šlechetnou svou mysl. Omladina jest všem velkým dojmům přístupna, ona miluje vše nejvřeleji, jmenovitě svou vlast – muže, nechť cvičí na hrdinech svého národa, ať se učí z dějin. Dějiny odnaučují i nectností. Líčí příčiny, pro které mnozí velcí mužové svými chybami padli, dokazuje, jak i národové světovládni, oddavše se hýřivému a rozmařilému životu, padli. Dějepis je učitelem ctností těch má omladina zapotřebí!“²⁹²

Po Fiedlerovi z Hradce byl další řečník A. R. Šíl z Dvora Králové.²⁹³ On ale svůj projev nedokončil, jelikož byl na popud c. k. úředníka Exela předsedou shromáždění Petrem Erbanem vyzván, aby se ve svém projevu držel programu schůze, jinak mu bude slovo odebráno. Nato ale Šíl odpověděl, že si omladina zaslouží vědět o politických poměrech v Rakousku, a pokračoval ve svém projevu dál. Poté byl Petrem Erbanem vyzván, aby svou řeč ukončil. A. R. Šíl přednesl asi jen třetinu svého projevu a závěr. Z jeho projevu se dovídáme následující: *„Žijeme v státě rakouském, žijeme ve vlasti české. Co jest tento stát rakouský, co jest tato země česká? Stát rakouský je celek složený z jednotlivých částí, stát*

²⁹¹ Naše listy, roč. II, č. 119, 30. dubna 1869.

²⁹² Tamtéž.

²⁹³ Naše listy, roč. II, č. 120, 1. května 1869.

rakouský jest mocnářství složené z jednotlivých zemí spojených toliko pod společným žezlem, stát rakouský podle původu a historie své jest skupenina jednotlivých, od sebe rozdílných, druhdy samostatných království a zemí, z nichž každá má zvláštní své dějiny, zvláštní své poměry a zvláštní své potřeby.

Rakouská skupenina království a zemí jest jediná svého druhu na světě, nikde nenalzáme podobného historického vývoje, nikde podobných poměrů jako v Rakousku. Proto také musí mocnářství rakouské mít zcela jiné potřeby než kterýkoliv jiný stát, jednotlivé jeho země musejí být k sobě i k státnímu celku v poměrech docela jiných, než v jakých jsou např. jednotlivé státy americké k veliké republice Spojených Obcí.

*Jako všude blaho a zdar celku závisí na blahu a zdaru jednotlivých částí, tak i v státě rakouském. Rakouský stát jenom tehdy dospěje k moci a síle, když mocné a silné bude jednotlivé království, každá jednotlivá země. Zeslabením nebo zničením části zahyne celek. Jenom tehdy odolá Rakousko všem nepřátelům zahraničním, když dovede vyhovět potřebám a spravedlivým nárokům všech jednotlivých království a zemí, jenom tehdy obstojí Rakousko v bouři evropské, když uvnitř dovede zachovat shodu, pokoj a mír.*²⁹⁴

A. R. Šíla následoval Alois Hrubý z Hořic, který poukázal, že plnoletosti se v Rakousku dosáhne v 24 letech života, zatímco v jiných zemích je tato hranice nižší. Hrubý si myslí, že i v Rakousku by se měla hranice plnoletosti snížit, aby např. sirotci mohli dříve nakládat s majetkem svých rodičů, který do té doby má na starosti opatrovník nebo poručník.²⁹⁵ Posledním řečníkem na shromáždění byl František Vymětal z Hořic, který ve svém projevu seznámil účastníky se symbolickou historií návrší Gothard, které je spojeno, jak již víme, s osobou Jana Žižky z Trocnova.²⁹⁶ Nakonec byly přečteny telegramy z měst²⁹⁷, které vyjadřovaly tomuto táboru podporu a rezoluce tohoto tábora Petrem Erbanem. Její body zněly takto:

1. Měly se utvořit spolky, na kterých by si omladina četla různé české spisy - od literárních děl přes historická díla k spisům ekonomickým a politickým a tím šířily osvětu po celé zemi.

2. Mládež by se měla co nejlépe snažit o sebezdokonalení ve svém povolání.

3. Jednotlivé spolky by se měly centralizovat a práci sjednocovat a tím se stanou silnější.

²⁹⁴ Naše listy, roč. II, č. 120, 1. května 1869.

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Národní listy, roč. IX, č. 121, 2. května 1869.

²⁹⁷ Pro příklad můžeme jmenovat Prahu, hořické rodáky z Drážďan, Turnov, Choceň a Jilemnici.

4. Shromáždění by se měli co nejvíce snažit o zvelebení zanedbaného národního školství.
5. Výzva ke vzniku českých odborných škol.
6. Podpora tělovýchovným jednotám.
7. Při branné povinnosti si musí Češi stále uvědomovat, že brání český národ a vlast.
8. Návrh na snížení věku jako kritérium vstupu do veřejného života.
9. Výzva k šetrnosti a k podpoře výrobků od národních výrobců.²⁹⁸

Rezoluce byla davem nadšeně přijata. Dav nakonec ještě jednou oslovil Petr Erban, který vyzval zkušené muže, aby pomohli omladině radou či činy, čímž tábor lidu na vrchu Gothard ukončil.²⁹⁹ Po půl hodině od ukončení tábora se shromážděný lid pomalu rozcházel zpět do města. Večer se konalo v městském divadle ochotnické představení a po představení i taneční zábava.³⁰⁰

Na památku tohoto tábora se razila pamětní mince, na jejíž přední stranu byl vyražen letící sokol s rozžatou pochodní v zobanu a pod ním nápis: „Svorně kupředu“.³⁰¹ Na zadní straně bylo vyraženo „První povolený tábor omladiny hořické a králohradecké na vrchu Gothardském u Hořic 25. dubna 1869.“³⁰²

Zde je nutno podotknout, že tento tábor byl poslední velký tábor, který se v okolí konal a kterého se hoříčtí občané ve větší míře účastnili. Neznamená to ale, že by táborové hnutí zde bylo úplně skončeno, protože v průběhu roku 1869 a 1870 stále probíhaly soudy s místními občany, kteří si odpýkali své tresty, za účastenství na zakázaných táborech lidu.

5.7 Tábor lidu na Petruškových vrších

Tábory lidu na Petruškových vrších jsou v této práci jediné dva tábory lidu, kterých se občané města Hořic neúčastnili. Tyto tábory jsem si nevybral bez důvodu, jelikož ten kraj velmi dobře znám. Nachází se v kraji „zapadlých vlastenců“, protože z Pasek nad Jizerou, které jsou nedaleko Vysokého nad Jizerou, pocházel Věnceslav Metelka, místní učitel a houslař, podle kterého Karel Václav Rais napsal román *Zapadlí vlastenci*.

V tomto případě se nejedná pouze o jeden tábor lidu, ale rovnou o dva, které se konaly měsíc po sobě a které byly velmi bouřlivé. Petruškovy vrchy jsou blízko Vysokého

²⁹⁸ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 792.

²⁹⁹ *Národní listy*, roč. IX, č. 121, 2. května 1869.

³⁰⁰ Tamtéž.

³⁰¹ Tamtéž.

³⁰² Tamtéž.

nad Jizerou, tedy území, které tehdy bylo osídleno převážně českými Němci. Nežili zde pouze Němci, ale byly zde i převážně české obce. Místní obyvatelé se významně účastnili tábora na vrchu Levín u Nové Paky. První tábor lidu, který se na Petruškových vrších konal, byl převážně mužský a účastnilo se ho podle odhadů účastníků kolem 10 000 účastníků.³⁰³ Datum konání tábora bylo 16. srpna 1868.

Stejně jako tábory lidu předešlé, byl i tábor na Petruškových vrších c. k. úřady zakázán. Ovšem to nebránilo organizátorům tohoto tábora v přípravách. Na plakátu, který organizátoři vytvořili, byly dva body programu. První bod se týkal otázky odeslání adresy důvěry státnímu ministerstvu do Vídně a druhý bod programu řešení státního dluhu rakouského státu.³⁰⁴ Mezi organizátory můžeme nalézt Františka Mila Hájka, jehož výpisky jsou použity v této práci, Josefa Pazourka a Petra Zemana ze Stanového.

Zakázaný tábor byl zahájen ve dvě hodiny odpoledne. Na shromáždění byla přítomna i hudební kapela z Vysokého nad Jizerou, o občerstvení se starali pekařské boudy. Na shromáždění zastupoval stát c. k. krajský přednosta z Jičina Studnička, kterého známe již od levínského tábora. Studnička přítomnému obyvatelstvu sdělil, že je tento tábor zakázaný a aby se rozešli zpátky do svých domovů. František Hájek požádal krajského Studničku o chvílku odpočinku pro přítomný lid, s čímž Studnička souhlasil. V tom začal proslov Josef Kramář, který v něm vytýkal rakouské vládě nešetrnost a věrolomnost císaře Františka Josefa I. k Čechům. Nato mu bylo slovo c. k. úředníky odebráno.³⁰⁵ Ovšem tento zákrok vyprovokoval k pokračování F. M. Hájka, který seděl na koni, a přítomní banderisté kolem něho udělali ochranný kruh, přes který se úředníci nedostali. F. M. Hájek ve svém projevu vyzýval k neplacení daní, aby muži nerukovali k armádě a upozorňoval, že císař nedodržel slib, který dal Čechům.³⁰⁶ Po Hájkovi měli projev i Petr Zeman, Josef Patočka a Jiří Schroter.

Na táboru lidu se prodávaly penízky, na kterých bylo vyraženo „Nedejme se – Spolčujme se.“³⁰⁷ Podle novin Prager Zeitung došlo na táboru ke mši za zkázu všech potlačovatelů národa, za pád ministerstva, byla svolána sláva uvězněnému redaktoru Barákovi, ruskému carovi aj.³⁰⁸ Podle zmíněných novin došlo od davu přímo k slovní inzultaci krajského Studničky a okresních přednostů z Rokytnice nad Jizerou, Tanvaldu a Železného Brodu, načež tito pánové tábor pro své bezpečí opustili.

³⁰³ SKRBK. *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 25.

³⁰⁴ Národní pokrok, roč. I, č. 235, 14. srpna 1868.

³⁰⁵ SKRBK. *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 24.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Národní pokrok, roč. I, č. 240, 20. srpna 1868.

³⁰⁸ Tamtéž.

Dnes si nemůžeme být úplně jisti, jestli opravdu došlo k hromadnému urážení těchto úředníků. Předpokládáme, že k urážlivým vyjádřením došlo, ale spíš od jednotlivců. Z následujících událostí můžeme totiž odhadnout, že pokud by to byla pravda, že dav úředníky urážel, rakouský stát by poslal do Vysokého nad Jizerou okamžitě vojenskou posádku, aby k podobným událostem už nedocházelo. Poněvadž za měsíc se konal druhý tzv. ženský tábor, který byl v podobném duchu, a hned nato byla do Vysokého poslána vojenská posádka. Můžeme se domnívat, že mužský tábor na Petruškových vrších nebyl tak vyhrocený, jak o něm Prager Zeitung referoval ve svých novinách.

Kolem šesté hodiny večerní došlo k ukončení tábora a další dny začalo vyšetřování. Úřady chtěly především dopadnout řečníky a banderisty, kteří bránili úředníkům ukončit projevy řečníků. Na stránkách českých a německých novin se lišily právě ony dvě verze, jak banderisté ochraňovali řečníka F. M. Hájka. České noviny referovaly, že banderisté pouze obklopili Hájka a nikoho k němu nepustili a úředníci svou snahu ukončit projevy vzdali, aby nevyprovokovali protiaksi.³⁰⁹ Německé noviny informovaly, že banderisté přímo najížděli na c. k. úředníky a hnali je před sebou, a proto se úředníci museli dát na útěk.³¹⁰ Dopisovatel německého listu napsal, že se o pořádání tábora vědělo, ale nebylo možné získat informace o jeho programu. Bylo prý jasné, že se bude týkat otázek politických, načež dopisovatel poznamenal, že je to směšné, že ten neuvědomělý a nevzdělaný český lid se chce pouštět do otázek politických.³¹¹ Noviny se také rozcházely, co se týče odhadu účastníků. Zatímco německé noviny referovaly, že se sešlo kolem 5 000 účastníků, české referovaly, že se účast blížila 10 000 lidí.

V následujících dnech započalo vyšetřování, kterého se chopila komise vedená Maydlem, radou zemského soudu. Komise se ubytovala v hotelu „Na staré Poště“. Jeden z pokojů hotelu sloužil i jako vyšetřovací místnost a vysočtí obyvatelé jí nazývali „soudní síň Pilátova.“ Majitelem hotelu byl Josef Schroter, jehož syn Jiří byl jedním z řečníků a hned po tábore opustil vlast. Chvilí se zdržel v Berlíně, než nakonec emigroval do USA.³¹²

K výsledku byli přivedeni mezi jinými F. M. Hájek a Petr Zeman. Nato byli oba zatčeni a odvezeni přes Semily do trestnice krajského soudu v Jičíně. Tito dva představitelé byli dostatečně známí, takže nebyl pro c. k. úřady problém je rozpoznat a usvědčit. Petr Zeman byl podle svědectví jedním z banderistů a jako jediný jel na bělouši. Přednosta c. k. soudu z Tanvaldu Fischer měl u soudu k Petru Zemanovi prohlásit: „Ano, poznávám vás,

³⁰⁹ Národní noviny, roč. II, č. 35, 21. srpna 1868.

³¹⁰ Národní pokrok, roč. I, č. 240, 20. srpna 1868.

³¹¹ Národní noviny, roč. II, č. 34, 20. srpna 1868.

³¹² SKRBK. *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 29.

právě takhle jste se na mě zlostně díval ze svého bílého koně, jako teď na mě sršíte.³¹³ Zatímco Petr Zeman byl bez problémů převezen, tak s převezením F. M. Hájka byl problém, protože sročený dav ve Vysokém nad Jizerou nechtěl Hájka pustit a nechat četníky nastoupit k němu do kočáru jako eskortu.³¹⁴ Po domluvě četníků s představiteli obecní samosprávy se dohodli, že s Hájkem pojedou v kočáře starosta, aby se předešlo vyhrocení situace ve městě. Nato bylo zavedeno další vyšetřování s devíti občany za přečin zabránění úředního výkonu. Tím skončil tzv. mužský tábor na Petruškových vrších a nyní se již zmíníme o druhém táboru, tzv. ženském.

Ten se konal 20. září 1868.³¹⁵ I tento tábor byl c. k. úřady zakázán, ale ani v tomto případě to lidi neodradilo se táboru účastnit. Zajímavostí je, že se ho neúčastnili hlavní představitelé předcházejícího tábora lidu, jelikož byli v té době již ve vězení. Z německých novin Bohemie se o ženském táboru dovídáme, že se ho účastnilo přibližně 6000 účastníků, které byly především ženy. Banderisty tentokrát nahradilo 18 žen, které vedla jedna dáma s korouhví.³¹⁶ Po několika projevech byla provolána sláva české koruně a zpívaly se národní písně. V následujícím čísle Bohemie se dodávalo, že účastníci dorazili v národních krojích a někteří měli masky a škrabošky a nalepené vousy a kníry. Mimo prapor byla na shromáždění vztyčena i krinolína na posměch.³¹⁷ C. k. okresní hejtmánství v Jilemnici vyslalo na zakázaný tábor aktéra Frohreicha jako svého komisaře. Úředník na táboru přednesl zákaz shromáždění a vyzýval lid k rozchodu. Podle Bohemie mu lid ironicky odpověděl, že mu do toho nic není, že se chce jen poradit, jestli se mají stále nosit krinolíny, či ne.³¹⁸ Když ovšem pokračovaly politické projevy a lidé vykřikovali protivládní hesla, Frohreich opět vyzval přítomné k ukončení shromáždění a k rozchodu do svých domovů. Nato došlo k sročení davu kolem úředníka, který byl tímto davem napaden. Mezi útočníky byly především ženy.³¹⁹ Úředník se dal na útěk, ale byl pronásledován davem k blízkému lomu, kde Frohreich málem spadl. Byl chycen davem, který mu zlomil šavli, kterou nejspíš vytasil úředník na svou obranu. Byl zbit pěstmi, měl pohmožděný obličej. Ženy mu roztrhaly jeho uniformu a vybily si na něm zlost. Ovšem napadenému přispěchali na pomoc někteří muži. I potom po něm bylo házeno kamením. Frohreich byl zasažen do týlu a celý zakrvácen se dostal do Vysokého nad Jizerou.³²⁰ To byly zprávy z deníku Bohemie a pamětníci se shodují, že se přibližně takto celá

³¹³ SKRBEK. *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 29.

³¹⁴ Tamtéž.

³¹⁵ Národní pokrok, roč. I, č. 274, 23. září 1868.

³¹⁶ SKRBEK. *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 30.

³¹⁷ Národní noviny, roč. II, č. 70, 26. září 1868.

³¹⁸ SKRBEK. *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 31.

³¹⁹ Tamtéž.

³²⁰ Národní noviny, roč. II, č. 70, 26. září 1868.

událost stala. Pouze se dodává, že úředník Frohreich na shromáždění dav vyprovokoval zvoláním: „Lůzo, rozejděte se!“, načež vytasil šavli. Podle vyprávění účastnice Aloisie Patočkové doplňujeme výpověď novin. Když lid úředníka obklopol, Zeman ze Stanového do Frohreicha strčil a spustil strkanici. Když úředníka v lesíku chytli, Patočková mu strhla čepici, vyrvala šavli z rukou a přerazila mu ji o kámen.³²¹ Tělesné exekuce se účastnil především Josef Nesvadba ze Stanového, který ale nebyl potrestán, poněvadž se na něj při vyšetřování nepřišlo. Když se tedy Frohreich dokázal přemístit do Vysokého nad Jizerou, dostal v hotelu „Na staré poště“ od hoteliéra Josefa Schrotera novou košili. Načež hoteliér zakrvácenou košili přes noc vypral a vyžehlil.³²² Nemohla být tedy použita u soudu jako důkaz, z čehož jasně plyne, že se jednalo o úmysl zbavit úředníka důkazu. Aloisie Patočková si po napadení úředníka změnila jméno a pracovala v továrně v Rokytnici nad Jizerou, kde ale byla objevena a zatčena. Když byla konfrontována s úředníkem Frohreichem, dotyčný ji poznal ne podle vzhledu, ale podle hlasu.³²³ V soudním procesu u krajského soudu v Jičíně, byla odsouzena k restu šesti let vězení, z kterého si odseděla pět let v ženské věznici v Praze Řepích.³²⁴

Během vyšetřování byly vyslýchány i děti ve škole, zda nevědí něco od rodičů doma. Ovšem děti byly již od rodičů instruované, aby o takových věcech s nikým cizím nemluvily, takže od nich se mnoho informací vyšetřující úředníci nedozvěděli.³²⁵ Zajímavostí je, že mezi těmito dětmi byl již Karel Kramář, žák vysocké školy. Situace byla jistě velmi vyhrocená. Z paměti se dozvídáme, že bylo vyhrožováno udavačům vypálením chalupy. České noviny o tomto meetingu referovaly, že se jedná o první tábor svého druhu, tedy že to byl první vysloveně ženský tábor lidu. České noviny také dodávají, že se o povolení tohoto tábora ani nežádalo, protože se předpokládalo, že ho úřady stejně zakážou.³²⁶ Dále se snažily ospravedlnit fyzický útok na c. k. úředníka Frohreicha, kterého obvinily, že dav k útoku vyprovokoval. Nakonec rozebíraly onu inzultaci, ve které se měl úředník sročenému davu doznat, že je také Čech a vlastenec, ale to sročený dav neobměkčilo. České noviny se rozcházejí s německými v tom, že zatímco německé noviny nic nesdělovaly o tom, že by Frohreich spadl ze starého lomu, české noviny o tom psali.³²⁷ Důvod je jasný. České noviny tím chtěly dokázat, že většinu zranění, které měl tento úředník, si způsobil sám pádem z onoho lomu a nezpůsobili mu ho účastníci tábora.

³²¹ SKRBEK. *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 31.

³²² Tamtéž, s. 32.

³²³ Tamtéž.

³²⁴ Tamtéž.

³²⁵ Tamtéž.

³²⁶ Národní noviny, roč. II, č. 70, 26. září 1868

³²⁷ Tamtéž.

Po tomto incidentu c. k. úřady přikročily k vyslání vojenského sboru, který čítal 120 mužů pěchoty a 21 hulánů, do Vysokého nad Jizerou, kde měli dohlížet na pořádek v oblasti a zabránit dalším útokům na c. k. úředníky. Vojenská jednotka dorazila do Vysokého 23. září 1868.³²⁸ Obyvatelé byli o tom informováni až ten den úředním dopisem. Ve městě byla napjatá atmosféra, protože nikdo nevěděl, co se bude dít. Vojáci dorazili ve tři hodiny odpoledne a většina se ubytovala v místních hostincích a ostatní u starousedlíků. Vojáci byli uherského pluku a byli to především Slováci pocházející z oblasti Trenčína a Nitry. Huláni byli polské národnosti, což obyvatelé města ocenili a s vojáky se brzy spřátelili.³²⁹ Od nich se prý obyvatelé dozvěděli, že v Semilech bylo vojákům řečeno, že je Vysoké nad Jizerou zabarikádováno a že byly učiněny největší přípravy, aby se vojsko střelbou a vším jiným přivítalo.³³⁰ Proto velící důstojník, setník Feldman rozkázal před městem nabít pušky a vyslal hulány, aby podali zprávu o stavu města. Tím zjistili, že je město v naprostém klidu, protože huláni byli od lidu přivítáni. Nato vojáci v klidu vtáhli do města. Po vojácích přijela do města vyšetřující komise, která během prvních dnů vyslechla na 30 lidí, z nichž tři byli odvedeni vojáky do vězení v Jilemnici. Byla to již zmíněná Aloisie Patočková, dále zámečnický tovaryš František Makovec a Sinzig, rozený Němec.³³¹ 26. září 1868 vyšetřování skončilo a druhý den odtáhla i vojenská posádka. Jelikož za několik málo dní vojáci s obyvateli navázali velmi přátelské vztahy, obyvatelé se s nimi velmi srdečně rozloučili. Den předtím pro vojáky uspořádali taneční zábavu a další den je vyprovodila za město i městská kapela, která jim zahrála, a lidé zazpívali na cestu píseň „Hej, Slované“.³³²

Nyní jsme se zabývali jednotlivými tábory lidu v severovýchodních Čechách. Seznámili jsme se všemi druhy táborů kromě tábora dělnického. Byly zde uvedeny tábory, které byly c. k. úřady zakázány i povoleny, tábor, který byl z větší části považován za ženský, a také tábory, které byly svým průběhem klidné i bouřlivé. Podíl lidí na všech uvedených táborech byl velmi vysoký, pohyboval se v rozmezí 5000 – 10000 účastníků. Ale pouze jen z jednoho tábora se nám dochovaly projevy přednášejících. Novináři táborem věnovali velký prostor na stránkách svých deníků. O zajímavých osudech účastníků, organizátorů i c. k. úředníků se více dozvíme v další kapitole.

³²⁸ Národní noviny, roč. II, č. 71, 27. září 1868.

³²⁹ SKRBK. *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 35.

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Národní noviny, roč. II, č. 80, 6. října 1868.

³³² SKRBK. *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 36.

6. Informace o zákulisí táborů lidu

V této části práce se dozvíme informace o hlavních organizátorech táborů lidu a jejich dalších osudech, zmíníme se i o jejich zajímavých soudních procesech. Prozkoumáme informace o věznění několika účastníků táborů lidu. Dále se zde i objeví informace o některých aférách, které se staly ve vztahu k táborům lidu.

6.1 Organizátoři táborů lidu

V této podkapitole se zmíníme o dvou hlavních organizátorech a účastnících táborů lidu ve východních Čechách. Zmíníme se o jejich životě i soudních sporech, kterých se tito mužové zúčastnili. V souvislosti s Karlem Čížkem se seznámíme i se situací v Hořicích.

6.1.1 *Karel Čížek*

6.1.1.1 Životní osudy

Nyní se dozvíme o životě jednoho z organizátorů táborů lidu v Hořicích. Byl jím Karel Čížek, který se narodil roku 1833 v Praze. Zde pak navštěvoval gymnázium. Roku 1857 se stal pomocným úředníkem při c. k. komisi pro vyvázání služebností, přičemž studoval práva, která tehdy nedokončil. V jejich studiu pokračoval v letech 1871 – 1873.³³³ Studium práv chtěl Čížek dosáhnout konceptního postavení v státní správě.

Po náhlém rozpuštění komise se Karel Čížek dostal do Hořic, kde získal zaměstnání v notářské kanceláři. V Hořicích patřil k hlavním organizátorům spolkového života. Byl jedním ze zakladatelů zpěváckého spolku Ratibor, který vznikl roku 1862, a Karel Čížek se stal jednatelem tohoto spolku. K jeho dalším aktivitám je nutno připočítat založení hořické tělovýchovné jednoty Sokol. V uvedeném spolku se stal prvním předsedou. Dále byl předsedou čtenářské besedy a divadelních ochotníků. Jeho další významná činnost ve městě byla právě organizování táborového hnutí v Hořicích, jemuž se budeme věnovat především. Roku 1865 byl Karel Čížek zaměstnán jako tajemník okresního zastupitelstva.³³⁴

Protestoval proti zrušení c. k. okresního úřadu v Hořicích (1868),³³⁵ který byl sloučen v c. k. okresní hejtmanství v Hradci Králové. Za pobytu v Hořicích uspořádal výpravu, která jela do Prahy k slavnosti kladení základního kamene Národního divadla. Čížek zorganizoval i

³³³ *Ottův slovník naučný*, sv. 6., reprint Praha 1997, s. 782.

³³⁴ Tamtéž.

³³⁵ *Kronika města Hořic*, díl IV., 1894-1897, autor Josef Pazourek, s. 9.

studentský sjezd spolku Krakonoš v Hořicích (15. - 17. srpna 1869). Z Hořic Karel Čížek odešel 25. ledna 1871 a stal se členem redakce novin Pokrok,³³⁶ které vydával Jan Stanislav Skrejšovský. Na rozloučenou s Karlem Čížkem byl uspořádán ples hořickou čtenářskou besedou a Sokolem. Při této příležitosti ho městské zastupitelstvo jmenovalo čestným občanem města Hořic.³³⁷

V Praze převzal správu přílohy Pokroku zvanou Obec, která se zabývala samosprávou. V roce 1875 se stal v Karlíně městským tajemníkem a později ředitelem obecního úřadu, kde působil až do své smrti roku 1894. Za své zásluhy o Karlín byl velice občany ctěn, i co se týče národního hnutí.³³⁸ Za svého života byl dvakrát zvolen jako poslanec do českého zemského sněmu za kurii hospodářských měst Vyšehrad, Kostelec nad Černými lesy a Jílové u Prahy. Karel Čížek byl členem staročeské strany. Jednou kandidoval ve volbách do zemského sněmu i v Hořicích, ale občané Hořic zapomněli na svého tajemníka, a tak byl zvolen jiný kandidát. Hořičtí občané mu vyčítali změnu politického smýšlení, jak se o tom dozvídáme v hořické kronice, ale konkrétnější bohužel kronikář nebyl.³³⁹ Karel Čížek byl svými politickými názory považován za staročecha.

Karel Čížek vynikl i svou literární činností. V letech 1879-1889 byl redaktorem novin Samosprávný obzor, kam psal především statě, které se týkaly obecní samosprávy. Přispíval do staročeských novin Pokrok, Hlas národa a Politik. Dále napsal několik právních spisů jako např. *Trestní právo policejní, Ústavní práva v Rakousku* atd.³⁴⁰

O jeho nemoci a smrti víme následující. Roku 1893 upadl v Královské oboře a zlomil si ruku. Od té doby byl nemocný a ztratil chuť do života. Obával se, že bude raněn mrtvicí. Při procházce s manželkou v Praze po ulici Na příkopech pocítil náhlou slabost a jeho stav se rychle horšil. Nepomohla ani včasná lékařská pomoc a 21. ledna 1894 zemřel.³⁴¹

6.1.1.2 Účinkování Karla Čížka a města Hořic během táborového hnutí

Karel Čížek byl nejspíš nejaktivnější hořický občan během táborového hnutí. Byl účastníkem, tábora lidu na Chlumu u Hradce Králové 28. června 1868 a za účastenství na tomto zakázaném táboře byl odsouzen v srpnu 1868 c. k. soudem v Hradci Králové k pokutě 5 zlatých ve prospěch ústavu chudých obce Chlum.³⁴² Proti rozsudku se s ostatními

³³⁶ *Ottův slovník naučný*, sv. 6., reprint Praha 1997, s. 782.

³³⁷ *Kronika města Hořic*, díl IV., s. 10.

³³⁸ Tamtéž, s. 11.

³³⁹ Tamtéž.

³⁴⁰ *Ottův slovník naučný*, sv. 6. Praha: 1997, s. 782.

³⁴¹ Tamtéž.

³⁴² Národní pokrok, roč. I, č. 242, 22. srpna 1868.

odsouzenými odvolal, čímž mu byla c. k. vrchním soudem v Praze pokuta zvýšena na 70 zlatých.³⁴³ Pokud by pokutu nezaplatil, musel by nastoupit trest vězení, kde se za jeden den strávený ve vězení strhávalo 5 zlatých. Pokud by ani nenastoupil trest, byl by mu zabaven majetek v předpokládané výši pokuty. Čížek byl jako jedním ze čtyř občanů Hořic, kteří byli jako první předvoláni k výslechu do Hradce Králové. Výslech „odstartoval“ podepisování hořických občanů na listinu, v které se doznávali, že se také účastnili tábora lidu na Chlumu. Původci a šířitelé zmíněné listiny byli právě Karel Čížek a Petr Erban, bývalý hořický starosta.³⁴⁴

Čížek byl, jako předseda zpěváckého spolku Ratibor, jedním z hlavních organizátorů tábora lidu na vrch Zvičina, který se konal 5. července 1868. Jak již bylo řečeno, tak se Čížek hájil u soudu, že se nemělo jednat o tábor lidu, ale o pouhý výlet. Tento názor ovšem v oněch událostech nemůžeme brát úplně vážně. Protože byl s jedním z hlavních organizátorů výletu, domluvili s ním c. k. úředníci pokojné rozejití tábora. Karel Čížek byl odsouzen c. k. okresním soudem v Hostinném 21. října 1868 k pokutě 50 zlatých za účastenství na tomto táboře a již se neodvolal, jelikož to podle něj po dřívějších zkušenostech bylo bezpředmětné.³⁴⁵

Jako místopředseda hořické čtenářské besedy odeslal do Prahy telegram, v kterém vyjadřovala beseda souhlas s „Osvědčením poslanců českých“, díky čemuž s ním byl veden další soudní spor a c. k. okresní soud v Hořicích ho odsoudil k pokutě 20 zlatých ve prospěch ústavu chudých v Hořicích.³⁴⁶ Karel Čížek se okamžitě proti rozsudku odvolal, ale trest mu byl potvrzen.

Další soudní spor, kterého se Karel Čížek účastnil, byl kvůli odeslání dopisu do Národních novin, v kterém informoval o dopisu 105 hořických občanů. Čížek byl pozván k výslechu ke krajskému soudu v Jičíně 8. října 1868, a když se vracel domů, vyšla mu naproti skupina mladých, která mu zazpívala píseň „Hej, Slované“.³⁴⁷ Když se společně vrátili do města, jeden muž vykřikl: „Smrt Židům!“ Nato starosta města Hynek Raimann chtěl předejít problémům a vyzval shromážděné, aby se rozešli. Shromáždění této výzvy uposlechli.

Ze získaných informací vyplývá, že nálada omladiny byla velmi nepřátelsky zaměřená proti židovskému etniku. Naštěstí zůstalo pouze u slov a nepřešlo se k činům. Přesto se jedná o velmi závažný fakt, který se týká hořické omladiny. Nemůžeme to nechat bez povšimnutí,

³⁴³ Národní pokrok, roč. I, č. 268, 17. září 1868.

³⁴⁴ *Kronika města Hořic*, díl I, 1856-1875, autor Josef Horák, s. 756.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 762.

³⁴⁶ Národní pokrok, roč. I, č. 269, 18. září 1868.

³⁴⁷ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 760.

zvláště pokud k tomu ještě přičteme i incident ze září, kdy omladina v divadle vypískala herce židovského původu.

V září a říjnu 1868 docházelo v Hořicích k neustálému vyslýchání osob ohledně účastenství na jednotlivých táborech. Následně probíhaly procesy u jednotlivých c. k. okresních soudů a Karel Čížek, který měl částečné právnické vzdělání, radil místním během soudních procesů, čímž si získal ve městě velkou oblibu.³⁴⁸

Koncem října nastoupil Karel Čížek první ze svých trestů ve věznici v Hradci Králové, aby si odseděl pokutu 70 zlatých za tábor lidu na Chlumu, což tedy bylo 14 dnů ve vězení. Byl propuštěn 8. listopadu. Jelikož byl prvním, kdo byl vězněn za tábory lidu v Hořicích, chtěla mu jít hořická omladina naproti. Starosta města Hynek Raiman měl oprávněné obavy, aby nedošlo k dalším nepřístojnostem, a tak požádal Karla Čížka, aby se nevracel do Hořic po císařské silnici, ale oklikou přes Cerekvici a odtud přímo domů.³⁴⁹ Karel Čížek starostově prosbě vyhověl, ale když se to dozvěděla hořická omladina, jednání starosty se jim vůbec nelíbilo.³⁵⁰ Ovšem 14. listopadu 1868 přišel Čížkovi další rozsudek, a to za účastenství na táboru na vrchu Levíně. Tentokrát mu byla vyměřena pokuta ve výši 80 zlatých.

V Hořicích se konala 23. listopadu 1868 dražba zabavených vozů sládka Vilibalda Linharta,³⁵¹ načež 30. listopadu dorazil do města c. k. okresní hejtman v Hradci Králové Smolarz, aby dohlédl na vyšetřování dražby. Hejtman obviňoval městskou radu z nečinnosti, že je za průběh dražby zodpovědná, a hrozil jí ubytováním vojska ve městě.³⁵² Městské zastupitelstvo mu slíbilo, že se pokusí udržet pořádek ve městě za každých okolností.

V únoru 1869 se konal další soud s Karlem Čížkem, v kterém šlo o další dopis, v kterém se občané Hořic a Šárovcovy Lhoty přihlašovali k účasti na táboru lidu na Zvičíně. Karel Čížek byl souzen, jelikož on tu listinu sepsal. Čížek se u soudu hájil, že byl o sepsání listiny požádán, a tak se nejedná o jeho vědomé provinění. Přesto byl odsouzen c. k. krajským soudem v Jičíně k vězení tří týdnů za přečin pobuřování podle §300.³⁵³ Karel Čížek se proti rozsudku odvolal, ale trestu mu byl vrchním zemským soudem zvýšen trest na šest týdnů. Dne 5. dubna 1869 nastoupil svůj trest v Jičíně.³⁵⁴ K únoru 1869 můžeme v Hořicích evidovat na 377 trestních přečinů, které jsou spojeny s táborovým hnutím. Je potřeba, ale říci, že většinou se jednalo o lidi, kteří měli 2-3 trestní přečiny, takže pokud bychom brali v úvahu trestané

³⁴⁸ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 761.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 764.

³⁵⁰ Tamtéž.

³⁵¹ Viz. níže.

³⁵² *Kronika města Hořic*, díl I, 766.

³⁵³ Tamtéž, s. 778.

³⁵⁴ *Koruna*, roč. I, č. 156, 7. dubna 1869.

obyvatele, bylo by jich pod 200 osob.³⁵⁵ Z Čížkova věznění v Jičíně se dozvídáme, že jeho dopisy byly podrobeny cenzuře a návštěvy u něho byly velmi omezené a za úřední asistence. Noviny s ironií dodávají, že i šelmy chované v Schönbrunnu si žijí lépe než někteří účastníci táborů ve vězení.³⁵⁶ Z vězení se Karel Čížek vrátil 16. května 1869. Hořická omladina mu opět vyšla naproti a v poklidné atmosféře ho doprovodili domů.³⁵⁷

6.1.1.3 Aféra Constitutionell a vybírání daní

Situace o táborovém hnutí v Hořicích se dostala až do Francie, kde deník Siècle podával informace, že ve městě Hořicích, které má 5 000 obyvatel, je 300 politických odsouzců nebo vyšetřovaných pro politické přečiny. Další francouzský deník Constitutionell na článek zareagoval informací, že se ale nejedná o politické provinilce, protože v Hořicích vypukla velká vzpoura proti Židům a odsouzení jsou zlodějové a lupiči.³⁵⁸ Na tento článek ale zareagovali hořičtí Židé, kteří poslali dopis do novin „Politik“, v kterém označují článek za hanebnou lež a dodávají, že žádné vzpoury ani výtržnosti proti Židům nebylo.³⁵⁹ Na tomto místě musíme podotknout, že to nebyla úplná pravda. Jak již víme, byla provolávána protižidovská hesla a při divadelním představení byl vypískán židovský herec.

Toto období nebylo lehké ani pro starostu města Hynka Raimana, protože do novin Koruna poslali někteří nejmenovaní občané starostovi města: „*Měšťanostovi p. Hynku Raimanovi v Hořicích. Neráčíte mít žádných slov co ohrazení na urážku cti hořických politických trestanců, o nichž „Constitutionell“ pravil, že jsou lupiči a zloději? Či pokazil byste si tím nárok na nějaký pochvalný dekret? Několik politických trestanců, jinak občanů hořických.*“³⁶⁰ Starosta Hynek Raiman zareagoval odpovědí do týchž novin: „*Odpověď na otázku několika občanů hořických v čísle 161 Koruny uveřejněnou. Že se lživá zpráva francouzského listu o Hořicích především také mne, co politického trestance nemile dotkla, o tom můžete být, pánové, přesvědčeni. Že jsem tuto drzou lež sám ve veřejných listech nevyvrátil, stalo se z té příčiny, že čest a zralost politická občanů hořických samými pp. Židy hořickými v časopisu Corespondenz obhájena a dokázána byla. K vašemu ironickému úšklebku se však musím vyznati, že byla vždy má největší snaha, abych si pochvalného dekretu vydobyl, a sice u těch, jejichž vůlí od roku 1850 v obecním zastupitelstvu zasedám. V Hořicích dne 13. dubna 1869 Hynek Raiman, měšťanosta.*“³⁶¹ Hynek Raiman to opravdu neměl

³⁵⁵ Kronika města Hořic, díl I, s. 779.

³⁵⁶ Koruna, roč. I, č. 165, 16. dubna 1869.

³⁵⁷ Kronika města Hořic, díl I, s. 796.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 787.

³⁵⁹ Tamtéž.

³⁶⁰ Koruna, roč. I, č. 161, 12. dubna 1869.

³⁶¹ Koruna, roč. I, č. 166, 17. dubna 1869.

jednoduché. Sám byl za účastenství na táborech lidu potrestán pokutami, byl pod tlakem od c. k. okresního hejtmanství, které po něm požadovalo udržení pořádku ve městě. Pokud by ho nebylo dodrženo, bylo starostovi vyhrožováno ubytováním vojska ve městě a hořičtí občané by museli vojáky živit. Kvůli tomu zase měl špatnou pověst u omladiny, že je až moc poslušný vůči c. k. úřadům. Jeho pozice byla opravdu nezáviděníhodná a zmíněnou obžalobu si opravdu od hořických občanů nezasloužil. Ovšem aféra Constitutionell pokračovala, protože vyšel další článek v novinách Pokrok, v kterém se autor ohrazuje vůči článku v tomto francouzském listě. Nejmenovaný autor článku poučuje čtenáře o historii Židů v Hořicích. Autor považoval Hořice za jedno z nejlepších českých měst, co se soužití Čechů a Židů týkalo, a dokládá to na příkladech z historie, kdy městská rada vyvázala koncem 18. století 24 židovských rodin z poddanství vůči vrchnostenskému úřadu. Ke konci článku žádá francouzský list, aby svá tvrzení doložil prameny, z kterých čerpal při psaní svého urážlivého článku.³⁶²

V květnu 1869 započalo v Hořicích vymáhání nezaplacených daní, protože mnozí obyvatelé města neměli zaplacené daně od roku 1866, kdy město bylo zasažené válkou. Do této doby c. k. úřady byly benevolentní vůči dlužníkům. Nyní ovšem chtěly zaplatit dlužnou částku. V případě, že by nebyla zaplacená, měl se za vojenské asistence zabavit majetek.³⁶³ Vymáhání daní nejvíce probíhalo v listopadu téhož roku, kdy vojáci chodili po městě dům od domu a upomínali na nezaplacené daně, jak kronikář dodává: „*Ba jest jisté, že od roku 1866 málo, který občan, rolník, řemeslník, obchodník a továrník daně má zaplacené.*“³⁶⁴ Počet ubytovaných vojáků v bývalém hořickém okrese od září do listopadu roku 1869 byl kolem 600 mužů.³⁶⁵ Vymáhání daní pokračovalo i v prosinci roku 1869, kdy v Hořicích vymáhalo daně 15 vojáků³⁶⁶. Podobný stav pokračoval i v roce 1870.

6.1.1.4 Sjezd studentstva do Hořic - Krakonoš

V následující části práce se budeme zabývat sjezdem studentů do Hořic, který se konal v srpnu 1869. Karel Čížek byl hlavním organizátorem tohoto sjezdu.

Začátkem července 1869 se Spolek studentstva Krakonoš v severovýchodních Čechách rozhodl uspořádat sjezd v Hořicích, aby „uznal a osladil zásluhy zdejšího měšťanstva o národ a vlast.“³⁶⁷ Určení konání sjezdu bylo rozvrženo na tři dny, od 15. do 17. srpna 1869. Předseda spolku o sjezdu informoval starostu města Hynka Raimana, který svolal

³⁶² *Kronika města Hořic*, díl I, s. 794.

³⁶³ Tamtéž, s. 798.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 831.

³⁶⁵ Tamtéž.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 834.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 801.

schůzi hořických spolků. Na ní byl zvolen Karel Čížek jako předseda výboru, který měl na starost organizaci tohoto sjezdu.³⁶⁸ Karel Čížek vyzval hořické občany o pomoc svoláním: „*Dle došlých nám zpráv zamýšlejí studenti, co domovem jsou v severovýchodních Čechách, do města našeho položit velký sjezd na dni 15., 16. a 17. srpna 1869. Tímto nastává celému vlasteneckému občanstvu povinnost, aby nejen osvědčilo staročeské pohostinství, ale abychom neméně dokázali, kterak jsme národ ve všech vrstvách svých uvědomělý a svorný, necht' již nás osud obrací v rub anebo líc. K tomu konci sestoupil se ze všech zdejších spolků komitét, jemuž já předsedati za čest sobě kladu, a tudíž jménem jeho vznáším prosbu k milému vlasteneckému občanstvu našeho za práva národa a koruny vždy tak bojovného města: a) aby občané pro dni slavnostní co možná opatřili okrášení domů svých, b) aby zřízenému odboru ubytovacímu kolik z hostů studentů ubytovati mohou a chtějí. – Nazdar! Vždy za právem k slávě národa! V Hořicích 27. července 1869, Karel Čížek.*³⁶⁹ Další svolání, 1. srpna 1869, Čížek adresoval venkovskému lidu. Čížek v něm prosil, aby rolníci dorazili do města přivítat účastníky sjezdu v krojích a na koních, stejně jako když se účastnili táborů lidu za banderisty.³⁷⁰ V programu sjezdu 15. srpna bylo plánováno slavnostní přivítání účastníků sjezdu, večer se měla konat pěvecká, hudební akademie a společná zábava v besedě. Druhý den byla plánovaná slavnostní večeře a ples v divadle. V poslední den sjezdu měli účastníci v plánu výlet do parku ve Stračově.³⁷¹

Z důvodů sjezdu chtěli pořadatelé uspořádat na vrchu svatého Gotharda v Hořicích 15. srpna další tábor lidu, ale nebylo to od c. k. úřadů povoleno. Tentokrát pořadatelé tohoto zákazu uposlechli. Ovšem zákaz vnesl zmatek do řad obyvatel města a okolí. Někteří se domýšleli, že se zákaz týká nejen tábora lidu, ale i sjezdu studujících do Hořic, a nevěděli, jestli se mohou účastnit slavnostního uvítání účastníků, když byli od úředníků zrazováni, aby se 15. srpna do Hořic vůbec nevydávali.³⁷² Nakonec situaci vysvětlil Karel Čížek. Obyvatelé Hořic dva dny před konáním sjezdu vyzdobili své domy na náměstí a v hlavních ulicích. C. k. okresní hejtmanský vyslal do Hořic na 30 četníků, kteří měli ve městě dohlížet na pořádek, což se ale obyvatelstvu moc nelíbilo. V Hořicích se objevilo i několik „tajných informátorů“, kteří se zde vydávali za obchodní cestující nebo úředníky a nacházeli se ve městě po celou dobu sjezdu.³⁷³

³⁶⁸ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 802.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 805.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 809.

³⁷¹ Tamtéž.

³⁷² Tamtéž, s. 810.

³⁷³ Tamtéž, s. 812.

Město přivítalo účastníky honosně, byla postavena slavobrána, na které byl latinský nápis „*Constanteret intrepide scientiis et patriae*“³⁷⁴. Účastníci byli přivítáni od hořických spolků. Hlavního přivítání se jim, ale dostalo od starosty města Hynka Raimana na hořickém náměstí, kdy účastníkům sdělil, že právě oni jsou hlavní nadějí a budoucností národa.³⁷⁵ Po dalších oficialitách se účastníci sjezdu, kteří byli především z Jičína a Hradce Králové, odebrali ubytovat. V Hořicích bylo 300 účastníků sjezdu a prý bylo velké dohadování mezi obyvateli města, kdo koho ubytuje. Měšťané nabízeli ubytování pro účastníky, takže by bývalo mohlo přijet na 600 účastníků.³⁷⁶ Pro zajímavost se dozvídáme některé nápisy, kterými byly vyzdobeny příbytky obyvatel města: „*Jed je zlý, pochlebenství horší, nejhorší zrada.*“, „*My jdeme do kriminálu a páni Trans jsou do bálu.*“, „*Všecky tajné cirkuláře ve veřejné slabikáře.*“ a „*Do Cis nehrajem.*“³⁷⁷ Z hesel je velmi dobře poznat nálada obyvatel, že se velmi kladl důraz na vlastenectví, upozorňovalo na udavačství a vydával se nesouhlas se státoprávním uspořádáním říše.

Během pobytu účastníků nenastalo v Hořicích žádné pozdvižení, rušení pořádku apod. Sjezd probíhal podle plánu a programu. Rozloučení s účastníky sjezdu se konalo 18. srpna a přišlo se s nimi rozloučit mnoho místních obyvatel. Ačkoli tento sjezd úplně nesouvisí s táborovým hnutím, bylo nezbytné se o něm zmínit, protože k vykreslení dobové atmosféry v Hořicích patří.

V této době stále ještě probíhaly soudní spory a s nimi související věznění obyvatel, které trvalo i v průběhu roku 1870.

6.1.2 Antonín Kotík

Dalším významným organizátorem táborového hnutí v okolí města Hořic byl Antonín Kotík z Nové Paky. Narodil se 16. října 1840 v rodině chudého novopackého ševce.³⁷⁸ Po absolvování místní trojtřídní školy pokračoval Kotík ve studiích na akademickém gymnáziu na Starém Městě v Praze, kam nastoupil roku 1852. Do tercie ovšem již nastoupil, kvůli problémům s němčinou, na gymnázium v Jičíně, kde se zařadil mezi premianty. Zde se seznámil s Antonínem Zemanem ze Semil, který je spíše znám pod pseudonymem Antal Stašek a který byl jeho celoživotním přítelem. Když ukončil tercii, vydal se za svým bratrem c. k. finančním úředníkem v Krakově, kde pokračoval ve studiu na tamním gymnáziu. Sextou pobyt v Krakově dokončil a studium zakončil opět na akademickém gymnáziu v Praze.

³⁷⁴ Vytrvale a neohroženě vědám a vlasti.

³⁷⁵ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 812.

³⁷⁶ Tamtéž.

³⁷⁷ Tamtéž, s. 813.

³⁷⁸ JANKŮ, Radka, *Kotík Antonín 1840-1919*, Inventář, Jičín: 2001, s. 1.

Studium zakončil roku 1860 maturitní zkouškou.³⁷⁹ Ve studiu pokračoval na oboru klasické a slovanské filologie na Filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Závěrečnou zkoušku z polštiny složil roku 1864 s vynikajícím hodnocením.³⁸⁰

Kotík se roku 1860 stal, na doporučení svého učitele na gymnáziu Václava Štulce, domácím učitelem v rodině dr. Rudolfa, knížete Thurn – Taxise. Díky tomu byl svědkem mnoha jednání s vrcholnými představiteli českého národa.³⁸¹ Setkával se s podobně smýšlejícími lidmi a v knížeti našel přítele, s kterým si po celý život dopisoval. Seznámil se také s bratry Fričovými, dr. Tonnerem, redaktorem Barákem, kteří ovlivnili jeho další budoucnost. Přivedli ho k novinářské činnosti, které zůstal oddán celý život. Kotíkův první článek vyšel roku 1860 v týdeníku Boleslavan. Kotík přispíval i do časopisu Pozor, Svoboda a do Národních listů, v nichž roku 1862 zakotvil jako redaktor, který se zabýval slovanskou a později zahraniční politikou. Většina článků se týkala polské problematiky a to především, Polského povstání roku 1863. V otázce Polského povstání roku 1863 se dostal do ostré polemiky s Františkem Palackým.³⁸² Kotík publikoval i překlady polských děl. Ke své novinářské činnosti připojil také učitelství. Roku 1865 se stal suplentem na Městské dívčí škole v Praze, kde vyučoval češtinu a dějepis. V bouřlivém roce 1866 se Antonín Kotík zapojil do připravovaného odboje proti Rakousku a stal se autorem spisku Pláč koruny české, který vyšel jako anonym v Berlíně a ke kterému se přihlásil až po vzniku československého státu roku 1919.³⁸³ Ve spisu Kotík kritizoval habsburskou monarchii, která připravila český stát a Čechy o samostatnost, a hlásal nárok na úplnou samostatnost českého státu. Rakouská policie vyvinula velké úsilí, aby autora tohoto rozvracečského spisku odhalila a potrestala. Pro Kotíka přestalo být v Praze bezpečno, a tak se vrátil do rodného kraje. V Nové Pace se stal sekretářem novopackého okresního zastupitelstva.³⁸⁴ Svůj odchod z Prahy zdůvodňoval špatným zdravotním stavem, což nebyla úplná lež, jelikož dvojí zaměstnání, přípravy na profesuru a spiklenecké jednání jeho tělu neprospívaly.

Kotíkovo působení v Nové Pace znamenalo novou etapu jeho života. Ve funkci sekretáře okresního zastupitelstva vydržel 40 let a za svou činnost byl roku 1907 vyznamenán zlatým záslužným křížem.³⁸⁵ V Nové Pace byl jedním z organizátorů táborového hnutí. V červenci Kotík zorganizoval tábor lidu na Levíně. Svou osvětovou činností působil i v jiných oblastech. Především podporoval vznik českých škol, byl členem několika národních spolků a

³⁷⁹ JANKŮ, Radka, *Kotík Antonín...*, s. 1.

³⁸⁰ Tamtéž.

³⁸¹ Tamtéž.

³⁸² *Ottův slovník naučný*, sv. 14., reprint Praha 1998, s. 981.

³⁸³ JANKŮ, Radka, *Kotík Antonín...*, s. 3.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 1.

³⁸⁵ Tamtéž, s. 2.

byl jedním ze zakládajících členů akciového pivovaru v Nové Pace, který vaří své pivo dodnes. Kotík také patřil k iniciátorům vzniku okresní nemocnice a úrazové pojišťovny. V Nové Pace pokračoval i ve své literární činnosti. Během svého života vydal např. *Řeč lidu na Novopacku a Hořicku* a *Paměti o výpravách lisovčků proti odbojným Čechům a jejich spojencům v letech 1619-1622*.³⁸⁶

Roku 1907 odešel na odpočinek a dožil se i vzniku Československé republiky. Rozhodl se znovu vydat svůj „*Pláč Koruny české*“, který vydal v Praze jeho syn Josef Kotík roku 1919. Po dlouhých 53 letech tak bylo odhaleno jméno autora známého protirakouského spisku. První výtisky dostal Antonín Kotík 5. února 1919, aby mohl obdarovat své příbuzné a přátele knihou s věnováním a podpisem, ale to již nestihl, protože druhý den náhle zemřel ve věku 79 let.³⁸⁷

6.1.2.1 *Kotíkův spor o Levín*

V této části práce se dozvíme o soudním sporu, který Kotík musel podstoupit, když se účastnil levínského tábora, který se konal 19. července 1868. Je nutné podotknout, že byl hlavním organizátorem, což můžeme usuzovat z dopisu, který mu napsal Vincenc Mastný³⁸⁸ z Lomnice nad Popelkou již 11. června 1868. V Kotíkovi sděluje, že rozeslal jeho dopis³⁸⁹ do Libuně, Jičína a Radimi a nemile ho překvapilo, že Kotík ještě nedostal podepsanou listinu od všech členů výboru.³⁹⁰ Jednalo se o výbor zástupců magistrátů novopackého, lomnického, semilského, jilemnického, jičínského a Vysokého nad Jizerou. Jelikož 21. června 1868 se zástupci domluvili o konání tábora lidu na Levíně.³⁹¹ Jednalo se o lidi z různých míst okresu a kraje. Mastný na konci dopisu prosil, aby mu Kotík neposílal listy do Lomnice nad Popelkou přes Jičín, ale přes vesnici Horká jako „mezipoštu“.³⁹² Důvod sice Mastný neuvádí, ale mohlo se jednat o opatrnost, protože c. k. úřady mohly otevírat poštu. Další dopis od Václava Mastného Kotík dostal 17. července 1868. V něm již píše o programu tábora a obecných věcech, např., že se má ukázat, že český národ je vzdělaný a lepší než německý národ v Předlitavsku. Ke konci dopisu již píše pouze o tom, jak český národ za poslední dva měsíce politicky vyspěl.³⁹³

Zmíněné dopisy nám osvětlují to, že tábor na Levíně nebyl plánován v žádném případě jako výlet, ale že byl poměrně dlouho připravován, nejednalo se o iniciativu několika dnů.

³⁸⁶ JANKŮ, Radka, *Kotík Antonín...*, s. 2.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 3.

³⁸⁸ Vincenc Mastný vlastnil v Lomnici nad Popelkou továrnu.

³⁸⁹ Tento dopis se nedochoval.

³⁹⁰ SOKA Jičín, fond Antonín Kotík, IIb karton, i. č. 39.

³⁹¹ BENEŠ, *Dějiny Nové Paky*, s. 192.

³⁹² SOKA Jičín, fond Antonín Kotík, IIb karton, i. č. 39.

³⁹³ Tamtéž.

Organizátorů nebylo málo, byli z poměrně širokého okolí a spolehlivým prostředkem komunikace byla pošta. Tito organizátoři agitovali ve svých městech a vesnicích pro podporu táborového hnutí a hnutí organizovali. Jednalo se tedy o síť spolupracovníků, kteří spolu komunikovali a vzájemně se podporovali, jak jsme mohli vidět v předcházející kapitole, která se týkala jednotlivých táborů lidu. Bez těchto organizátorů by táborové hnutí nemělo takové výsledky a ohlas, kterého dosáhlo. Před táborovým hnutím nemůžeme vidět žádnou podobnou akci, do které by se zapojili v jednotlivých krajích na tisíce obyvatel. Ani dlouho po táborovém hnutí se v podobném rozsahu celostátní akce nekonaly, pokud nepočítáme shromáždění a demonstrace na konci první světové války.

6.1.2.2 Soudní spor

Antonín Kotík byl za účastenství na táboru lidu na Levíně souzen u c. k. okresního soudu v Nové Pace 4. listopadu 1868. Kotík se hájil u soudu velmi zručně, takže se lze domnívat, že než se soudu účastnil, získal od právníka rady, jak se hájit, jelikož měl mnoho známých z vysokých kruhů, neměl s tím zajisté problém.

Kotíkovi se hned zpočátku přelíčení nelíbilo, že je proces neveřejný, a argumentoval tak že přirovnal situaci u probíhajícího soudu k poměrům v ruském záboru Polska, kde Rusové velmi tvrdě trestali polské obyvatelstvo za povstání proti nim v roce 1863.³⁹⁴ Dalším argumentem Kotíka byla zákonná opatření, která garantovala prosincová ústava, což nakonec musel soudce uzнат. Připustil tedy do soudní síně veřejnost, kterou zde představovali zbývající obvinění.³⁹⁵ Když Kotíkovi soudce přednesl obvinění, Kotík mu odvětil, že si nemyslí, že se účastenstvím na levínském táboru protivil zákonu. Věděl totiž, že je tábor zakázaný, a tak šel na Levín s čistým svědomím, že se tam žádný tábor konat nebude.³⁹⁶ Navíc podle něj šlo na Levín i velké množství c. k. úředníků a lidí, tak byl i zvědavý, co se tam bude dít. Co se ale Kotíkovi nelíbilo, bylo to, že c. k. okresní úřad v Nové Pace vydal zákaz jít 19. července na místo shromáždění. Tím podle Kotíka došlo k porušení práv např. hospodáře, který v těch místech měl úrodu a nemohl ji jít bez porušení zákona obhlédnout.³⁹⁷ Poté soudci sdělil, že kvůli tomu podal protest a pokud by soud toto nařízení c. k. okresního úřadu zrušil, musel by být prohlášen za nevinného. Soud ale jeho námitku zamítl a nepodal mu k tomu ani odpovídající vysvětlení. Kotíka to vyprovokovalo k osvětlení zákonů, ale brzy mu bylo soudem slovo odňato. Kotík se podívoval, proč nebylo započato i vyšetřování s c. k.

³⁹⁴ PURŠ, *Tábory...*, s. 265.

³⁹⁵ Koruna, roč. I, č. 12, 12. listopad 1868.

³⁹⁶ Tamtéž.

³⁹⁷ Tamtéž.

úředníky, když i oni se nezákonně účastnili tábora lidu na Levíně.³⁹⁸ Tím skončil jeho výslech. Následně mu byl oznámen soudem rozsudek, byla mu uložena pokuta 60 zlatých.

Antonín Kotík je velmi zajímavá osobnost a jistě by si zasloužil daleko větší prostor, ale pro vykreslení atmosféry té doby uvedené informace postačí. Kotík byl zaměřením spíše mladočech a polonofil, proto nepatřil k zastáncům orientace Čechů na ruskou říši. Jeho důležitost spočívá také v tom, že stojí v opozici vůči většinovému názoru, kdy se většinou ruskému caru hromadně provolávala na táborech lidu sláva. Právě tím si můžeme dokázat, že i v názoru na zahraniční orientaci Čechů neexistovala úplná jednota.

6.2 Věznění Františka Šafránka za chlumský tábor v trestnici v Hradci Králové

František Šafránek byl hořický krejčí, který narodil se roku 1831 v Hořicích. Po absolvování místní dvoutřídní školy se vyučil krejčovskému řemeslu a dal se na vandr. Prošel Moravu, rakouské země a část dnešního Německa.³⁹⁹ Když se vrátil roku 1857 zpátky do Hořic, složil úspěšně krejčovské mistrovské zkoušky a zůstal v Hořicích, kde byl členem mnoha spolků. Během táborového hnutí byl velmi aktivním členem, a byl za účast na táboru lidu na Chlumu odsouzen k pokutě 60 zlatých. Tu ale nezaplátil a raději si trest odseděl v královéhradecké trestnici v únoru roku 1869, kde strávil 12 dní. Ačkoliv byl aktivní člen, nejednalo se o vůdčí postavu táborového hnutí v Hořicích. Těmi byli především Karel Čížek a Petr Erban. Během pobytu ve vězení si Šafránek svoje zážitky zapsal. Ze zápisků se dozvídáme, že mnoho vězňených účastníků si bylo dobře vědomo svých práv a účinně se jich dožadovalo. Prvním důvodem mohla být známost s některým právníkem, který mohl poradit vězňeným s jejich právy, ale týkalo se to jen menšiny vězňených. Většina se o svých právech dočetla v novinách. Např. noviny Koruna tomuto tématu věnovaly celý článek, v němž čtenáře seznamovaly s právy, které jim jako politickým vězňům náleží.

Pro informovanost se zde dozvíme, na co měli tehdejší političtí vězni v rakouském státě nárok. Rakouský politický vězeň měl nárok na denní stravu za 16 krejcarů a mohl si zaplatit lepší stravu do 1 zlatého denně. Byla možnost odebírat noviny, pokud je představený ve vězení schválil. Byla možnost používat psací náčiní a dělat si poznámky. Navíc si mohl vězeň nosit vlastní oděv a mít své ložní prádlo včetně peřin. Vězeň měl nárok na procházky, které mu časově určil lékař, a nemělo se stávat, že by politický vězeň byl na cele s „normálními“ trestanci.⁴⁰⁰ Maximální počet vězňů v cele byl čtyři, což se ovšem právě během

³⁹⁸ Koruna, roč. I, č. 13, 13. listopad 1868.

³⁹⁹ TOMÍČKOVÁ, *Hořice odedávna dodneška*, s. 274.

⁴⁰⁰ Národní pokrok, roč. I, č. 262, 11. září 1868.

táborového hnutí nedodržovalo, jelikož bylo mnoho odsouzených a nebylo je kde umístit. Političtí vězni měli podle výše zmíněných zákonů volnější režim na rozdíl od „normálních“ zločinců a také se k nim i dozorcí daleko lépe chovali.⁴⁰¹ Pokud bychom srovnávali podmínky, v jakých žili političtí vězni za Rakousko-Uherska a např. za Protektorátu Čechy a Morava nebo během komunistické totality, jednalo se o lidštější podmínky věznění. Díky zkušenosti z 20. století se nám může zdát úsměvné, že si lidé v 2. pol. 19. století, stěžovali na podmínky vězení. Nepochybně za žádné doby není příjemné strávit čas ve vězeňské cele, za žádného režimu, jak se budeme moci přesvědčit ze zápisků F. M. Hájka, který věznění nesl daleko hůře než František Šafránek, což bylo dáno jinými okolnostmi. Nyní již ale přistupme k vyličení věznění Františka Šafránka v královéhradecké trestnici roku 1869.

František Šafránek započal svůj trest 26. února 1869. Původně si měl svůj trest odpykat až kolem Velikonoc,⁴⁰² ale jelikož požádal úřady o dřívější pobyt, bylo mu vyhověno. Důvody byly čistě ekonomické, jelikož Šafránek očekával okolo Velikonoc více krejčovských zakázek a nechtěl o ně z důvodů vězení přijít.⁴⁰³ Z věcí, které si Šafránek vzal sebou, nás možná překvapí, že měl kromě peřin i samovar, kávu, čaj, rum, cukr, lahev lihu, uzené maso, lampičku a lahev petroleje.⁴⁰⁴ Když dorazil do Hradce Králové, ohlásil se na určeném úřadě a byl odveden do trestnice. Zde si u Vejvarové, kterou Šafránek označuje za roztomilou paničku, zaplatil 12 snídaní a obědů za 5 zlatých.⁴⁰⁵ K tomu si objednal na dvanáct dnů i donášku novin Koruna. Na cele byl s dalšími třemi tábority. Jeden byl také krejčí a další dva byli z Hořic, ale Šafránek neudává jejich zaměstnání. Při procházce na dvoře vězení se potkal s dalšími hořickými sousedy, hostinským, krupařem, cukrářem, hodinářem a kamnářem.⁴⁰⁶ Jednalo se tedy o příslušníky nižší střední třídy, kteří se účastnili táborového hnutí ve velkém počtu. Nejednalo se „tedy co se týká účastníků“ pouze o studenty nebo nižší vrstvy, což mělo v rámci hnutí velký význam. Široká veřejnost podporovala české státoprávní snahy. Největším kladem táborového hnutí bylo sjednocení české společnosti kvůli určitému cíli.

Během pobytu ve vězení se trestanci vzájemně navštěvovali na pokojích, kde probíhala zábava, hrálo se na housle a harmoniku a kolikrát si nechali přes poslíčka poslat do hospody pro pivo. Mnohdy s nimi trávil tyto chvíle i jejich hlídač.⁴⁰⁷ Během dne si mohli většinou dělat, co chtěli - četli noviny, hráli karty, vařili si kávu nebo čaj nebo leželi na svých

⁴⁰¹ Národní pokrok, roč. I, č. 262, 11. září 1868.

⁴⁰² Velikonoce byly roku 1869 28. března.

⁴⁰³ ŠAFRÁNEK, František, *Obrázek z života tábora roku 1868-1869*, rukopis MMaG Hořice, s. 1.

⁴⁰⁴ Tamtéž.

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 2.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 3.

⁴⁰⁷ Tamtéž.

postelích. Návštěvy měli poměrně často, obvykle jednou za dva dny je přišel někdo navštívit a přitom jim přinesl vždy nějakou drobnost. Většinou se jednalo o jídlo, ale dostávali také alkohol, víno, kořalku nebo doutníky. Takže další aktivita, kterou věznění mužové provozovali, bylo pití vína. Jak Šafránek psal, vždy vypili min. dvě láhve.⁴⁰⁸ Když dorazili do Hradce další čtyři odsouzení, nebylo pro ně v trestnici již místo, a tak je chtěli c. k. úředníci umístit do cely s „normálními“ zločinci. Političtí odsouzení se tomuto nápadu vzeprěli a domáhali se svých práv. C. k. úředníci jim tedy nabídli řešení, aby se odsouzení vrátili zpátky domů, že nastoupí svůj trest, až se uvolní kapacity v trestnici. S tím ovšem odsouzení také nesouhlasili, jelikož si chtěli svůj trest odsedět v jimi zvolený čas. Hrály v tom roli také ekonomické důvody jako v případě Františka Šafránka. Nakonec to tedy úředníci vyřešili tak, že z jedné kanceláře vytvořili další celu pro čtyři osoby.⁴⁰⁹ V jeden čas bylo v královéhradecké trestnici až 21 odsouzenců z Hořic, což je velmi vysoké číslo. Těmto „hrdinům národa“ pomáhali i studenti, kteří se chodili každé ráno vězňů ptát, jestli něco nepotřebují. Zásobovali je vším možným, nejvíce tabákem a alkoholem.⁴¹⁰

Jeden z vězňů chtěl požádat o předčasné propuštění, protože dostal zprávu, že jeho otec je velmi vážně nemocen a hrozí mu smrt.⁴¹¹ Úředníci ho ale nechtěli pustit, že takovou pravomoc má pouze císař, který jediný může udělit milost. Z Hradce Králové se telegrafovalo do Vídně, ale protože se císař vydal do Pešti, muselo se telegrafovat i tam. Vězně to vyšlo na pět zlatých a odpovědi se dočkal až druhý den večer. Měl již za sebou devět dní vězení a scházely mu tři dny. Nabízel tedy, že ty tři dny doplatí, anebo že šest dnů místo třech si odsedí v jiný čas. To ale podle úředníků nešlo. Nakonec přišla z Pešti zpráva, že císař uděluje vězni milost a má být okamžitě propuštěn.⁴¹² Překvapující byla rychlost, s jakou císařská kancelář vyřídila žádost o propuštění, přesto se vězňům zdála tato doba velmi dlouhá.

Političtí vězni se dokonce chtěli na památku ve vězení nechat vyfotografovat, ale bylo jim to úředníky zakázáno. Dohodli se tedy, že se složí na rodinu p. Labského, který si odpýkával roční trest za naražení cylindru.⁴¹³ Poslední den ve vězení si Šafránek sbalil všechny své věci a svezl se do Hořic s manželkami jiných vězněných, které byly u nich v Hradci Králové na návštěvě.⁴¹⁴

⁴⁰⁸ ŠAFRÁNEK, *Obrázek z života táboru...*, s. 6.

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 8.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 11.

⁴¹¹ Tamtéž.

⁴¹² Tamtéž, s. 14.

⁴¹³ Tamtéž, s. 15.

⁴¹⁴ Tamtéž, s. 20.

V červenci si odseděl Šafránek ještě jeden čtyřdenní trest v Hostinném. Doufal, že ho zde navštíví jeho přítel, krejčí Vondráček. Ale ten ho zklamal, Šafránek doslova psal: „*On se bláhový snad bál, že by přišel o čest a charakter a proto mne žádný nenavštívil.*“⁴¹⁵.

Ze zmíněných výpisků je možné podlehnout idealizace dané doby. Můžeme nabýt dojmu, že vězení se podobalo více dovolené než trestu, ale informačními zdroji jsou osobní zápisky, subjektivně zkreslená data. Pokud by ostraha k nim byla daleko odtažitější, nebyla by atmosféra do té míry veselá. Okolní lidé, alespoň co můžeme tvrdit na základě tohoto svědectví, vězňům pomáhali, jak jen to bylo možné a ti toho rádi zneužívali. Možná toto svědectví bude v určitém kontrastu s druhým zážitkem vězení za účast na táborovém hnutí.

6.3 Věznění Františka Mila Hájka

Nyní se již budeme plně zabývat zápisky Františka Mila Hájka, které si pořídil během svého věznění v svatováclavské věznici v Praze.

František Mil Hájek se narodil roku 1847 v rodině mydláře ve Vysokém nad Jizerou. Rok strávil na reálce v Jičíně, ale pro nedostatek peněz započal učení u karlínského obchodníka Kolby.⁴¹⁶ Po návratu do Vysokého se hned zapojil do táborového hnutí. Po propuštění z vězení za účastenství na táboru na Petruškových vrších, se Hájek chtěl stát poštovním úředníkem, ale kvůli své pověsti vzbouřence nebyl přijat.⁴¹⁷ Převzal tedy otcovu živnost, ale kvůli hospodářské krizi byl nucen Vysoké nad Jizerou opustit a stal se skladníkem ve Svárově u Tanvaldu.⁴¹⁸ Hájek zemřel ve věku 79 let v roce 1926 ve Velkých Hamrech u Tanvaldu.⁴¹⁹

Hájek se ve svých vzpomínkách vrací k vyšetřování tábora lidu na Petruškových vrších. Tehdy ho otec varoval před důsledky jeho mladické odvahy. Až ho vláda potrestá, bude trpět nejen on, ale i jeho rodina. V jeho zápiskách se dočítáme o obavě z udání od dr. Syrovátka, u kterém Hájek píše, že nebyl dobrým Čechem, a to už jednou udal Petra Zemana za jeho účastenství na táboru lidu na Levíně.⁴²⁰ Z Hájkových zápisků vyplývá, že se během vyšetřování představitelé tábora domlouvali na výpovědi, kterou řeknou u vyšetřovací komise, aby nikdo nikoho neudal a zároveň aby si výpovědi neodporovaly. Když Hájek odešel od prvního výsledku v hotelu „Na staré Poště“ věřil, že c. k. úřady odloží vyšetřování

⁴¹⁵ SKRBEK, *Zápisky vysokého omladináře...*, s. 22.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 87.

⁴¹⁷ Tamtéž.

⁴¹⁸ Tamtéž, s. 92.

⁴¹⁹ Tamtéž.

⁴²⁰ Tamtéž, s. 45.

„ad acta“.⁴²¹ Ale když byl zatčen Petr Zeman, Hájek tušil, že je zle. Byl pozván k druhému výslechu, na kterém mu bylo oznámeno, že je vzat do vyšetřovací vazby. Před hostincem byl dav lidí, který se s ním přišel rozloučit. Hájek prý byl od davu vyzýván, aby prchnul do Pruska.

Situace při odjezdu nebyla nijak poklidná, lidé byli sročení a nelíbila se jim přítomnost četníků, kteří hlídali Hájka na každém kroku. Jak sám Hájek vzpomíná, uklidňoval shromážděné, aby nedošlo k incidentu, např. v případě napadení četníků. Dav Hájkovi říkal, že ho četníci dají do moci úředníkům, jezuitům, kteří ho otráví jako Karla Havlíčka Borovského.⁴²² Vidíme, že nálada byla velmi napjatá, když lidé dávali vinu za smrt Karla Havlíčka Borovského rakouskému státu. To z dnešního hlediska můžeme považovat za hysterii, jelikož víme, že rakouský stát nemohl za Havlíčkovu tuberkulózu.

Navíc vysoké ženy braly koně za uzdu a snažily se Hájka četníkům vyrvat. Nakonec byl Hájek odvezen za účasti starosty Vysokého nad Jizerou do Semil, kde přespal, a druhý den dorazil i se společníkem Petrem Zemanem v doprovodu četníků do Jičína.⁴²³ Zde strávil asi 14 dní ve vyšetřovací vazbě. Město znal od dob svých studií na jičínské reálce, kterou navštěvoval ve školním roce 1861/1862.

Z jeho zápisků vyplývá, že obýval celu společně s dalšími dvěma muži, zloději. Tato skutečnost ho velice tížila, k čemuž přispělo i prostředí cely, kdy v cele chyběly oproti cele v Semilech stůl a židle. Jičínská cela byla daleko temnější, navíc trestanci měli vši.⁴²⁴ Hájek si stěžoval u strážných, že v pro něho nevyhovující cele nechce být, ale jeho stížnost nebyla u úředníků vyslyšena. Důvod, proč nebyl František Hájek umístěn do cely s ostatními účastníky tábora lidu, byl ten, že se jednalo o první potrestané účastníky v srpnu 1868. V tomto případě nemůžeme srovnávat s vězněním Františka Šafránka, krejčího z Hořic, který si odpýkával trest za účastenství na táboru lidu na Chlumu v únoru 1869 v trestnici v Hradci Králové, kdy již byly věznice plné účastníků táborů lidu. Hájek měl za svého působení v Jičíně problém s penězi, jelikož si platil za jídlo. Při výsleších v Jičíně přiznává, že „*lhal, až se mu z úst prášilo*“.⁴²⁵ V jeho cele se pohádali spoluvězni, z kterých byl jeden český Němec, načež se i poprali a Hájek je od sebe musel odtrhnout. Strážní proto na Hájkovu žádost Němce přemístili do jiné cely. Pár dní na to, do jejich cely přibyl nový vězeň, myslivec z Trutnova, který byl odsouzen na pět let za zabití. Hájek opět žádal, že nechce být v cele s vrahem.⁴²⁶ Po nějakém

⁴²¹ SKRBEK, *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 46.

⁴²² Tamtéž, s. 49.

⁴²³ Tamtéž, s. 54.

⁴²⁴ Tamtéž, s. 56.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 58.

⁴²⁶ Tamtéž, s. 59.

čase se Hájek dostal do větší cely, kde byl s dalšími šesti trestanci. Z Hájkova vyprávění vyplývá, že nevěděl, do jakého prostředí přijde, a neuměl se s tím srovnat. Zatímco z Šafránkových zápisků z vězení se nedočítáme o stěžování si na obytnou místnost, Hájka vězeňské prostředí v Jičíně velmi deprimovalo. Během pobytu v Jičíně se na vězeňském prostranství potkal s účastnicemi ženského tábora lidu na Petruškových vrších, konaného v září 1868. Potkal se zde s Antoníí Patočkovou, která napadla c. k. úředníka a odebrala mu šavli, kterou se chtěl bránit. V pamětech Hájek dodává, že se snažili s Antoníí vzájemně dorozumívat zlodějským jazykem,⁴²⁷ tedy pravidelným alfabetickým tlučením do zdi. Hájek jí napomínal, aby ostatním trestankyním nic nesdělovala.⁴²⁸ Na začátku října 1868 byl Hájek předveden spolu s Petrem Zemanem do vězeňské kanceláře, kde jim bylo sděleno, že bylo vyhověno Hájkově žádosti, aby byli odděleni od normálních zločinců, a že budou odvezeni do Prahy. Dne 8. října vyrazili s četnickým doprovodem do Prahy. Hájkovi se nelíbilo zacházení četníků s nimi, a to, že byli k sobě připoutáni pouty.⁴²⁹ Jejich cesta vedla do Mladé Boleslavi, odkud již jeli Hájek se Zemanem do Prahy vlakem. Jejich vztah s četníky byl přátelský, na nádraží při čekání na vlak spolu pili víno. Když dorazil Hájek se Zemanem do Prahy, byli umístěni na novoměstskou radnici. Zde se potkali s elitou národa, která si odpykávala tresty za tiskové pře, takže se Hájek setkal s mnohými novináři. Celu si Hájek pochvaloval, prý se jednalo o světlou místnost. V Praze byl daleko volnější režim než v Jičíně, navíc zde mohl Hájek bez problémů číst noviny. Mezi zadrženými redaktory se Hájek setkal s Františkem Šimáčkem, který ho představil dalším redaktorům - Černému, který byl redaktorem deníku *Politik*, Goeblovi a Barákovi.⁴³⁰ Když byl v Praze Hájek opět vyslýchán, přiznává, že zapíral a neurčitě odpovídal, aby nezhoršil pozici svých společníků z táborů lidu. Nato mu vyšetřující doporučil, aby konečně vypovídal, protože z důkazů vyplývá, že zná odpovědi na kladené otázky. Hájek mu odvětil, že to vyšetřující ví více než on sám.⁴³¹ Při popisování osob, které měly organizovat tábor lidu, popisoval občany, s kterými se pohádal, a tvrdil, že mluvili rusky. Po výslechu byl odveden do jiné cely, kde mu dělal spoluvězně doktor František Kodym.⁴³² Hájek si všiml, že během jeho pobytu na novoměstské radnici přibývalo čím dál více odsouzených za účastenství v táborovém hnutí. Hájek měl největší problém s penězi, jelikož mu rodina žádné neposílala a on si musel půjčovat od svých spoluvězňů. Peníze utrácel především za jídlo a noviny. Naštěstí mu nakonec rodina poslala peníze, a tak mohl

⁴²⁷ SKRBEK, *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 60.

⁴²⁸ Tamtéž.

⁴²⁹ Tamtéž, s. 61.

⁴³⁰ Tamtéž, s. 64.

⁴³¹ Tamtéž, s. 65.

⁴³² Tamtéž.

své dluhy u spoluvězňů uhradit.⁴³³ Koncem roku 1868 všichni zavření účastníci táborů lidu očekávali amnestii, ale nedočkali se. V polovině ledna 1869 bylo Hájkovi od c. k. úřadů oznámeno, že s ním bylo ukončeno speciální vyšetřování a bylo mu sděleno, z čeho bude obžalován. Hájek byl obžalován pro zločin porušení zákona o veřejném pořádku a přečin zákona shromažďovacího a pro pořádání a účastenství zapovězené schůze.⁴³⁴ Když se Hájek optal, kdy dojde k veřejnému přelíčení, dostal odpověď, že za jeden a půl měsíce. V té době již byl pět měsíců ve vyšetřovací vazbě. K soudu došlo 11. února 1869 a František Hájek byl odsouzen na jeden rok těžkého žaláře, který si odpykal v svatováclavské trestnici⁴³⁵ v Praze.

Hájkovy vzpomínky na vězení jsou odlišné od vzpomínek Františka Šafránka. Hájek byl mladý muž, který ještě neměl mnoho zkušeností a žalář, kdy Hájek byl na cele s dvěma zločinci, mu vůbec nevyhovoval. Jeho situace se zlepšila, když byl převezen do Prahy. Měl zde režim přibližně podobný jako Šafránek v Hradci, ale měl problémy s penězi. Další zápisky za svatováclavské trestnice nevznikly.

6.4 Aféra Vilibalda Linharta

Nyní se budeme zabývat aférou Vilibalda Linharta během táborového hnutí v Hořicích roku 1868. Vilibald Linhart byl v rámci hnutí v Hořicích aktivním členem. Účastnil se táborů lidu na vrchu Chlum u Hradce Králové v červnu roku 1868. Téhož roku se účastnil dalších táborů, a to na vrchu Levín u Nové Paky a na vrchu Zvičina.⁴³⁶ Za účastenství na výše zmíněných, úřady zakázaných, táborech byl odsouzen rakouským soudem k celkové pokutě 110 zlatých. Jelikož se mu pokuty nechtěly platit, mohl nastoupit trest ve vězení. Ale ani to se Vilibaldu Linhartovi nechtělo, a tak mu byl rakouskými úřady zabaven majetek ve výši pokuty. Zabavily mu žok chmele a tři vozy, které se používaly na rozvážení piva.⁴³⁷

Za normálních okolností by šel majetek do dražby v tom samém městě a dražil by se tak, aby se alespoň dosáhlo minimální odhadnuté částky zabavených věcí. Jenomže tady se nejednalo o normální dražbu. V Linhartově případě se jednalo o zabavený majetek účastníka táborů lidu, tedy majetek vlastence. Proto došlo před dražbou věcí pravděpodobně k dohodě a nakonec se z dražby stala fraška.

⁴³³ SKRBEK, *Zápisky vysockého omladináře...*, s. 70.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 71.

⁴³⁵ Tamtéž, s. 74.

⁴³⁶ Koruna, roč. I, č. 126, 7. březen 1869.

⁴³⁷ Tamtéž.

Dne 23. listopadu 1868 se konala zmíněná licitace v areálu panského pivovaru.⁴³⁸ K dražbě byly připraveny tři vozy, které byly slavnostně ozdobeny chvojím. Na jednom vozu bylo dokonce napsáno „Právní oběť národnosti“,⁴³⁹ čímž chtěli ti, co to napsali, zesměšnit rakouskou justici. Ta měla právo odsoudit i pouhé vozy, a tak tedy i vůz musí trpět za věc českého národa. K aukci se shromáždil poměrně velký dav⁴⁴⁰ dražitelů z města. Tehdy se jim říkalo licitanti, ale ti neměli převelký zájem dražit majetek vlastence. Úředník c. k. okresního soudu v Hořicích Václav Lustig zahájil aukci tím, že seznámil dražitele s odhadnutou částkou za tři vozy. První vůz byl odhadnut na 30 zlatých, druhý na 12 zlatých a poslední vůz byl odhadnut na 10 zlatých.⁴⁴¹ Ale nikdo z dražitelů nebyl ochotný dát odhadní cenu. Licitanti byli domluveni, že nezaplatí odhadní částku. Mezi dražiteli se objevil i místní bohatý továrník Moric Goldshmidt, který byl židovského původu a vlastnil ve městě textilní továrnu. Můžeme se směle domnívat, že měl zájem o regulérní dražbu, že by ty vozy koupil za odhadní cenu. Z výpovědí u krajského soudu v Jičíně vyplývá, že byl Goldshmidt nejspíš upozorněn Petrem Erbanem, aby se dražby neúčastnil. Kdyby ty vozy koupil, mohla by se ve městě vyostřit situace. Češi mohli projevit nenávist vůči místním Židům, což byla oprávněná obava, jak jsme se již dozvěděli. Z uvedeného důvodu se Moric Goldshmidt pravděpodobně rozhodl, že vozy nekoupí.

V nastalé situaci, kdy nikdo neměl zájem zaplatit ani odhadní cenu, dražební vykonavatel přistoupil na aukci z minimálních částek.⁴⁴² A v tom začala skutečná fraška. Licitanti přihazovali vždy po krejcaru a shromážděný dav se tomu smál. Nakonec se stalo, že vůz, který byl odhadnut na cenu 30 zlatých, byl v aukci prodán za jeden zlatý Petru Erbanovi. Druhý vůz, odhadnutý na 12 zlatých, byl prodán za 57 krejcarů Josefu Macákovi a třetí vůz, odhadnutý na 10 zlatých, byl prodán za 21 krejcarů Josefu Junglingovi. U soudu se o Junglingovi tvrdilo, že to byl chudý tkadlec, takže mu vůz nemohl být k ničemu.⁴⁴³ Co se s těmi vozy stalo po dražbě, si můžeme dovolit odhadnout. Zmínění „licitanti“ po dražbě vozy prodali zpátky Vilibaldu Linhartovi za uvedené směšné částky. Tento případ měl ovšem dohru u c. k. krajského soudu v Jičíně v únoru roku 1869.⁴⁴⁴ Na udání soudního úředníka c. k. okresního soudu v Hořicích Aloise Moštenského došlo při dražbě k přečinu proti veřejnému řádu a pokoji, zlehčováním úředního nařízení posměchem podle § 300 trestního zákona.

⁴³⁸ Koruna, roč. I, č. 126, 7. březen 1869.

⁴³⁹ Tamtéž.

⁴⁴⁰ Přesný počet je těžké určit, jelikož úředníci udávali počet kolem 50 osob. Obviněný Linhart uváděl, že se licitace účastnilo na 300 osob.

⁴⁴¹ Koruna, roč. I, č. 126, 7. březen 1869

⁴⁴² Tamtéž.

⁴⁴³ Tamtéž.

⁴⁴⁴ Tamtéž.

Ačkoli se soudu nepodařilo jednoznačně prokázat Vilibaldu Linhartovi, Petru Erbanovi, Josefu Macákovi a Josefu Junglingovi spoluúčast na „zkorumpované“ dražbě, přesto byli odsouzeni krajským soudem k trestu odnětí svobody. Petr Erban a Vilibald Linhart dostali od soudu trest šesti týdnů vězení, Josef Jungling a Josef Macák dostali trest čtyř týdnů vězení.⁴⁴⁵ Vilibaldu Linhartovi se obžaloba snažila dokázat, že to byl on nebo jeho známí, kdo vozy ozdobil. Důvodné podezření bylo podloženo důkazem, že vozy stály před dražbou na Linhartově pozemku, což se snažil Linhart zpochybnit.⁴⁴⁶ Když se ho ptal státní návladní, proč nezaplatil pokutu 30 zlatých, odpověděl, že je chudý.⁴⁴⁷ S tím lze polemizovat, jelikož se za dva roky stal akcionářem v nově vzniklém pivovaru v Hořicích. V té době se jedna akcie prodávala za 200 zlatých.⁴⁴⁸ Ze zápisů správní rady nevíme, kolik akcií si Linhart koupil, ale dokazuje to, že nebyl tak chudý, jak tvrdil.

Obžalovaní se také snažili zpochybnit výpověď Moštenského, že se jedná o nedůvěryhodnou osobu. Když byl u soudu vyslýchán Václav Lustig, státní úředník, nechtěl vypovídat proti obžalovaným. Měl oprávněné obavy, že pokud by jeho výpověď poškodila výše zmíněné pány, zakusil by v Hořicích útoků od hořické omladiny. Podobných útoků zakusil Alois Moštenský, o čemž se můžeme dočíst v další kapitole. Proto když byl Lustig soudem dotazován na doplňující informace týkající se obžalovaných, odpovídal v jejich prospěch. Soudu se nelíbil ani smích, který doprovázel dražbu. Obvinění se ale hájili tím, že se nesmáli a nikoho nepostřehli se smát. Byla to obvyklá taktika „já jsem to nečinil a ani nikoho dalšího jsem to činit neviděl“.

Další exekuční dražba se konala 10. února 1869. Měla mnohem klidnější průběh. Nebylo na ní nic prodáno, jelikož nikdo nechtěl dražené věci koupit ani za minimální určenou částku. Sešlo se na 200 licitantů na dvoře soudního dvora c. k. okresního soudu v Hořicích. Atmosféra mezi dražiteli byla napjatá, jelikož si všichni vzpomněli, jak dopadli dražitelé z listopadu 1868. Bylo proto ticho a na tvářích dražitelů byl vidět mnohdy trpký úsměv na tváři.⁴⁴⁹ Mezi draženými věcmi převládala zabavený dobytek některých hořických občanů i lidu z venkova.⁴⁵⁰ Dražil se i majetek Petra Erbana v prostorách jeho továrny, kam se exekuční aukce přesunula. Jelikož se nic nepodařilo prodat za vyvolávací ceny a c. k. úředníci odmítli po zkušenosti z listopadové licitace prodávat věci pod cenou, rozhodlo se o přesunu licitace do Hostinného. C. k. úředníci doufali v lepší prodej zabavených věcí, protože zde žilo

⁴⁴⁵ Koruna, roč. I, č. 127, 8. březen. 1869.

⁴⁴⁶ Koruna, roč. I, č. 126, 7. březen 1869

⁴⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁴⁸ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 1044.

⁴⁴⁹ Tamtéž, s. 779.

⁴⁵⁰ Tamtéž, s. 778.

více německého obyvatelstva.⁴⁵¹ Přesto se dozvídáme, že ani v Hostinném⁴⁵² se mnoho dražených věcí neprodalo. Podle zpráv se většina měšťanstva v Hostinném ani aukce nezúčastnila a dodržela, podle kronikáře, s Hořicemi dobrý politický takt.⁴⁵³ Z toho usuzujeme, že někteří čeští Němci s Čechy alespoň v jejich státoprávních snahách sympatizovali.

6.5 Úředníci

Ani c. k. úředníci si neprožívali bezproblémové období. Mnohdy se z respektovaných úředníků stávali vývrhelové a zrádci národa a mnohdy museli město opustit. O několika vybraných mužích se nyní dozvíme podrobnější informace.

Mezi obvyklé prohřešky obyvatel města vůči úředníkům patřilo vylepování urážlivých plakátů. Jeden exemplář byl vylepen na dveře bytu úředního sluhy Bedrníčka v Hořicích. Nápis zněl: *Zde bydlí vývrhel člověčenstva, špicl Bedrníček! Ať zhyne!*⁴⁵⁴ K tomu bylo přimalováno několik umrlčích hlav. Čin byl proveden 13. září 1868. Vyšetřování ale viníka činu neodhalilo.⁴⁵⁵

Další dva plakáty byly vyvěšeny 25. října 1868. V nich se vyhrožovalo c. k. úředníkům, že se můžou poměry rychle změnit.⁴⁵⁶ Odhadujeme, že se jednalo o národní změny ve vedení státu a že by to mohlo vést, ve zjednodušeném významu, k „zúčtování s úředníky“. Proto si měli úředníci dobře rozmyslet, co činí. Podle stylu písma a slohu se jednalo s největší pravděpodobností o nějakého mladíka. Uvedené incidenty nenechaly c. k. úřady chladnými a upozorňovaly městskou radu, že pokud podobným útokům nezamezí, bude sem vláda nucena poslat vojenský oddíl, který budou muset živit místní obyvatelé.⁴⁵⁷ Městská rada zareagovala prohlášením, které nechala vybubnovat ve městě: *„Městská rada v Hořicích zakazuje pod následkem přísných trestů po ulicích a náměstí tropení hluku, zpěvu a hudby. Dále se zakazuje zavěšování neb přilepování všelijakých urážlivých a pobuřovačích listin. Kdo by takového u přilepování plakátu stihl neb o tom povědomost měl, ať to u městské rady ohlásí, a obdrží za to odměnu 20 zlatých, aniž jeho jméno vyzrazeno bude.“* Ze zápisů v kronice se ovšem dočítáme, že nikdo nebyl z vyvěšování plakátů obviněn.⁴⁵⁸ Domníváme se však, že občané, kteří by udali své sousedy z této činnosti a byli by prozrazení, mohli by se

⁴⁵¹ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 778.

⁴⁵² Převážně německé město.

⁴⁵³ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 788.

⁴⁵⁴ Tamtéž, str. 755.

⁴⁵⁵ Tamtéž.

⁴⁵⁶ Tamtéž, s. 762

⁴⁵⁷ Tamtéž.

⁴⁵⁸ Tamtéž, s. 776.

začít stěhovat z města, protože nenávist omladiny by se jistě obrátila proti nim i jejich rodinám.

6.5.1 Alois Moštenský

Jako názorný příklad nám poslouží příběh úředníka c. k. okresního soudu v Hořicích Aloise Moštenského. Ten za to, že nahlásil k c. k. krajskému soudu v Jičíně „zvláštní“ průběh exekuční dražby v listopadu 1868 a nejspíš po pravdě svědčil proti obžalovaným obyvatelům Hořic, započaly mu v Hořicích těžké časy. Byl označen od omladiny za špicla a udavače a zakoušel mnoho nepříjemností.⁴⁵⁹ Přitom Alois Moštenský byl hořický rodák a jistě se s mnoha obyvateli města velmi dobře znal. V březnu se konal další soud s hudebníky z Hořic a Alois Moštenský byl znám opět jako hlavní udavač a svědek obžaloby. Následkem této situace byla Moštenskému koncem března 1869 vytlučena všechna okna jeho domu.⁴⁶⁰ Vyšetřování neodhalilo viníka, ale starosta města Hynek Raiman byl pozván do Hradce Králové, kde mu bylo od c. k. okresního hejtmantství nakázáno, aby dohlídl na bezpečnost Moštenského.⁴⁶¹ Městské zastupitelstvo sice zadalo obecním sluhům úkol hlídat Moštenského obydlí, přesto ale jeho okna byla opět vytlučena. Hlídači chytli Aloise Vejse, který tou dobou šel ulicí.⁴⁶² Obžalovaný se hájil, že s tím nemá nic společného, že tudy šel náhodou z hospody. Nebylo mu tedy dokázáno, že výtržnost spáchal opravdu on.⁴⁶³ Někteří lidé ve městě tvrdili, že si okna rozbil Moštenský sám, aby získal od vlády zaopatření za příkoří, což ale není moc pravděpodobné. Rozbitá okna muselo uhradit, podle nařízení c. k. okresního hejtmantství, městské zastupitelstvo.⁴⁶⁴

Alois Moštenský byl nakonec nucen město Hořice v listopadu roku 1869 opustit, když město před ním opustil jeho zastánce, soudce c. k. okresního soudu v Hořicích, Eduard Sponner. Moštenský byl coby písař u c. k. okresního soudu propuštěn a každý z města se ho stranil. Také byl často od neznámých osob, když se vracel večer domů, přepaden a zbit.⁴⁶⁵ V den jeho odjezdu mu byla znovu kameny vytlučena všechna okna, i když mu už dům nepatřil, protože ho prodal místnímu krejčímu Františku Šafránkovi.⁴⁶⁶ Ironií zůstává, že o tomto činu již Moštenský nevěděl, protože poslední noc strávil v pronajatém pokoji v hostinci

⁴⁵⁹ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 781.

⁴⁶⁰ Tamtéž, s. 784.

⁴⁶¹ Tamtéž.

⁴⁶² Tamtéž, s. 785.

⁴⁶³ Tamtéž.

⁴⁶⁴ Tamtéž.

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 828.

⁴⁶⁶ Tamtéž.

Fabingra.⁴⁶⁷ Když se o tomto činu dozvědělo c. k. okresní hejtmanství v Hradci Králové, požadovalo po městském zastupitelstvu přísné vyšetřování, ale nikdo nebyl odhalen.

6.5.2 *Eduard Sponner*

Podobný osud, jaký měl písař c. k. okresního soudu Alois Moštenský, měl již řečený soudce Eduard Sponner. Ten působil v Hořicích po 11 let, měl u obyvatel města do táborového hnutí velmi dobrou pověst a byl ve městě velmi ctěn. Po čtyři roky vykonával funkci přednosta c. k. okresního úřadu. Když byl roku 1868 hořický okres zrušen, přijal místo soudce při c. k. okresním soudě v Hořicích. Při jeho jmenování přednostou c. k. okresního úřadu roku 1864 mu hoříčtí občané vyšli do Bílska naproti i s hudbou, aby mu dali najevo, jak jsou rádi, že právě on se stal přednostou.⁴⁶⁸ Během táborového hnutí se situace zcela otočila a ze Sponnera se stala nenáviděná osobnost. Obyvatelé města mu dávali za vinu i krácení náhrad po válce, která kraj roku 1866 zasáhla. Jak ale kronikář dodal, Sponner na to měl velmi malý vliv.⁴⁶⁹ Jako soudce se Sponner podílel na mnoha rozsudcích proti obyvatelům města. On odsoudil oněch 105 účastníků chlumského tábora, kteří se přihlásili dopisem, k pokutě 60 zlatých. Rozsudek byl shledáván v ohledu s okolními soudy jako velmi přísný. Sponner tím vzbudil ve městě proti sobě velkou zášť a od hořické omladiny byl nazýván udavačem, ačkoliv jím nejspíš nebyl.⁴⁷⁰ Sponner se snažil nařčením bránit, ale nebylo mu to nic platné. Také proti němu byly psány články v novinách. Hořická veřejnost se od něj odvrátila a musel žít ve městě v jisté izolaci.⁴⁷¹

Uvedené skutečnosti ho nakonec vedly k tomu, že požádal své nadřízené o přemístění. Jeho požadavku bylo vyhověno a stal se soudcem při c. k. okresním soudu v Broumově. Hořice Eduard Sponner opustil 19. října 1869.⁴⁷²

Na dvou případech jsme si dokázali, že nejen účastníci tábora trpěli za národní věc, ale že i c. k. úředníci strádali za to, že si plnili své služební povinnosti. Jejich utrpení možná bylo daleko větší než účastníků táborů lidu, protože byli mnohdy nuceni opustit prostředí, kde strávili velkou část svého života, a ztratili své přátele a známé. To považujeme za jeden z nejhorších důsledků táborového hnutí.

Kapitola měla široký záběr bádání. Soustředila se především na důležité aféry a osoby, které s táborovým hnutím v Podkrkonoší souvisely. Dalším tématem bylo věznění účastníků a

⁴⁶⁷ *Kronika města Hořic*, díl I, s. 828.

⁴⁶⁸ Tamtéž, s. 467.

⁴⁶⁹ Tamtéž, s. 824.

⁴⁷⁰ Tamtéž.

⁴⁷¹ Tamtéž.

⁴⁷² Tamtéž.

osudy vybraných státních úředníků, kteří se za své plnění služebních povinností, dostali v městě do izolace.

7. Závěr

Obsáhl jsem období od inspirací táborového hnutí přes český státoprávní boj v druhé polovině 19. století, o táborovém hnutí v Čechách a na Moravě, informace o vybraných táborech lidu až k zákulisí táborového hnutí.

V části, která se zabývá inspiracemi táborového hnutí v Čechách, jsem popsal základní údaje o irském repealovém hnutí v 40. letech 19. století, kdy se Irové snažili o obnovení irského parlamentu, který byl roku 1805 sloučen s parlamentem anglickým. Ačkoli toto hnutí bylo ve svém důsledku neúspěšné, dodalo Irům sebevědomí. Můžeme vidět, že české táborové hnutí s irským repealovým hnutím mělo podobné příčiny i výsledky. V obou případech se jednalo o obnovení státního útvaru nebo parlamentu. Češi chtěli určitou nezávislost, jaké se dostalo Uhrám v rámci rakousko-uherského vyrovnání. Irové požadovali obnovení irského parlamentu. Obě hnutí zmobilizovala velkou část společnosti, ale zároveň obě byla ve svém důsledku neúspěšná. Stála proti silám, které v daný čas nešly porazit. Je však také pravda, že Češi byli svému cíli mnohem blíže než Irové, kteří měli mizivé šance na úspěch. Rozdíl mezi zmíněnými hnutími byl v tom, že Irové měli povolenu většinu svých meetingů. Když byl meeting zakázán, Irové uposlechli zákazu. Na druhé straně Češi měli většinu táborů lidu od úřadů zakázánu, ale lidé se přesto na táborech sešli. Další rozdíl byl i v tom, že se Irové po neúspěchu hnutí radikalizovali, zatímco Češi na několik let rezignovali na správu věcí veřejných.

Další inspirací byly husitské tábory, které pomohly českému uvědomění, že nebylo potřeba používat cizího slova „meeting“ podle irského vzoru. Pojmenováním „tábor lidu“, byla připomenuta husitská epocha českých dějin, která měla silný význam při pořádání táborů po Čechách. Na místech spojených s husitstvím se sešlo vždy velké množství lidí i za účasti vůdců národa. České shromáždění označil za „tábor lidu“ Jaroslav Goll a žurnalisticky to zpopularizoval novinář Karel Sabina.

V části zabývající se českým státoprávním bojem až do počátku táborového hnutí jsem popsal nejdůležitější události. Začal jsem bouřlivými událostmi roku 1848, pak jsem z důvodů Bachova absolutismu přeskočil do 60. let, kdy došlo k obnovení ústavního života v habsburské monarchii. Zde jsem se věnoval nejdůležitějšími zasedáními říšské rady a českého zemského sněmu a také pár základními informacemi o prusko-rakouské válce roku 1866. Nakonec jsem se soustředil na problematiku rakousko-uherského vyrovnání. Jako důležité bychom mohli označit např. také události spojené s osobou Karla Havlíčka Borovského v 50. letech, ale protože se tyto události přímo netýkají našeho tématu, nebyly v práci zmíněny. Literatury k tématu je velké množství, tudíž jsem nebyl omezen

Tábory se konaly většinou podle stejného klíče a i organizátoři byli většinou ti samí. Nejednalo se o několik lidí ze stejného místa, ale o síť spolupracovníků z poměrně širokého okolí, většinou šlo o úředníky obecní nebo okresní samosprávy. Mezi účastníky se mnohdy objevovali i čeští Němci. Nelze tedy říci, že táborové hnutí bylo výhradně záležitostí Čechů, ale že i mnozí čeští Němci podporovali české státoprávní snahy. Informace o hořických táborech lidu jsem čerpal většinou z městské kroniky města Hořic. Údaje o táborech na Petruškových vrších pochází především z vydaných pamětí Františka Mila Hájka. Dále jsem využil tehdejší český tisk a to především Národní listy a Pokrok. V omezené míře jsem použil i Pražský denník. Měl jsem v úmyslu využít informace i z archivů, ale byl zde problém s tím, že se mnohdy fondy mnohdy nedochovaly, např. c. k. okresního soudu v Hořicích, anebo fondy ještě nejsou zpřístupněny, např. c. k. krajský soud v Jičíně nebo c. k. okresní soud v Hostinném. Po zpřístupnění zmíněných fondů se zajisté dozvíme mnoho dalších informací. Ve stávající situaci jsem tedy částečně využil fond okresního soudu v Nové Pace při Státním okresním archívu v Jičíně, kde se zachovaly soudní protokoly s účastníky tábora lidu na Levíně.

V poslední části zabývající se zákulisím táborů lidu, jsem věnoval pozornost zajímavým informacím o jednotlivých aférách, které s tábory velmi blíže souvisely. Ukázkou životů dvou velmi zajímavých mužů, kteří svou činností přesáhli sledované období, jsem podal informace, jak vypadal život organizátorů táborového hnutí. Oba muži byli zajímavými osobnostmi, a proto by o nich mohly být napsány samostatné práce. Nicméně tato diplomová práce je zaměřená na táborové hnutí a nebyl zde prostor pro detailnější analýzu jejich životů. V části, která se týkala Karla Čížka, jsem shrnul i průběh událostí v Hořicích během táborového hnutí. Aktivita místních občanů byla minimálně v prvních dvou letech hnutí velmi vysoká. Nemůžu se nezmínit o protižidovských náladách u hořické omladiny, které se projevovali vyvoláváním protižidovských hesel a vypískání židovského herce během divadelního představení. Kromě útoků na c. k. úředníky nedocházelo k žádným velkým excesům. V Hořicích byl problém, také s výběrem daní, jelikož mnoho obyvatel města nemělo zaplacené daně od roku 1866, kdy bylo město zasaženo válkou a byl zde po bitvě u Hradce Králové hlavní lazaret raněných vojáků po bitvě. Z kroniky jsem nezaznamenal odpírání vojenské služby, které se projevovalo společně s odpíráním daní vládě jako znak táborového hnutí jinde po Čechách. Dále jsem se zabýval osudy dvou politických vězňů, jejichž zápisky z věznění se částečně liší. Zatímco František Šafránek měl na vězení příjemné vzpomínky, František Mil Hájek vězení velmi špatně nesl jak po stránce psychické, tak i finanční. Šafránek byl také ve vězení pouhých 12 dní, zato Hájek rok a půl. Ve výpovědi o

aféře Vilibalda Linharta, jsem doložil, že i z obyčejné dražby zabavených věcí se mohl stát jakýsi typ demonstrace, při níž došlo k znevážení úředního výkonu. Nakonec jsem dodal několik údajů i o c. k. úřednících v Hořicích, kteří dosud nebyli zmíněni. Připomenul jsem je především z důvodu, že Purš se o c. k. úředníky nikterak nezajímal. Z pramenů můžeme soudit, že tito c. k. úředníci mnohdy trpěli mnohem více než odsouzení účastníci táborů lidu, jelikož se české obyvatelstvo na tyto úředníky dívalo jako na zrádce a udavače. Úředníci se dostávali do izolace, kdy s nimi české obyvatelstvo mnohdy nechtělo nic mít a úředníci byli často donuceni přestěhovat se do jiného města. Sice v tehdejší době bylo běžné, že úředníci své posty po několika letech opouštěli a nastoupili na podobné pozici v jiném městě, ale přesto se jedná o jeden z nejhorších důsledků hnutí, jelikož docházelo k přetrhání vazeb mezi lidmi. Dokumentoval jsem to na příkladu Eduarda Sponnera. Informace jsem získával opět z hořické kroniky, kde se těmito událostmi kronikář detailně zabýval. Dále jsem čerpal z fondu Antonína Kotíka při Státním okresním archívu v Jičíně, z pamětí Františka Mila Hájka a zápisků Františka Šafránka. Taktéž jsem použil hojně i tisk, který se o mnohé soudní spory blíže zajímal a poskytl nám bližší informace o procesech.

Za největší přínos své práce považuji to, že se jedná o téma, které není do hloubky prozkoumané. Snažil jsem se podat ucelené informace o táborovém hnutí ve vybrané oblasti. Troufám si tvrdit, že podobný průběh jako v Hořicích bychom mohli vztáhnout i na jiné oblasti v Čechách. Předností práce je bezesporu to, že jsem se neomezil na pouhý popis táborů lidu, ale vylíčil jsem také, jak žilo město a jeho obyvatelé během táborového hnutí. Subjektivně hodnotím práci jako přínosnou, a věřím, že inspiruje k dalšímu bádání o táborovém hnutí v Čechách a na Moravě.

Táborové hnutí považuji za oblast, kde je mnoho neprobádaných témat. Táborové hnutí zasáhlo celé české země, a tak by stálo za to prozkoumat podrobněji i další oblasti podobně jako okolí Hořic v Podkrkonoší a přesvědčit se, jestli bylo v dané oblasti shodné chování obyvatel a dojít ke srovnání obou oblastí. Preferoval bych blíže prozkoumat táborové hnutí v Praze, kde se navíc konaly i tábory dělnické, které mohly mít odlišný průběh než tábory v Hořicích. Další oblastí k bádání je detailnější pohled na organizátory táborového hnutí v Čechách, poněvadž se jednalo většinou o velmi výrazné osobnosti se „zajímavými“ osudy. Celou problematiku táborových hnutí považuji za velkou výzvu pro další zkoumání.

Věřím, že má práce přinesla nové poznatky, které budou pro jiné badatele přínosem a inspirací. Táborové hnutí je fascinující svojí angažovaností a zaujetím pro společnou věc velkého množství lidí napříč společenskými vrstvami. Můžeme se sice dohadovat, jak by si Češi vedli, kdyby svých požadavků dosáhli - jestli by to českou společnost posunulo dopředu,

nebo jestli naopak tento „ústrk“ od císaře a vlády nepomohl k tomu, že se Češi pustili do práce na povznesení národa s ještě větší vůlí a vervou. Táborové hnutí je jistě mezník, protože se Češi pokusili demonstracemi podpořit státoprávní požadavky. Podobné hnutí vidíme až koncem první světové války, kdy se demonstrovalo kvůli hladu. V dnešní době je nepředstavitelné, že by podobné hnutí dokázalo zaujmout většinu národa, tím spíše, aby lidé demonstrovali na desítkách míst v období několika let.

Doufám, že ani současná česká společnost ještě úplně nerezignovala na správu věcí veřejných a pokud dojde k pokusům o omezení práv občanů nebo národností, vyjde v hojném počtu do ulic, aby na daný upozornil. Na problém je potřeba nejdřív upozornit, aby mohl být řešen a vyřešen ke spokojenosti všech stran.

8. Seznam použité literatury a pramenů

8.1 Seznam literatury

- BENEŠ, Zdeněk: *Dějiny Nové Paky I. do roku 1939*, 1. vyd., Praha: Město Nová Paka, 2012, 399 s., ISBN 978-80-260-1701-1.
- BĚLINA, Pavel – FUČÍK, Josef: *Válka 1866*, 1. vyd., Praha: Paseka, 2005, 687 s., ISBN 80-7185-765-3.
- BUKAČ, Václav: *Příběh hořických trubiček – 200 let tradiční výroby 1812 – 2012*, Jičín: Město Hořice, 2012, 71 s.
- ČORNEJ, Petr: *Velké dějiny zemí Koruny české V. svazek*, 1. vyd., Praha: Paseka, 2000, 789 s., ISBN 80-7185-296-1.
- HLAVAČKA, Milan – MAREŠ, Antoine – POKORNÁ, Magdaléna, eds.: *Paměť míst, událostí a osobností: Historie jako identita a manipulace*, Praha: Historický ústav, 2011, 685 s., ISBN 978-80-7286-186-6.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích: Od počátků státu po současnost*, 2 vyd., Praha: NLN, 2007, 570 s., ISBN 978-80-7106-906-5.
- JANÁK, Jan: *Táborové hnutí na Moravě v letech 1868 – 1874*, in: Časopis Matice moravské 77 roč., Brno 1958, s. 290-324.
- LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie: *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*, 1. vyd., Praha: Karolinum, 2011, 430 s., ISBN 978-80-246-1683-4.
- MOODY, Thomas W. – MARTIN, F. X. a kol.: *Dějiny Irska*, 3. vyd., Praha: NLN, 2012, 499 s., ISBN 978-80-7422-179-8.
- PALACKÝ, František: *Františka Palackého spisy drobné díl I. Spisy a řeči z oboru politiky*, uspořádal Bohuš Rieger, Praha: Bursík, 1898, 428 s.
- PURŠ, Jaroslav: *Tábory lidu v českých zemích 1868-1871: Příspěvek k problematice národního hnutí*, in: ČSČH 6 roč., 1958, s. 234-266, 446-470, 661-690.
- Ottův slovník naučný, díl VI., Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*, reprint Praha: Paseka, 1997, ISBN 80-7185-103-5.
- Ottův slovník naučný, díl XV., Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*, reprint Praha: Paseka, 1999, ISBN 80-7185-266-0.
- ŠMAHEL, František: *Husitská revoluce 2: Kořeny české reformace*, 2. vyd., Praha: Karolinum, 1996, 364 s., ISBN 80-7184-074-2.

ŠOLLE, Zdeněk: *Století české politiky: Počátky moderní české politiky od Palackého a Havlíčka až po realisty Kaizla, Kramáře a Masaryka*, 1. vyd., Praha: Mladá fronta, 1998, 298 s., ISBN 80-204-0696-4.

ŠTAIF, Jiří: *Obezřetná elita: Česká společnost mezi tradicí a revolucí 1830 – 1851*, 1. vyd., Praha: Dokořán, 2005, 474 s., ISBN 80-7363-014-1.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška: *Hořice odedávna dodneška*, 2. vyd., Jičín: Město Hořice, 2009, 319 s., ISBN 978-80-254-3464-2.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška: *O hořických kronikách a kronikářích - nástin historie 150 let kronikářské činnosti v Hořicích 1856 – 2006*, Jičín: Město Hořice, 2006, 59 s., ISBN 80-239-9114-0.

URBAN, Otto: *Česká společnost 1848 – 1918*, 1. vyd., Praha: Svoboda, 1982, 690 s.

URBAN, Otto: *František Josef I.*, 1. vyd., Praha: Mladá fronta, 1991, 318 s., ISBN 80-204-0173-3.

8.2 Periodika

Národní listy, rok 1869

Národní noviny, rok 1868

Naše listy, rok 1868 - 1869

Národní pokrok, rok 1868

Koruna, rok 1868 - 1869

Pokrok, rok 1870

Pražský denník, rok 1869

Hořický obzor, rok 1908

8.3 Prameny tištěné

Kronika města Hořic, díl I, 1856-1875, autor Josef Horák, rukopis MMAg Hořice.

Kronika města Hořic, díl IV, 1894-1897, autor Josef Pazourek, rukopis MMAg Hořice.

ŠAFRÁNEK, František: *Obrázek z života tábora roku 1868-1869*, rukopis MMAg Hořice.

SOkA Jičín: fond Antonín Kotík

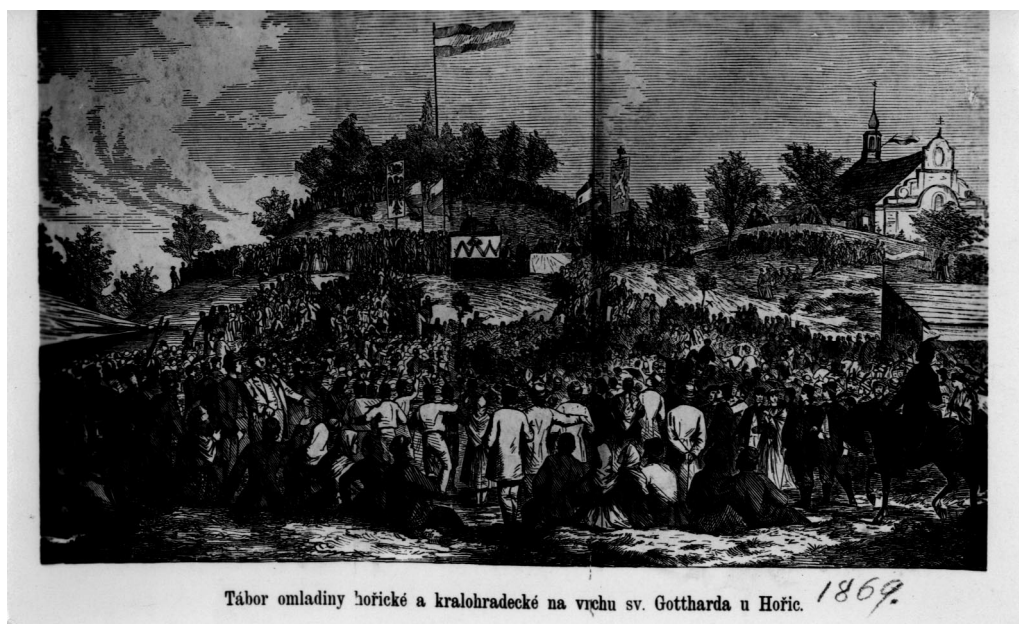
SOkA Jičín: fond Okresní soud Nová Paka

8.4 Prameny vydané

SKRBEK, Jaroslav: *Zápisky vysockého omladináře politického vězně F. M. Hájka ze Svatováclavské trestnice v Praze*, Praha: Českomoravské knihkupectví, 1936, 105 s.

ARBES, Jakub: *Pláč koruny české, čili, Nová persekuce*, Praha: Eduard Grégr, 1870, 100 s.

Příloha 1

Tábor lidu na vrchu sv. Gottharda, Karel Maixner - Květy, foto vlastní.

Příloha 2

Karel Čížek, Kronika města Hořic, foto vlastní.

Příloha 3

Petr Erban, Kronika města Hořic, foto vlastní.

Příloha 4

František Šafránek, Hořice odedávna dodneška s. 275, foto vlastní.

Příloha 5

Píseň, kterou upravili zadrženi účastníci tábora lidu na Chlumu u Hradce Králové, během svého věznění v královéhradecké trestnici v únoru roku 1869. Převzato ze zápisků Františka Šafránka. Píseň se měla zpívat na melodii písničky „Horo, Horo vysoká jsi“.

Horo, horo na bojišti,
o ty Chlume nejsmutnější,
co jsme tobě zavinili,
žes nás přived do vězení.

My se tam přišli jen podívat,
hroby Čechů navštěvovat,
který v boji Němců s Němci
padli obět' tý legraci.

Bylo nás tam velmi mnoho
a všem se tam moc líbilo,
že ten Sokol z Králového Hradce
podnik výlet na ty kopce.

Byli tam též mnozí páni,
čtrnáct coulů komín měli,
a ti všady jen chodili,
naše zpěvy zapovídali.

A ten jeden pán v tom komíně,
přitočil se ku hromadě
a tu nastal pískot, hukot
a on musel praštit do bot.